

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYALBİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TEFSİR BİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**SOSYAL İLİŞKİLERDEKİ KUR'ÂNÎ YASAKLARDAN
KUMPAS VE KOMPLO GİRİŞİMLERİ**

Abdulsamet ŞANVER

ŞANLIURFA-2019

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYALBİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TEFSİR BİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**SOSYAL İLİŞKİLERDEKİ KUR'ÂNÎ YASAKLARDAN
KUMPAS VE KOMPLO GİRİŞİMLERİ**

Abdulsamet ŞANVER

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Vehbi ŞAHİNALP

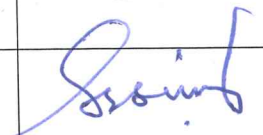

ŞANLIURFA-2019

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı 155230004 numaralı Abdulsamet ŞANVER hazırladığı “Sosyal İlişkilerdeki Kur’ânî Yasaklardan Kumpas ve Komplo Girişimleri” konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması, 07/11/2019 tarihinde, saat 10’da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

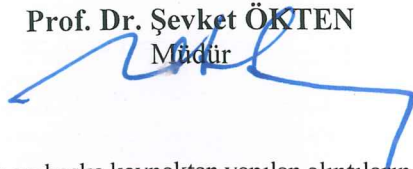
07/11/ 2019

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Vehbi ŞAHİNALP	Kabul	
Üye	Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK	Kabul	
Üye	Dr.Öğr. Üyesi Ahmet AKBAŞ	Kabul	

Bu tezin Temel İslâm Bilimleri Anabilim dalında yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına göre düzenlendiğini onaylarım.

10.10.2019

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Müdür

Not:

a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntılarım, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK’tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır

**HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı	Abdulsamet Şanver
Öğrenci Numarası	155230004
Enstitü Anabilim Dalı	Temel İslâm Bilimleri
Programı	Tefsir
Başlık (Türkçe)	SOSYAL İLİŞKİLERDEKİ KUR'ÂNİ YASAKLARDAN KUMPAS VE KOMPLO GİRİŞİMLERİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans Tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 97 sayfalık kısmına ilişkin, 07/11/2019 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 32'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.
Gereğini saygılarımla arz ederim.

07/11/2019
Abdulsamet Şanver

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 07/11/2019

.....
Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Vehbi ŞAHİNALP
Danışman

ÖZET

SOSYAL İLİŞKİLERDEKİ KUR'ÂNÎ YASAKLARDAN KUMPAS VE KOMPLO GİRİŞİMLERİ

ŞANVER, Abdulsamet

Yüksek Lisans Tezi

Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Vehbi ŞAHİNALP

Ekim, 2019, 97 sayfa

Çalışmamız beş ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde, sosyal düzen ve Kur'ân-ı Kerîm'e göre olması gereken sosyal düzen üzerinde durulmaktadır. Burada, Kur'ân'ı Kerîm'de toplum, sosyal yaşam ve sosyal yaşama ilişkin dinamikler incelenmiştir. Bu dinamiklerin teorik boyutu ele alınarak pratik hayattaki uygulamalarından da bahsedilmiştir. Ayrıca, Kur'ân-ı Kerîm'de kumpas ve komplo olgularının yanı sıra, sosyal ilişkilerdeki bazı yasaklardan Bağy, Fısk, İsrâf, Ulüvv, İstikbar, Fesad, Gıybet kavramlarına da değinilmektedir. Bu bölümde “Allah'ın tuzak kurması” meselesi de incelenmektedir. Allah'ın tuzak kurmasının, isyan eden kulların Peygamber ve inananlara karşı kurdukları tuzakların, yeni bir düzen kurularak boşa çıkarılması şeklinde olduğu ifade edilmiştir. İkinci bölümde Kur'ân-ı Kerîm'de geçen kumpas ve komplo girişimleri temelinde; Hz. Âdem' ve İblis arasında geçen olaylar, Hz. Ya'kûp'a ve Hz. Yûsuf'a karşı kardeşlerinin kurduğu tuzak, Firavun'un Hz. Mûsâ'ya karşı hamleleri ve Hz. Yahya 'yanın şehit edilmesi örnek olarak verilmiştir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde Kur'ân'ı Kerîm'de Hz. Muhammed'e karşı düzenlenen suikast girişimleri ve Hz. Aişe'ye yönelik iftira olayı ele alınmaktadır. Dördüncü bölüm'de Tevrat ve İncil'in tahrifi üzerindeki yorumlar incelenerek, Yahudilerin Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin yanlış anlaşılması için çarpık gösterme çabaları zikredilmiştir. Çalışmamızın son bölümünde İslâm dünyasına karşı kurulan komplolar tasnif edilmektedir. İslâmafobi olgusunun tanımlanması, tarihsel süreç içerisindeki yeri ve Müslümanlar üzerindeki etkileri incelenmektedir. İslâmafobi temelinde El Kaide, Boko Haram, İşid gibi terör

örgütleri ve bu örgütlerin yapmış oldukları kanlı saldırılar ele alınmaktadır. Ayrıca bu örgütlerin oluşma nedenleri ve İslamofobiyi tetikleyen sebepler incelenerek son yıllarda yaşanan İslamofobik olaylara örnekler verilmiştir. Son olarak ise, Din kisvesine bürünmüş bu terör örgütlerinin yeri geldiğinde din, dil ve ırk ayırt etmeden eylemlerine devam etmesine örnek olarak ülkemizde gerçekleşen 15 Temmuz Darbe Girişimi incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Komplo, Kumpas, Plan, Tuzak, Düzen, Mekt, Keyd

ABSTRACT

PLOT AND CONSPIRACY ATTEMPTS BANNED BY QUR'AN IN SOCIAL RELATIONS

ŞANVER, Abdulsamet

Master's Thesis

Basic Islamic Sciences

Advisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet Vehbi ŞAHİNALP

October, 2019, 97 pages

Our study consists of five main chapters. In the first chapter, we address the social order and social order that needs to be arranged according to the Quran. The dynamics of society, social life and the dynamics thereof in the Quran are examined in this chapter. The applications of those dynamics are also discussed while addressing their theoretical aspects. Additionally, the concepts of Bağy, Fısk, İsrâf, Ulüvv, İstikbar, Fesad and Gıybet are reviewed, as well as the phenomenons of plotting and conspiracy from the Quran. This chapter also examines the issue of “Allah setting traps.” It has been stated that Allah's setting traps is the frustration of the traps set by the rebellious servants against the Prophet and believers by establishing a new order. In the second chapter, the events between Adam and the Devil, the traps set for Jacob and Joseph by his brothers, the Pharaoh's attacks against Moses and the martyring of Yahya, were given as examples of plotting and conspiracy attempts mentioned in the Holy Quran. In the third chapter of our study, the assassination attempts against Muhammad and the case of slander against Aisha which are mentioned in in the Quran are discussed. In the fourth chapter, the interpretations on the alterations of the Torah and the Bible are examined, and the efforts of the Jews to show the verses of the Quran in a distorted way in order to cause misunderstanding are discussed. In the last part of our study, conspiracies against the Islamic world are classified. The definition of the phenomenon of Islamophobia, its place in the historical process, and its effects on Muslims are examined. On the basis of Islamophobia, terrorist organizations such as al-Qaeda,

Boko Haram, and ISIS and their bloody attacks are discussed. In addition, the reasons for the formation of these organizations and the reasons triggering Islamophobia have been examined and examples of Islamophobic events in recent years have been presented. Finally, the 15 July Coup Attempt in our country is examined as an example of the continuation of the activities of these terrorist organizations in the guise of religion without discrimination in terms of religion, language or race.

Key words: Conspiracy, Plotting, Plan, Trap, Order, Mekt, Keyd

SOSYAL İLİŞKİLERDEKİ KUR'ÂNÎ YASAKLARDAN KUMPAS VE KOMPLO GİRİŞİMLERİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	II
ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DÜZEN VE KUR'ÂN-I KERİM

1.1. KUR'ÂN-I KERİM'E GÖRE TOPLUM	3
1.2. SOSYAL HAYATI DÜZENLEYEN TEMEL KUR'ÂN-İ DİNAMİKLER	10
1.3. SOSYAL İLİŞKİLERDE KUR'ÂN-İ YASAKLARA BAKIŞ	13
1.3.1. Bağy	13
1.3.2. Fısk	15
1.3.3. İsrâf	16
1.3.4. Ulüvv Ve İstikbar	21
1.3.5. Fesad	23
1.3.6. Gıybet ve Casusluk	26
1.4. KUMPAS, KOMPLO VE TUZAK KELİMELEİNİN TAHLİLİ	29

1.5. KUR'ÂN-I KERÎM'DE KUMPAS, KOMPLO KELİMELERİNİN KARŞILIĞI	29
---	----

1.6. ALLAH'IN (C.C) TUZAK KURMASI MESELESİ	29
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN-I KERİMDE GEÇEN KUMPAS VE KOMPLO GİRİŞİMLERİNE ÖRNEKLER

2.1. HZ. ÂDEM VE İBLİS KISSASI	35
--------------------------------	----

2.2. HZ. YA'KÛP VE HZ. YÛSUF'A KARŞI KURULAN KOMPLO	37
---	----

2.3. HZ. MÛSÂ'YA KARŞI KURULAN KOMPLO	43
---------------------------------------	----

2.4. HZ. YAHYA'YA KARŞI KURULAN KOMPLO	47
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. MUHAMMED'E KARŞI KURULAN KUMPAS VE KOMPLOLAR

3.1. DARÛ'N-NEDVE'DE ALINAN KARARLAR	50
--------------------------------------	----

3.2. HZ. PEYGAMBER'E YAPILAN BÜYÜLER	51
--------------------------------------	----

3.3. HZ. PEYGAMBER'İ ZEHİRLEME GİRİŞİMLERİ	55
--	----

3.4. NADİROĞULLARI'NIN HZ. PEYGAMBER'İ HANÇER İLE ÖLDÜRME VE BAŞINA TAŞ DÜŞÜRME GİRİŞİMİ	56
--	----

3.5. HZ. PEYGAMBER'İN AİLESİNE YÖNELİK İFTİRA	58
---	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İLAHİ MESAJI TAHRİF GİRİŞİMLERİ

4.1. TAHRİF KELİMESİNİN ANLAMI	60
--------------------------------	----

4.2. TEVRAT'IN VE İNCİL'İN TAHRİF EDİLMESİ	60
--	----

4.3. SON İLÂHÎ MESAJI ÇARPIK GÖSTERME ÇABASI	66
--	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE İSLAM DÜNYASININ KARŞILAŞTIĞI KOMPLOLAR

5.1. İSLAMOFOBİ VE ETKİLERİ	69
-----------------------------	----

5.1.1. İslamofobinin Tanımı	69
5.1.2. İslamofobinin Tarihi Ve Nedenleri	71
5.1.3. İslâmofobinin Neden Olduğu Olaylar ve Müslümanlar Üzerindeki Etkileri	74
5.2. EL KAİDE, BOKO HARAM, İŞİD GİBİ TERÖR ÖRGÜTLERİ VE ETKİLERİ	77
5.2.1. 11 Eylül Saldırısı	79
5.2.2. Yeni Zelanda Saldırısı	80
5.2.3. 15 Temmuz Darbe Girişimi ve Paralel Devlet Yapılanması	
5.3. SON YILLARDA YAŞANAN İSLÂMOFOBİK OLAYLARA GENEL BİR BAKIŞ	83
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	88

KISALTMALAR

BK.	Bakınız
B.	Bin(oğlu)
C.C.	Celle celalüh
DİB.	Diyanet İşleri Başkanlığı
HZ.	Hazret
TS.	Tarihsiz
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
VB.	Ve benzeri
VD.	Ve diğerleri
İşİD	Irak şam İşlam Devleti
FETÖ	Fethullah Gülen Terör Örgütü

GİRİŞ

İnsanlar birbirlerine ihtiyaç duyan sosyal varlıklardır. İnsanlar için iletişim, olmazsa olmaz aktivitelerden biri olmaktadır. Bireylerin birbirlerine olan ihtiyacı da bazı düzenlemeleri gerekli kılmaktadır. Toplum olmanın getirdiği bu normların en ilkel toplumlarda dahi var olduğu bilinmektedir. Kur'ân-ı Kerîm de sosyal hayata ait ilişkilerden kaynaklı bazı yasalar söz konusudur. Çalışmamız içerisinde Allah Teâlâ'nın koyduğu bu düzene yönelik gerçekleşen komplo ve kumpas girişimlerine değinilmektedir.

Allah Teâlâ insanların menfaati icabı dünya hayatında benimsediği ve belirlediği kurallara göre yaşamalarını istemiştir. Bu kuralları insanlara elçiler vasıtasıyla iletmiştir. Bir kısım insan bu kurallara göre yaşamayı tercih etmiş, kimisi de bulunduğu dalalette kalmıştır. Yüce Allah da sonucuna katlanmak şartıyla insanları tercihlerinde serbest bırakmıştır. Ancak insanların bir kesimi bu tercih hakkının ilerisine giderek çeşitli entrikalara ve zora da başvurmuşlardır.

Kur'ân-ı Kerîm'de birçok ayette bu tür olaylar anlatılmaktadır. İnsana kurulan ilk komplo, İblis'in ilk insan ve ilk Peygamber olan Hz. Âdem ve Hz. Havva'ya kurduğu komplodur. Hz. Âdem'in bilgisini kıskanarak ona saygı secdesini yapmaya ilişkin Allah'ın (c.c) emrine karşı gelmekle asi olan İblis, yasak ağaçtan yedikleri takdirde ebediyen sağ kalacaklarını söylemekle onları kandırarak cennetten çıkarılmalarını sağlama noktasında onlara tuzak kurmuştur.¹Hz. Âdem ve Havva'yı yasak meyve yemeye teşvik ederek zelleğe düşmelerine sebep olmuştur. Dünya hayatında da şeytanın maşası haline gelen insi şeytanlar, cinnî şeytanlarla iş birliği yaparak Yüce Allah'ın kullarına komplolar düzenlemeye çalışmışlardır. Öyle ki şeytanın bile aklına gelmez dedirtecek hayretle öğrendiğimiz bazı komplolar bize insanın şeytanlaştığını göstermektedir. İşte kurulan komplo ve kumpaslar Yüce

---

¹ Tâhâ 20/120; Bakara 2/36; A'raf 7/20.

Allah'ın yeryüzünde kurmak istediği sosyal düzene kurulan tuzaklardır. İnsanların dünyada düzenli, intizamlı ve müreffeh bir hayat yaşamaları için Allah Teâlâ onları bu sosyal düzene ulaştıracak peygamberlerini göndermiştir. Bu peygamberler onlara Yüce Allah'ın yapılmasını istediği fiilleri ve yasakladığı davranışları bildirmişlerdir. Bunun ana sebebi, insanın yaratıcısının ancak insan hakkında hayırlı olacak en iyi düzeni kurmak istemiş olmasıdır.

Çalışmamızın çerçevesini; sosyal hayat, komplo, kumpas, plan, tuzak, düzen, mekr, keyd gibi Kur'ân'i yasaklar temelinde şekillendirmek mümkün görünmektedir. Kur'ân'da toplum yapısı ve sosyal hayata verilen yer incelenmektedir. Bunun yanında, bağı, fesâd, gıybet, fisk, isrâf, istikbar ve casusluk olguları, sosyal ilişkilerde Kur'ânî yasaklar kapsamında analiz edilmektedir. Ayrıca Kutsal kitaplara ilişkin tahrif çabaları ve günümüze değin gelişen ve tırmanan İslâmafobi'nin derin analizinin yapılması önem taşımaktadır.

Çalışmamızda Tevrat'ın, İncil'in ve son gönderilen ilahi mesajı çarpıtılma çabasının incelemesi öne çıkmaktadır. Geçmişten günümüze birçok komplo ve kumpas girişimleri yaşanmış ve bunların bazılarını Kur'ân-ı Kerîm'de yer verilmiştir. Günümüzde ise İslâm dünyasının yaşadığı birçok sıkıntı ve komplolara tanık olunmaktadır. Avrupa'da giderek artan İslâmafobi'nin Müslümanlar üzerindeki etkileri ve İslâm dünyasının karşılaştığı komplolar, terör örgütlerinin saldırıları örnek gösterilerek incelenmektedir. Boko Haram, İşıd ve El Kaide, Fetö gibi terör örgütleri ve yaptıkları kanlı saldırılarla dünyadaki İslâm algısının nasıl zarar gördüğü ifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DÜZEN VE KUR'ÂN-I KERİM

1.1 KUR'ÂN-I KERİM'E GÖRE TOPLUM

İnsan bir cins isimdir ve bütün insanlık âlemini de içine alan bir kavramdır. İnsan kelimesinden maksat insanlardan oluşan toplumdur. İnsan tek başına bu âlemde yaşayamadığından dolayı hemcinsine muhtaçtır. Bu ihtiyaçtan ilişki, ilişkiler açısından da hak ve sorumluluklar doğmaktadır. Allah Teâlâ huzurlu ve mutlu bir toplumun inşası için tanışmanın, kaynaşmanın, birbirlerine karşı hak ve ödevleri yerine getirmenin en sağlam esaslarını koymuş ve devamlılığı için gerekli tedbirleri almıştır.²

Allah Teâlâ insan toplumunu dünyada başıboş bırakmamıştır. İnsanlara cennet hayatını bahşedecek hayat dairesini belirlemiştir. Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de bu mutlu toplum inşasının temel dinamiklerini belirlerken, Hz. Peygamber de bu dinamiklerin nasıl hayata geçirileceğinin rehberliğini yapmıştır.

Kur'ân'da toplum kelimesini karşılayan kavramlara örnek bulmak istersek: Âlem, Kavm, Millet, Ümmet, Ashâb, Ehl, Ashâbu'l-Karye, Karye, Kabile, Şie, Taife, Raht, Usbe, Mele³ gibi kelimelerle karşılaşırız.⁴ Bu kelimeler kimi zamanda toplum manasının dışında kullanılmış kelimelerdir. Ancak genel kullanımları toplumları ifade etmektedir. Özellikle Ümmet kelimesi Vasat Ümmet ifadesiyle itidallik niteliği verilmeyle ona gerekli önem atfedilmiştir. Vasat ümmetten kastın, aşırılıklardan kaçan, ifrat ve tefritten sakınan, mübalağalı her şeyi reddeden bir toplum anlamına geldiği ifade edilmiştir.⁵ Vasat bir ümmet olmak; hakkı hak bilip ona ittiba etmek,

---

² Mehmet Vehbi Şahinalp, *Kur'ân'ın Hedeflediği Sosyal Barış*, (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), 13.

³ Kur'an-ı Kerîm'de grup ifade eden kelimeler için detaylı bilgi için bkz. Orhan Atalay, "Kur'an'da Sosyal Grup İfade Eden Kavramlar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2001): 197-231; Şahinalp, *Kur'ân'ın Hedeflediği Sosyal Barış*, 12.

⁴ Bk. İbrahim 14/4; Furkan 25/30; Bakara 2/120,135; Mu'minûn 23/52; Yâsîn 36/15.

⁵ Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, (Beyrut: Mektebetü'l-asriyye, 2017), 1:184.

batılı batıl olarak bilip ondan içtinap etmek, aynı zamanda ifrat ve tefritten uzak durarak tutarlı bir hayat sürmek olarak tarif edilebilir.⁶

Kur'ân-ı Kerîm'de, toplumdan, insanlardan ve cezadan bahsetmenin yanında “Nasıl bir toplum olunur ve bu toplumun özellikleri nelerdir?” sorularının da cevabı bulunmaktadır. Kurân'ın amacı insanları eğitmek, iyilik ve adaletin egemen olduğu bir toplum oluşturmaktır.⁷ Ancak Kur'ân-ı Kerîm toplum içinde bozgunculuk çıkaran kimseler ve Allah'ın koyduğu bu ilkelerden sapan toplumlar için cezalardan, helâket ve felâketlerden de bahsetmektedir.⁸

Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de bireyin topluma, toplumunda bireye karşı hak ve sorumluluklarını belirler. Allah Teâlâ kâinatın bütün unsurlarıyla el ele vererek birlikte insana hizmet ettiği gibi, insanların da bundan örnek alarak birbirlerine yardımcı olmalarını tavsiye eder. İslâm, dayanışma ve birliğin temelini kan bağından başlamak üzere geniş dairelere yaymıştır. İslâm sosyal hayatı herhangi bir dil, ırk, renk ve yer gözetmeksizin insanlığın menfaatine dayalı bir toplum temeline bağlamıştır.⁹ Aynı şekilde İslâm'ın temel amacı, yeryüzünde âdil ve ahlâkî temellere dayanan bir toplum yapısı oluşturmaktır.¹⁰

Kur'ân-ı Kerîm, sosyal düzene etkisi açısından ilk olarak îmân ve amel kelimelerinin üzerinde durmuştur. İman; İslâm'a girişin ilk adımıdır.¹¹ Sâlih amel, dinin yapılmasını emir veya tavsiye ettiği, iyi, doğru ve sevap kazandıran işler, gayr-ı salih amel ise; yapılması yasaklanan, kötü, zararlı ve günaha yol açan işlerdir.¹² Kur'ân-ı Kerîm'in birçok yerinde Allah Teâlâ îmân ve sâlih ameli beraber tutmuştur. Nitekim dünya hayatındaki her şey insanın verimli bir hayat yaşaması ve yaşatması

---

⁶ Mehmet Vehbi Şahinalp, “Vasat Ümmet Örneği”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31(2014):190.

⁷ Fazlurrahman, *Ana Konularıyla Kur'ân*, çev. Alparslan Acılıgenç, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1996), 122.

⁸ Bakara, 2/193; Enfâl, 8/39; Sahinalp, *Kur'ân'ın Hedeflediği Sosyal Barış*, 226.

⁹ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, Trc. Salih Tuğ, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1994), 131-149.

¹⁰ Sahinalp, *Kur'ân'ın Hedeflediği Sosyal Barış*, 18.

¹¹ Mustafa Sinanoğlu, “İman”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22: 212-214; Buhârî, “İmân”, 37.

¹² Süleyman Uludağ, “Amel”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3:13.

için yaratılmıştır. Sâlih amel konusunda kimin güzel amel, kimin de çirkin amel işlerse bununla ileride karşılaşacağı da ifade edilmiştir.¹³ Zerre kadar güzel ameli olanın karşılığını göreceğini, zerre kadar da kötü ameli olanın da dengiyle cezalandırılacağı ifade buyrulmuştur.¹⁴ İman ve sâlih amel toplumun ve müminlerin temel özelliği olarak görülmektedir.

Bir diğer özellik ise hakkı, sabrı ve merhameti tavsiye etmektir. Hak; sözlükte “hakikat, gerçek, doğru olmak, bir şeye yakînen vâkıf olmak, hikmet” anlamlarına gelmektedir.¹⁵ Nitekim Asr suresinde ziyanda olanlardan kurtulanların, sâlih amel işleyen ve hakkı-sabrı tavsiye edenlerin olduğu söylenmektedir. Hakkı tavsiye etmek yardımlaşmanın ve toplum nizamının da en temel ilkelerinden birisidir. Bireylerin hakkı gözetildiğinde doğrudan toplumun da hakkı gözetilmiş olur. Ancak toplum içinde hakka riayet kalmazsa düzen bozulacak, huzursuzluk ve kaos hâkim olacaktır. Aynı şekilde sabır da tavsiye edilmektedir.¹⁶ Asr suresinde kurtulmanın şartı olarak bahsedilen sabrın tavsiyesi, Beled suresinde zor yılları ve zor günleri atlatma anlamında, yokuşu aşmanın şartı olarak zikredilmiştir.¹⁷ Toplumun temel taşlarından olan sabır ve merhamet, huzurun korunması açısından insanda bulunması gereken önemli hasletlerdendir. Hak, sabır, merhamet toplumdaki düzenin birbirinden ayrılmaz çarklarıdır. Nitekim hak, ancak sabır ve merhamet duygusu ile korunabilir. Merhamet olmadan, hakka riayet de olmaz. “(Resûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik.”¹⁸ buyurarak örnek şahsiyetin özelliklerinden birini bu şekilde açıklamıştır.

Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’de sosyal düzene doğrudan tesiri ve düzenleyici etkisinin bulunması açısından, iletişim ve diyalogun öneminden de bahsetmiştir. Öyle ki tebliğin de temelinde diyalog ve iletişim vardır. Tebliğde yöntem olarak

---

¹³ Tevbe 9/94-105; Yâsîn 36/54.

¹⁴ Nûr 24/38; Sebe 34/37-38; Mü’min 40/40; Ahkâf 46/17.

¹⁵ Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fi garibi’l-Kur’ân*, Thk. Muhammed Seyyid Keylânî, (Beirut: Dârü’l-ma’rife, ts.), 125; İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arap*, (Beirut: Dârü’l-sâdr, 1990), 10: 49-57; Bekir Topaloğlu, “Hak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1997) 15:152.

¹⁶ Ebu’l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an-hakâiki’t-Tenzil*, (Beirut: Dârü’l-kütübi’l-ilmiyye, 1995), 4:787.

¹⁷ Beled 90/17.

¹⁸ Enbiya 21/107.

insanlara karşı yumuşak bir hitap ile onları düşündürerek ikna etme yolu seçilmiştir.¹⁹ Nitekim Allah Teâlâ Hz. Mûsâ'ya Firavun ile iletişime geçmesini ve yumuşak bir söz ile uyarmasını istemiştir.²⁰ Hz. Peygamber'in de hayatına göz atıldığında Medine döneminin başlaması, akabe biatları sürecinde kurulan diyaloglar vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Öyle ki yapılan savaşlar süresince îmân eden insanların sayısı ile savaşlardan sonraki diyalog döneminde îmân edenlerin sayısı aynı değildir. Diyalog ve iletişim sürecinin başlamasıyla dine girenlerin sayısı artmıştır.²¹

Toplumun huzur dinamiklerinden birisi de Kur'ân'da sekiz yerde geçen Emri bi'l-ma'ruf ve'n-nehyi ani'l-münker şeklinde geçen tertiptir.²² Maruf; şeriatın ve aklın iyi olarak gördüğü fiillerdir.²³ Münker kelimesinin terim anlamı; "akl-ı selim ve şeriatın kötilediği fiiller" olarak geçmektedir.²⁴ Bu terkip İslâm toplumunun ne kadar ince bir dizayna sahip olduğunu göstermektedir:

*"Müminlerin erkekleri ve kadınları da birbirlerinin velileridir; iyiliği teşvik eder kötülükten alıkoyarlar, namazı kılarlar, zekatı verirler, Allah ve Resulüne itaat ederler.."*²⁵ şeklinde buyrulmaktadır.

İnsanlar bazen istem dışı veya bilmeyerek bazı hatalar işleyebilirler. Kur'ân bu durumda yanlış uyarma, buna karşılık olarak davranışı pratik bir şekilde düzeltmek için toplum özelliği olarak bu kuralı getirmiştir. Böyle bir kurumun olması gerektiği Kur'ân-ı Kerîm'de ifade edilmektedir:

*"İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir."*²⁶ buyrulmuştur.

Buradaki "ümme" kavramıyla, îmân ve sâlih amel konusunda öne çıkıp başkasına örnek olan topluluk kastedilmiştir.²⁷ Bu vecibeyi yerine getirmenin bir

---

¹⁹ Sahinalp, *Kur'ân'ın Hedeflediği Sosyal Barış*, 136.

²⁰ Tâhâ 20/43-44.

²¹ Sahinalp, *Kur'ân'ın Hedeflediği Sosyal Barış*, 137.

²² Abdalbâkî, *Mu'cemu'l-müfrehes*, 458-459.

²³ İsfehânî, *Müfredât*, 331-332.

²⁴ Mehmed Efendioğlu, "Münker", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006) 32:13-14.

²⁵ Tevbe 9/71.

²⁶ Âl-i İmrân 3/104.

²⁷ İsfehânî, *Müfredât*, 23.

özelliği de insanlara iyiliği yaşayarak tavsiye etmektir. Söylediklerini yaşayamayanların örnek olamayacağı açık bir gerçektir. Yapılan Kur'ânî ve Nebevî tavsiye ve uyarılar ancak yaşanmakla güçlü etkilerini gösterirler.

İslâm toplumunun diğer önemli özelliklerden birisi de ümmetin birliğidir. Ümmet denildiği zaman ilk akla gelen Müslümanların yaşadığı toplum olur. İsfehânî ümmet kelimesini, “Kendi iradesiyle veya bir zorunluluk sebebiyle aynı zamanda ve aynı yerde, aynı dine tabi olarak yaşayan her topluluk olarak tanımlamıştır.²⁸ Ümmet kelimesi Müslüman insanların bütününe bize hatırlatmaktadır. “*Bütün müminler kardeştir*”²⁹ ayetiyle sosyal ilişkilerde toplumun her bireyinin birbirlerine nasıl bakması ve nasıl davranması gerektiği anlatılmıştır. İnsan fitratında anne-babaya, kardeşe ve akrabaya olan sevgi daha fazladır. Bu sebeple Allah Teâlâ aynı dine mensup olanların birbirine öz kardeşiyimiş gibi davranmalarını emretmiştir. Nitekim Hz. Peygamber: “*Sizden biriniz, kendisi için istediğini din kardeşi içinde istemedikçe gerçek mümin olmaz*”³⁰ şeklinde uyararak konunun önemini vurgulamıştır.

Kurân-ı Kerîm'de insanlar arası ilişkileri düzenleyen ve bu konuda insanlara uyarılar veren pek çok ayet vardır. İlk olarak Allah Teâlâ insanları birçok yönden sosyal birer varlık olarak tarafların hak ve yükümlülüklerine dayalı bir toplum üzerine yaratmıştır. Beraber yaşamanın da getirdiği sosyal ilişkiler, iki tarafın hakları ve sorumlulukları üzerine kurulmuştur. Toplumda güncel hayatını devam ettirmek için çalışan insana uyarı olarak Allah Teâlâ toplum içinde çalışıp kazanılan malların batıl yollardan olmaması konusunda uyarıda bulunmuş, faizle beraber tüm haksız kazançları haram kılmış, ticareti bunlardan ayırmıştır.³¹ Kur'ân'da toplum içinde her türlü akitlerin bir yazılı sözleşmeye dayandırılmasını ve bu sözleşmelerin geçerli dayanaklara dayalı olması gerektiği, tarafların da geçerli her sözleşmeye bağlı kalma mecburiyetlerinin olduğu beyan edilmektedir.³² İslâm dini ve bütün dinler toplumun temellerini sadakat ve samimiyet prensibine bağlamıştır. Bu nedenle Allah Teâlâ

---

²⁸ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arap*, 12:22-36; İsfehânî, *Müfredât*, 23.

²⁹ Hucurât 49/10.

³⁰ Buhârî, “İmân”, 7; Müslim, “İmân”, 17.

³¹ Nisâ 4/29; Bakara 21/ 275.

³² Tevbe 9/4.

Kur'ân-ı Kerîm'de: “*Ey imân edenler! Sözleşmeleri yerine getirin..*”³³ buyurarak söz verildiği zaman yerine getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yalan konuşmamak ve her zaman doğruyu söylemek telkin edilmekle beraber, doğru söz karşısında bireye, anne-babasının ve akrabasının aleyhine dahi olsa sadakatten şaşmamayı emretmektedir.³⁴ Allah Teâlâ Sosyal ilişkileri ve toplum birliğini bozan tüm davranışları Kur'ân-ı Kerîm'de yasaklamıştır. Zan, gıybet, koğuculuk ve iftira da birçok yerde men edilmiştir. Öyle ki Allah Teâlâ gıybet etmeyi ölmüş kardeşinin etinin yenmesi³⁵ ile bir tutarak bu davranışın yanlışlığını somut bir örnekle vurgulamıştır. Buna rağmen bazı insanlar bu davranışlardan kaçınmada gerekli hassasiyeti göstermemişlerdir. Hatta Hz. Peygamber'in eşine bile zanda bulunarak iftira seviyesine kadar gelmişlerdir. Müslüman kardeşinin hakkında kötü bir söz duyduklarında “*Bu bize yakışmaz*”³⁶ deyip geri durmaları gerektiği Kur'ân-ı Kerîm'de ifade edilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de sosyal ilişkilerin düzenlenmesinde en büyük sorumluk yöneticilere yüklenmektedir.³⁷ Her bir kişinin çobana varıncaya kadar bir yöneticilik yönü ve sorumluluğu vardır.³⁸ Yöneticiler Kur'ân'a göre toplumu adalet ve sadakat ilkelerine göre yönetmek ve toplumun güvenini sağlamakla görevlidir. Allah Teâlâ düzenleyici ve düzeltici olmak yerine bozguncu olmayı seçen yöneticilere, onların yaptıklarından vazgeçmeleri, ibret almaları için uyarılarda bulunmuştur. Zalimlerin, bozguncuların acı bir azaba dâcâr olacakları,³⁹ orada onlara bir yardımcı da bulunmayacağı⁴⁰ ve Allah'ın lanetinin üzerlerine olacağı Kur'ân-ı Kerîm'in müteaddit ayetlerinde bildirilmektedir.⁴¹

Toplumun en küçük parçası şüphesiz ki ailedir. Bu kuruma Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'de büyük bir önem ve kutsiyet vermekte, hile ve kandırmalardan uzak, tamamen sadakat temeline dayalı bir müessese olmasını istemektedir. Bireylere

---

³³ Mâide 5/1.

³⁴ Nisâ 4/135.

³⁵ Hucurât 49/12.

³⁶ Nûr 24/16.

³⁷ Sâd 38/26; Mâide 5/42.

³⁸ Buhâri, “Ahkâm” 1; Müslim, “İmâret”, 20.

³⁹ Nahl 16/88.

⁴⁰ Mâide 5/72

⁴¹ Bakara 2/162.

birtakım haklar verdiği gibi her birine ayrı ayrı sorumluluklar da yüklemektedir. Hadisler bu hak ve sorumlulukların en güzel açıklamasını yapmaktadır.⁴² Bu sorumluluklardan biriside akraba ilişkileridir. Bu ilişkiler toplum düzeninin kaybolmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenledir ki Yüce Allah bu yapının bağlarının zayıflamasına ve kesilmesine engel olmak için Kur'ân-ı Kerîm'de şu uyarıya yer vermiştir:

*“Allah’a verdikleri sözü pekiştirdikten sonra bozanlar, Allah’ın korunmasını emrettiği bağı koparanlar ve yeryüzünde fesat çıkaranlar var ya işte rahmetten mahrum olmak da onlar içindir; dünyanın kötü sonu da onlar içindir.”*⁴³ Akrabalık bağlarının yanı sıra Allah Teâlâ Anne-Babaya da iyi davranılmasını emrederek teşekkür edilmesi konusunda da teşvik etmiştir:

*“Biz insana anne babasıyla ilgili öğütler verdik. Annesi, güçten kuvvetten düşerek onu karnında taşımıştır.”*⁴⁴ Anne-Babaya itaatin kapsamında sadece kendisine şirk koşmamak kaydıyla bütün isteklerinin yerine getirilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir.⁴⁵ Onlara karşı davranışlarımızın ölçüsünü de Allah Teâlâ belirlemiştir:

*“Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle.”*⁴⁶ şeklinde buyrularak bu ölçüyü ince bir şekilde çizmiştir.

İslâm, herkesin kendisinden geçim bakımından daha aşağıda bulunan kimselere bakma yükümlülüğünü getirmiştir. Allah Teâlâ bunun sağlanması içinde çeşitli teşviklerle Mü'minlerin merhamet ve şefkat duygularını harekete geçirmiş, hemcinsine karşı muavenet görevini yerine getirenlere cennet gibi büyük mükâfat vaat etmiş, aykırı davrananları da cehennemle cezalandıracağını bildirmiştir.⁴⁷ Öyle

---

⁴² Müslim, “Zekât”, 39; İbn Mâce, 5:461.

⁴³ Ra'd 13/25.

⁴⁴ Lokmân 31/14.

⁴⁵ Ankebût 29/8; Şahinalp, *Kur'ân'ın Hedeflediği Sosyal Barış*, 69.

⁴⁶ İsrâ 17/23.

⁴⁷ Nîsa 4/56; Âl-i İmran 3/12.

ki toplumun ayakta durması, darda kalanların, imkânı kısıtlı olanların toplum bazında ezilmemesi için şu kuralı getirmiştir:

*“Eğer eli darda olan birisi borçlu ise eli genişleyene kadar beklemek gerekir. Şu da var ki, eğer bilerseniz başışlamanız sizin için daha hayırlıdır.”*⁴⁸ buyrulurak bireyin ezilmemesinin toplumun temel taşıını oluşturduğu vurgulanmıştır.

Bir başka konu ise birçok tartışmanın çıktığı, kırılmaların olduğu ve toplum birliğine zarar veren miras konusudur. Kur’ân, miras konusunda herkese konumuna göre bir pay vermek suretiyle toplumun çekirdeği olan aile içinde tam bir denge sağlayarak sosyal barışın temelini atmaktadır. Allah Teâlâ insan fitratını en iyi bilen olduğu için bu konuda da düzenlemelerin de en iyisini yaparak insanoğlunun huzurunu daim etmek istemiştir.⁴⁹

Özetle Allah Teâlâ benimsediği model toplum için, kıyamete kadar geçerli, şaşmaz kurallarını koymuştur. Bu kurallar genellikle teşvike dayanmakla beraber, önemsemeyenlere uhrevi yaptırımlar bulunmaktadır. Çünkü Allah Teâlâ’nın koyduğu bütün bu kurallar bütünü, insanın kısacık dünyasında huzurlu ve mutlu yaşaması için konulmuştur.

1.2 SOSYAL HAYATI DÜZENLEYEN TEMEL KUR’ÂNÎ DİNAMİKLER

Kur’ân-ı Kerîm’in sosyal hayat düzenlemelerine dikkatle bakıldığında ve yukarıdaki ayetlerden anlaşıldığı gibi temelinde insan hayatının refah, onurlu, eziyete yer vermeyen, zalimlere toplumda yer tanımayan bir yapıda olduğu görülmektedir. Allah Teâlâ toplumun vasat ümmet⁵⁰ sıfatında olması gerektiğini vurgulamıştır. Allah Teâlâ bir düzen kurmuş ve bu düzenin içinde insanlardan bazı istekleri olmuştur. İslâm toplumunun dizayn edilişi birkaç temel üzerine açıklanabilir:

Ku’rân tüm varlıkların Rabbi olarak tek bir yaratıcıya inanmaya çağırılmaktadır. Nitekim bu çağrı İslâm’ın İnanç boyutunun birinci temel taşıdır.

---

⁴⁸ Bakara 2/280.

⁴⁹ Şahinalp, *Kur’ân’ın Hedeflediği Sosyal Barış*, 65-72; Nisâ 4/12

⁵⁰ Bk. Şahinalp, “Vasat Ümmet Örneği”, 184-222.

*“Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhirete ve kadere inandım”*⁵¹ buyurmakla birbirini tamamlayan ve olmazsa olmazı olan ve kısaca İslâm örfünde “Amentü” olarak bilinen altı esasa gönülden inanmaya davet etmektedir. Kur’ân’da çeşitli yönlerden önemine vurgu yapılan “Evamir-i ilahiye” olarak bilinen ilahi buyruklara uyararak ve “Nevahiy-i İlahiye” olarak bilenen yasaklardan kaçınarak sosyal bir ahlâk nizamı oluşturulmaktadır. Hz. Peygamber, Kur’ânî ahlâk nizamına hassasiyetle uyduğu için, “sen yüce bir ahlâk nizamı üzeresin”⁵² âyetiyle övülmüştür. Allah Resulü de şimdiye kadar tamamlanamayan bu ahlâk nizamını tamamlamak ve mükemmelleştirmek için gönderildiğine dikkat çekmiştir.⁵³ İman bakımından en üstün olan Müslümanların, ahlâkça da üstün olması gerektiği beyan edilmiştir.

Bu ahlâkî erdemlere Örnek olarak; İnsanlara iyi davranmak ve iyilik dilemek hakkında Hz. Peygamber: *“Hiçbiriniz kendisi için istediğini kardeşi içinde istemedikçe (olgun) mümin olamaz.”*⁵⁴ diyerek gerçek Mü’min olmanın yolunu göstermiş, bireyin kendi menfaatinin değil toplumun menfaatinin daha önemli olduğunu vurgulamıştır.

Hz. Peygamber, toplumda ayrışmanın olmaması, insanların kendi arasındaki ilişkilerinin dağılması ve huzurun temini için mü’minlerin kendi aralarında üç günden fazla dargın durmalarının haram olduğunu ayrıca bildirmiştir: *“Bir Müslüman’ın diğer bir Müslüman kardeşi ile üç günden fazla dargın durması helal değildir.”*⁵⁵

Yine Hz. Peygamber kusur ve ayıpları örtmeyi ve onları yaymamayı emretmiştir. Toplum içerisinde kaynaşmanın ve birliğin bozulmaması için bu durum önemle vurgulanmıştır: *“Kim bir Müslüman’ın ayıbını örterse, Allah’ta Kıyamet günü onun ayıbını örter.”*⁵⁶

---

⁵¹ Tirmizî, “Fiten”, 63.

⁵² Kalem 68/4.

⁵³ Muvattâ’, “Hüsnu’l-Hulk”, 8.

⁵⁴ Buhârî, “İmân”, 7; Müslim, “İmân”, 71.

⁵⁵ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 47.

⁵⁶ Buhârî, “Mezâlim”, 3.

Uzun küslüklerden ve ayrışmadan uzak durmak, birbirinin ayıplarını örtmek, dürüst olmak ve yalan söylememek ile ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de: *“Ey imân edenler, Allaktan korkun ve doğru söz söyleyin”*⁵⁷ buyrulmuştur. Adalet ve iyilik ile ilgili olarak kurulan bu huzurlu nizamın devamlı olabilmesi için Allah Teâlâ Mü'minler'e öğüt vermektedir.

İslâm'ın toplum düzeninin nasıl olması gerektiği ve bu nizamın devamlılığının nasıl sağlanabileceği Kur'ân'ın temel bildirilerinden olmuştur. Bu da sosyal düzene Allah Teâlâ'nın verdiği önemi göstermektedir. İslâm toplumunda bir anlaşmazlık olduğu zaman başvuru mercii olarak Allah ve Resulü gösterilmektedir:

*“Ey imân edenler! Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan ülü'l-emre de. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz –Allah'a ve âhirete gerçekten inaniyorsanız- onu, Allah'a ve peygambere götürün. Bu, elde edilecek sonuç bakımından hem hayırlıdır hem de en güzelidir.”*⁵⁸

Dikkat edilecek bir hususta sosyal ilişkilere kul hakkı açısından verilen önemdir. İslâm, toplumun mal ve can, namus, onur ve şeref gibi manevi duygularına da özellikle saygı gösterilmesini emretmiş ve bu haklara karşı yapılacak herhangi bir tecavüzü reddetmiştir.

Aynı şekilde Hz. Peygamber veda haccında insanlara birbirlerinin haklarına riâyetin önemini şu sözlerle anlatmıştır: *“Zilhicce ayı ve hac günleri nasıl muhterem ise; Müslümanların kanı, malı ve izzeti muhteremdir.”*⁵⁹

Sosyal bir toplumda nizamın korunması ve insan ilişkilerinin zarar görmemesi için, insanların birbirleri arasında zanda bulunmaları da yasaklanmıştır. Ayrıca Allah Teâlâ, İsrâ suresinde şöyle buyurmaktadır:

*“Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur.”*⁶⁰

Müslüman toplumunda herkes, bir kişinin hakkında konuşurken veya söylenenleri dinlerken daha dikkatli ve seçici olmak zorundadırlar. Müslümanlar

---

⁵⁷ Ahzâb 33/70.

⁵⁸ Nisâ 4/59.

⁵⁹ İbn Ebi'l Hadîd, *Şerhu nehci'l-belâga*, (Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye, 1995), 62.

⁶⁰ İsrâ 17/36.

doğruluğunda emin olmadıkları bir meselede insanları rencide edici bir tarzda konuşmaktan nehy edildiği gibi, doğru bilgi bile olsa gıybetten men edilmeleri sebebiyle bu şekilde konuşmaları da yasaklamıştır. Çünkü delilsiz konuşmalar sosyal düzende düşmanlığa ve toplumsal huzuru bozmaya sebep olduğu gibi âhirette de kişiye cezalar getirmektedir.⁶¹

Sosyal düzenin sağlanması ve istikrarlı bir şekilde huzurlu bir yaşamın devam etmesi için Allah Teâlâ bazı kurallar koyarak insan hayatına şekil vermiştir. Yüce Allah Peygamberlerini insanlara göndererek bozulan düzenin ıslah olması için onlara fırsat vermiştir. Ancak İnsanların hırsları, heva ve hevesleri bu toplumların ıslahı önündeki en büyük engel olmuştur. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de bazı Peygamberlere yapılan kumpas, komplo ve tuzaklar geçmektedir. Peygamberlere yapılan komplo ve kumpaslar aslında Allah Teâlâ'nın kurmak istediği düzene karşı olan girişimlerdir.

1.3. SOSYAL İLİŞKİLERDE KUR'ÂN-İ YASAKLARA BAKIŞ

Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de sosyal ilişkilerde bazı düzenlemeler yapmıştır. İlahi kitabında sosyal ilişkilerin düzenlenmesi için tavsiyelerle birlikte yasaklarda bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak bazı kavramları incelemek yerinde olacaktır.

1.3.1. Bağy

“Bağy” zulüm, hakka ve adalete tecavüz etmek, haddi ve ölçüyü aşmak anlamına gelir.⁶² Genel olarak kuralları ihlal eden, ister Allah'a karşı olsun ister onun kurallarına karşı olsun, başkasının hakkını çiğnemek anlamına gelen bütün davranışlar olarak ifade edilebilir.⁶³ Sözlükte; Fıkıh terimi olarak “haktan ayrılmak, zulmetmek, haddi aşmak” anlamlarına gelen “bağy”, “meşru başkana isyan” manasında siyasi anlamı ifade etmesinin yanında, Allah'a karşı gelme ve çizdiği sınırları aşma manasında dinî ve ahlâkî boyutta kullanılmıştır.⁶⁴ “Bağy” kelimesi

---

⁶¹ Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, 1:184.

⁶² İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arap*, 14:75-78.

⁶³ Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, 3:49.

⁶⁴ Ali Şafak, “Bağy”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4: 451-452.

Kur'ân-ı Kerîm'de zulüm,⁶⁵ ma'siyet,⁶⁶ hased⁶⁷ ve zina⁶⁸ anlamlarında dört farklı manayı ifade için geçmektedir.⁶⁹ Taberî'ye göre; "bağy" zulüm ve kibir anlamındadır.⁷⁰ İbn Kesîr ise; "insanlara düşmanlık etmek", zülüm, isyan, kibir, haddi aşmak, cinayet, suç, fesâd, hased, zina gibi manaları ifade ettiğini söylemiştir.⁷¹ Bağy kelimesi bir ayette Allaha şirk koşma ve ona karşı iftira gibi büyük günah olan davranışlarla birlikte kullanılmıştır:

*"De ki: "Rabbim ancak açık ve gizli kötülükleri, günahı ve haksız yere sınırı aşmayı, hakkında hiçbir delil indirmediği bir şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır."*⁷²

İslâm Hukuku çerçevesinde bağy, isyan suçu olarak tanımlanmaktadır. Bağy, sözlük anlamıyla serkeşlik, ileri gitme ve de azgınlık manalarını taşımaktadır. Mevdudiye göre bağy; Kur'ân'ın getirdiği evrensel ahlâk kurallarını sarsan ve başkalarının hakkına giren bütün davranışları içine almaktadır.⁷³

Kur'ân-ı Kerîm'de Allah Teâlâ: *"Muhakkak ki Allah adaleti, ihsanı, akrabaya karşı cömert olmayı emreder; hayasızlığı, kötülüğü ve zorbalığı yasaklar. İşte Allah, aklınızı başınıza almanız diye size böyle öğüt veriyor."*⁷⁴ buyurmaktadır. Burada men ettiği üç davranıştan birisi de "bağy" kavramıdır. Ayette geçen diğer kavramlardan fahşa zina manasında, Münker ise dinde ve örfte tanınmayan, hoş karşılanmayan davranışlar olarak tanımlanabilir.⁷⁵ Bir diğer ayette ise bağy kelimesi haksız saldırı olarak ifade edilmektedir.

Haksızlık, dünya hayatındaki sosyal düzeni bozan durumlardan birisidir. Bir toplumda haksızlık, haksız yere saldırı, zulüm var ise o toplumda huzur ve güvenin

---

⁶⁵ A'raf 7/33; Nahl 16/90.

⁶⁶ Yûnus 10/23.

⁶⁷ Şûrâ 42/64.

⁶⁸ Nahl 16/90.

⁶⁹ Mukatil bin Süleyman, *el-Eşbâh ve'n-nezâir fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, (Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyeti'l-amme li'l-kitâb, 1994), 104.

⁷⁰ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vili'l-Kur'ân*, 8:213.

⁷¹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, (Beyrut: Dâru'l-kitâb, 1966), 6:268.

⁷² A'raf 7/33

⁷³ Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kurân*, Trc. Heyet, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2015) 3: 49.

⁷⁴ Nahl 16/90.

⁷⁵ Ali Şafak, "Bağy", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1991) 4: 451-452.

bâkî kalması mümkün değildir. Sosyal düzene aykırı olan bu davranış Kur'ân-ı Kerîm'de açık ve net bir şekilde yasaklanmıştır.

Bağy suçu ayrıntılı incelenmek istendiğinde;

1. Güç kullanmak suretiyle, devlet başkanı otoritesine karşı isyan etmek,⁷⁶
2. Bağy suçu, Müslüman toplumun bir belgeyi ele geçirmeleri ve devlet başkanına ayaklanmaları,⁷⁷
3. Belirli bir amaç çerçevesinde güç ve kuvvet toplayarak devlet başkanına karşı gelen kişiler olarak tanımlamak mümkündür.⁷⁸

Müslümanlardan bazıları grup halinde hareket ederek, kendi görüş ve içtihatlarına uygun olmayan ve yanlış yolda olduklarını kabul ettikleri devlet başkanlarına baş kaldırmaktadır. Karşı oldukları bu düzeni değiştirmek, ayrı bir devlet kurmak veya devlet başkanını devirmek istemelerine bağy adı verilmektedir. Bunu yapan kişilere de bağy denilmektedir. Bu hareketler irdelendiğinde;⁷⁹Hz. Osman'ın şehit edilişi, Cemel Olayı, Sıffin ve Haricilere yapılan Nehveran Savaşları karşımıza çıkmaktadır.

Suçun niteliği bağlamında analize gidilecek olduğunda, bağy suçunun tazir suçları mı yoksa had suçları arasında mı yer alacağı konusunda bazı tartışmalar söz konusu olmaktadır. Hanefiler ise bu suça had suçları bağlamında yer vermemişlerdir.⁸⁰

1.3.2. Fısk

Fısk kelimesi فسق kökünden gelmekte olup “belirlenmiş bir sınırı aşmak” anlamına gelir. İstilah manası ise; doğru yoldan sapmak ve Allah'a itaatten ayrılmak anlamlarına gelmektedir. “Fısk” kelimesi, bitkinin kabuğunu yarararak çıkması ve

---

⁷⁶ Ali Şafak, “Bağy”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,4: 451-452.

⁷⁷ İbrahim b. Muhammed b. İbrahim Halebî, *Mülteka'l-ebhur*, Trc. Mustafa Uysal, (İstanbul: Çelik Yayınevi, 1972), 2:368.

⁷⁸ Muhammed Ebu Zehra, *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, Çev. İbrahim Tüfekçi, (İstanbul: Kitapevi 1994), 1:175.

⁷⁹ H. Tahsin Fendoğlu, *Türk Hukuk Tarihi*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000), 458.

⁸⁰ Melikşah Aydın, “İslam Hukukuna göre İsyân Suçu ve Cezası”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(2015): 206.

farenin deliğinden dışarı çıkması gibi anlamlara gelmektedir. Mutlak olarak ise, “belirlenmiş sınırı/haddi aşmak” anlamındadır.⁸¹ “Fısk” ayrıca günah ve isyana meyiletmek manasına da gelir.⁸² Bu manada kullanımına şu ayet örnek verilebilir: “Rabinin yoldan çıkanlar hakkındaki, “onlar artık îmâna gelmezler” sözü, işte böyle gerçekleşmiştir.”⁸³ Fısk, Peygamberi yalanlamak, Allah’ın emirlerine isyan etmek, kötülük, küfür ve hakaret, hak yoldan çıkmak anlamlarına da gelmektedir.⁸⁴ Kur’ân’da fısk kelimesinin birçok manada kullanıldığı görülmektedir. Bu manalardan bazıları; Masiyet ve küfür, din hakkında isyan, küfür içermeden günah ve yalanlama gibi manalardır.⁸⁵ Fısk aynı zamanda itaatsizlik kelimesi ile de ifade edilmektedir. Fısk, inkâra varmayan günahlardan kabul edilmektedir.⁸⁶ Fısk kelimesi, Kur’ân’da, Hadis usul ve tarihinde de fazla kullanılan terimlerden biri olmaktadır.⁸⁷

Fısk kelimesi, küfürden daha genel bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kelimedeki günahın çokluğu veya azlığı bir fark yaratmasa da çok günah adına kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. Fâsık ise, din veya şeriatın hükümlerini ikrar ettikten sonra, ahkâmın tamamını veya bir kısmını çiğneyen kimse olarak tarif edilmektedir.⁸⁸

Fısk kelimesinin içerisinde, çıkma fiilinin sıradan bir çıkıştan öte, istenmeyen ve de hoş karşılanmayan bir çıkışı tarif etmektedir.⁸⁹ Fısk, kişinin büyük bir günah işleyerek Allah’ın emrinden çıkması olarak da tanımlanmaktadır.⁹⁰

Hz. Peygamber’e göre Müslümanların birbirlerini öldürmeleri küfürdür. Müslümanların birbirlerine sövmeleri ise fısk olmaktadır.⁹¹

Kur’ân-ı Kerîm’de kök halinde ‘fısk’ olarak yedi, çekimli fiil halinde on ve “fasık” şeklinde ism-i fail olarak otuz yedi olmak üzere toplam elli dört yerde

---

⁸¹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4:360.

⁸² İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arap*, 5:341; el-İsfehânî, *Müfredât*, 380.

⁸³ Yûnus 10/33.

⁸⁴ Ebu'l-Bekâ Eyyûb b. Mûsâ el-Huseynî, *el-Külliyât*, (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1998), 692-693.

⁸⁵ Mukâtil bin Süleyman, *el-Eşbâh ve'n-nezâir*, 102-104.

⁸⁶ Sabûnî, *el-Bidâye fi usûliddîn*, 85.

⁸⁷ Bekir Tatlı, “Fısk Kavramı ve Hadis Usulü Açısından Fısku'r-râvi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2013):21.

⁸⁸ Secde, 32/18.

⁸⁹ Ebû Hilal el-Askerî, *el-Furûku'l-lugaviyye*, (Beyrut: Dârü'r-risâletü'l-âlemiyye, 2014), 230.

⁹⁰ Askerî, *el-Furûku'l-lugaviyye*, 191.

⁹¹ Buhari “İman”,36; Müslim “İman”, 116.

geçmektedir.⁹² Kur'ân-ı Kerîm'de Yahudiler, Hristiyanlar ve müşrikler'in çoğu hakkında fasık olduğundan bahsedilmiştir.⁹³ Aynı şekilde Müslümanlar içinde de fasıklar bulunabileceğine de işaret edilmiştir.⁹⁴ Kullanıldığı yere göre şirk anlamına gelebileceği gibi, günah anlamına da gelmektedir.

İblis'in, cinlerden iken sonradan Rabbinin emrine karşı gelişi 'fisk' ile ifade edilmiştir.⁹⁵ İblis, Kur'ân'a göre isyan eden, yüz çeviren, kibirli ve neticede de kâfirdendir.⁹⁶ Dolaylı olarak bu vasıflar fâsıkların vasıfları olarak da nitelendirilebilir.

Fısk'ın inanç bağlamında ahlâki bir zaaf olduğunu ifade eden konulardan biri de Hadis ilminde râvilerde aranan şartlar içerisinde sayılan adaletin zıddı olarak fisk kavramının kullanılmasıdır. Ravi'nin fisk'ının olması, O'nun sözlerine, naklettiklerine güvenin olmaması anlamına gelmektedir. Kur'ân'a göre ise sözüne güvenilmeyen kişi ya kâfir ya da münafiktir. Çünkü kâfir ve münafıklar yalancıdır.⁹⁷ Hucurat suresinde fasık kimsenin getirdiği habere inanılmaması gerektiği, araştırılıp doğrulanmasının gerektiği vurgulanmaktadır.⁹⁸

Fısk'ın "Allah'tan başkası adına kurban kesme" bu sebeple de şirke düşme anlamına geldiğini ifade eden ayette şöyle buyrulmaktadır: "*Üzerine Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin. Kuşkusuz bu büyük günahdır. Gerçekten şeytanlar dostlarına, sizinle mücadele etmeleri için telkinde bulunurlar. Eğer onlara uyarsanız şüphesiz siz de Allah'a ortak koşmuş olursunuz.*"⁹⁹

Genel bir bakışla Kur'ân'da fisk olarak adlandırılan davranışları; îmânla ilişkili olan küfür, tekzip, zulüm, şirk, isyan, dalâlet, Allah'ın indirdiği ile hükmetmeme, nifak; amelle ilişkili olan yalan, Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanların yenilmesi, ahde vefasızlık, kâtibe ve şahide zarar vermek, mütraf

---

⁹² Yusuf Şevki Yavuz, "Fâsık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 12: 202.

⁹³ Bakara 2/99; Âl-i İmrân, 3/110; Mâide 5/47,59; Tevbe 9/67.

⁹⁴ Bakara 2/197; Nur 24/4; Hucurât, 49/6.

⁹⁵ Kehf, 18/50.

⁹⁶ Bakara 2/34; Tâhâ, 20/116.

⁹⁷ Münâfikûn 63/4; Buhârî, "İmân", 24.

⁹⁸ Hucurât 49/6.

⁹⁹ En'âm 6/121.

(şımarıklık ve şehvet düşkünlüğü), eşcinsellik, haccın ruhuna aykırı bazı eylemler ve lâkap takmak şeklinde özetlemek mümkündür.¹⁰⁰

1.3.3. İsrâf

Sosyal düzeni bozan Kur’ân-î yasaklardan bir diğer kavram ise isrâftır. سرف kökünden gelen isrâf dinin, örfün ve evrensel ahlâkın uygun gördüğü davranışların dışına çıkmak ve imkanları uygun olmayan şekilde saçıp savurmak anlamlarına gelmektedir.¹⁰¹ İsrâf, genel ahlâkın uygun gördüğü bütün ölçünün altına düşmek veya bu ölçünün üzerine çıkmak olarak da anlamlandırılmıştır.¹⁰² Gazâlî’ye göre; dinin, adetlerin ve insanlığın gerekli gördüğü ölçüler çerçevesi dışına çıkmak isrâf olmaktadır.¹⁰³ Hz. Peygamber’in hayatını günah işleyerek geçiren bir kişiden söz ederken kullandığı ‘isrâf’ kelimesini İmam Nevevi; “masiyetlerde aşırı gidip meşru sınırların ötesine geçmek” şeklinde açıklamıştır.¹⁰⁴

Kur’ân-ı Kerîm’de isrâf kelimesi dört farklı anlamda kullanılmıştır:

1. Bazı ayetlerde isrâf; şirk, küfür, zulüm, tevhid inancından sapmak, Allah hakkında ve diğer dini konularda gerçekte ilgisi olmayan iddialar ileri sürerek, İslâm’a ve Müslümanlara karşı kibirli, kaba, saldırgan davranışlar sergilemeyi ifade eder.¹⁰⁵
2. Bir kimsenin isyankârlığa saparak, günahlara boğulmak suretiyle kendisine kötülük etmesi de isrâf olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁶
3. Allah’ın haram kıldıklarının helal sayılmasını, verilen nimetlerin zekâtını vermemek suretiyle şükretmemesi de Kur’ân’da isrâf olarak geçmektedir.¹⁰⁷

---

¹⁰⁰ Ali Hızarcı, *Kur’an’da Fısk*, (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, 2002),11.

¹⁰¹ İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arap*, 9:148-150.

¹⁰² Cengiz Kallek, “İsrâf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2001) 23:179.

¹⁰³ Ebu Hamîd Muhammed b. Muhammed el-Gazâlî, *İhya-u ulûmi’ d-Dîn*,(Mısır: Şeriketu Mektebetu ve Matbaatu Musdafa, 1939), 3: 259-260.

¹⁰⁴ Kallek, “İsrâf”, 23: 179.

¹⁰⁵ Kallek, “İsrâf”, 23: 179.

¹⁰⁶ Zümer 39/53.

¹⁰⁷ En’am 6/141.

4. Cinsel sapkınlıklar da Kur'ân da isrâf olarak zikredilmiştir.¹⁰⁸

Kur'ân-ı Kerîm'de isrâf kelimesi Allah inancına karşı gelerek normal sınıırn dışına çıkmak anlamına gelmektedir. Müsrif, yaygın olan anlamıyla îmâna karşı koyarken, şiddet gösteren ve "Allah'ı inkârda ileri giden, haddi aşan kimse"¹⁰⁹olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Firavun ve halkının Hz. Mûsâ'yı sadece inkâr etmekle kalmayıp, O'na karşı zorbalık yapmaları ve şiddet kullanmaya kalkışmalarını Allah Teâlâ Kur'ân'da müsriflik olarak kabul etmektedir.¹¹⁰ Firavun'un azgınlığı ve idaresindeki katılığı, insanların korkarak îmân etmelerini engellemiştir. Nitekim "Musa'nın Rabbine îmân ettik" diyen sihirbazlarını da Firavun öldürmekle tehdit etmiştir.¹¹¹ Semud kavminin, Sâlih Peygamber'e yaptıkları Kur'ân-ı Kerîm'de 'isrâf' olarak ifade edilmekte ve onların yaptıklarının çok açık bir "fesâd" olduğu haber verilmektedir. "*Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin. Yeryüzünü ıslah etmeyip, bozgunculuk yapan müsriflerin emirlerine itaat etmeyin.*"¹¹²

İsrailoğullarına gelen peygamberlerin çokluğuna rağmen maddeye ve dünyaya aşırı bir şekilde meylettiklerine, bu durumlarının kendileriyle Allah arasında perde olduğuna, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle işaret edilir:

*"İşte bundan dolayı İsrâiloğulları'na şöyle yazmıştık: "Bir cana kıymaya veya yeryüzünde fesat çıkarmaya karşılık olması dışında, kim bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir can kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur." Şüphesiz peygamberlerimiz onlara apaçık deliller getirdiler. Ama bundan sonra da onların çoğu yeryüzünde taşkınlık göstermektedirler."*¹¹³

Bir diğer Ayet-i Kerîme'de insanların bazı hatalarda ısrar etmesi ve ısrarları sebebiyle affedilmeyecekleri hissine kapılmamalarını ve Allah Teâlâ'ya tövbe etmekten geri durmamaları gerektiği anlatılmıştır. İsrâf kelimesi ayrıca nimetleri

---

¹⁰⁸ A'raf 7/81.

¹⁰⁹ Muhammed el-Behiy, *Kur'ânî Kavramlar*, Trc.Ali Turgut,(İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1995), 265.

¹¹⁰ Yûnus 10/83.

¹¹¹ Bkz. A'raf, 7/120-126.

¹¹² Şuarâ, 26/150-152.

¹¹³ Mâide 5/32.

saçıp savurma manasında da geçmektedir.¹¹⁴Bir diğer mana olarak da Lût kavminin aşırılıkları¹¹⁵için kullanılmıştır.

İslâm Dini iktisadi ve sosyal dengeleri sağlamak adına infakı emretmektedir. Bunun aksine, lüksü, gösteriş tüketimini ve isrâfı yasaklamaktadır. Kur'ân'da yiyip içmeye müsaade olmakta ancak gösteriş amacıyla tüketime ve isrâfa ise müsaade edilmemektedir.¹¹⁶İsraf eden kişiye ise aşırı davranan ve müsrif adı verilmektedir.¹¹⁷

İsraf kelimesinin çeşitli terimsel manaları taşıdığı bilinmektedir. En meşhur olduğu anlam ise maddi olarak saçıp savurma manasıdır.¹¹⁸ İsraf kelimesi geniş bir alanda değerlendirilmektedir. Bunlardan bazıları incelendiğinde;

1. Şirk, Allah'a ortak koşma, inkâr ve küfürdür.¹¹⁹
2. Yapılması gerekene aykırı olma durumu:
  - ✓ Söz, iş ve davranışlarda isrâf yani adaletsizlik, zulüm:¹²⁰
  - ✓ İnsan tabiatına aykırı davranma,
  - ✓ İbadette ve kullukta itidali terk etme,
  - ✓ Hissi ilişkilerde itidali terk etme,
3. Kişinin kendi aleyhine isrâf etmesi: günah işleme-günahkarlık:
“De ki: Ey günaha dalmış olan kullarım! Allah'ın rahmetinden umut kesmeyin. Çünkü Allah, günahları tümüyle bağışlar. Şüphesiz O öyle ğafûr ve öyle rahîmdir.”¹²¹
4. Haram işleme: hakkı olmayanı yeme şeklindeki isrâf:
  - ✓ Bazı müfessirler ise isrâfı haram işlemek şeklinde tefsir etmektedirler.¹²²

---

¹¹⁴ En'âm 6/141.

¹¹⁵ A'râf 7/81.

¹¹⁶ İbrahim Canan, *Kütüb'i Sitte Muhtasarı Terceme ve Şerhi*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1994).

¹¹⁷ Veli Kayhan, “Kur'an'a Göre İsraf ve İktisat”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2(2006):155.

¹¹⁸ Veli Kayhan, “Kur'an'a Göre İsraf ve İktisat”, 2(2006):155.

¹¹⁹ Cemâluddîn Ebû'l-Ferec Abdurrahman İbnu'l-Cevzî, *Nuzhetu'l-a'yuni'n-nevâzir fi-ilmî'l-vucûh ve'n-nezâir*, thk. Muhammed Abdülkerîm Kâzım er-Râdî, (Beyrut: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 1987), 364.

¹²⁰ İsrâ 17/33.

¹²¹ Zümer, 39/53.

Sonuç olarak Kur'ân, isrâf kelimesini, inkâr, Allah'a ve peygamberlere inanmama konusunda haddi aşarak, şirk, zulüm, saldırganlık, aşırılık, dengesizlik, adeta her şeye meydan okuma, saçıp savurma, bilinçsizce davranma anlamlarında kullanmaktadır.

1.3.4. Ulüvv ve İstikbar

Toplum nizamını etkileyen bu iki kelime birbirine çok yakın manaları ihtiva etmektedir. “U'lüvv” yükseklik demektedir. “علا” kalıbında büyülenme, gücü yetme anlamlarında kullanılmaktadır.¹²³ Ayette Firavun'un Mısır halkına karşı zorbalık yaptığı, ülkede halkına karşı büyüklük taslayıp kibirlendiği, onları kendisine kölelik etmeye zorladığı yahut onları köleleştirdiği anlatılmaktadır.¹²⁴ Aynı surenin diğer bir ayetinde de: *“İşte ahret yurdu. Biz onu yeryüzünde büyük taslamayan ve bozgunculuk yapmayanlara has kılarız. Sonuç Allah'a karşı gelmekten sakınanlarıdır.”*¹²⁵ bu ayette geçen “ulüvven” kelimesi Taberî'ye göre “hakk”a karşı kibirlenme anlamındadır. İbn Kesir ise “zorbalık, kibirlenme” olarak mana vermiştir.¹²⁶

“U'lüvv”den maksat ululanmak, inanmaya tenezzül etmemek, kibirlenmek, kafa tutmak ve özellikle de Rabbine karşı isyan ile nefsinin heder etmektir.¹²⁷ “U'lüvv” ve “fesâd” her ikisi de genelde aynı ayette birlikte geçmektedir ve bunların her ikisi de olumsuz anlamda sosyal eylemdir. Bu tür eylemler Kur'ân'da, muttakilerden nefyedilmiş ve çoğunlukla, müfsitlerin, fâsıkların, zalim ve zorbaların işi olarak ifade edilmiştir.

Yahudilerin büyülenmesi ve bozgunculuk çıkarması sebebiyle onlara bir uyarı olarak Allah Teâlâ ne yapacaklarından haberdar olduğunu bildirmektedir:

---

¹²² İbnu'l-Cevzî, *Nuzhetu'l-a'yuni'n-nevâzir fi-ilmî'l-vucûh ve'n-nezâir*, 365.

¹²³ İsfehânî, *Müfredât*, 345; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arap*, 15:84.

¹²⁴ Kasas 28/4.

¹²⁵ Kasas 28/83.

¹²⁶ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli'l-Kur'ân*, (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1992), 11:34.

¹²⁷ Kuşen, “Kur'an'da Fesat Kavramı”, 41.

“Biz kitapta İsrailoğulları’na şöyle bildirmiştik: ‘Yeryüzünde mutlaka iki defa fesat çıkaracak, çok böbürleneceksiniz.’”¹²⁸

Hız. Mûsâ’da kibirlenmemeleri hakkında kavmini uyarılmış,¹²⁹ ancak Firavun, *“Ben, sizin en yüce Rabbinizim!”*¹³⁰ diyerek bu uyarıya uymamış ve büyüklenmiştir. Bu büyüklenme *علو* kelimesi ile ifade edilmiştir.

استكبر kelimesi de (*كبر*) kökünden gelerek, büyük olmak anlamına gelmektedir.¹³¹ İstikbar kelimesi, insanın kendini büyük görmesi veya kendinde bulunan bir meziyet sebebiyle o meziyetin bulunmadığı insanları hakir görme ve büyüklenme anlamı da bulunmaktadır.¹³² Büyüklük; nicelik, nitelik, durum, mertebe bakımlarından olabildiği gibi, “çokluk” belirtmek içinde olabilir. “Kebir” büyük, “kebiratün” büyük bir şey ve diğer bir anlam olarak “kebire” çoğulu “kebir” büyük günah, ceza gerektiren günah, “ekber” daha büyük, en büyük demektir.¹³³

İnsanların gönderilen elçileri beğenmeyip onları kabul etmemeleri ise büyüklenmenin en ileri derecesi olarak anlatılmıştır.¹³⁴ Bu konuda ilk büyüklenmeyi Hız. Âdem’e karşı İblis göstermiştir:

*“İblis, ‘Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın’ diye cevap verdi.”*¹³⁵

Kur’ân-ı Kerîm de “istikbar”, emrolunduğu iş konusunda büyüklenen, yüz çeviren ve küfürde önder olan olmak üzere iki anlam için kullanılmıştır. Şeytanın ve kâfirlerin önemli sıfatlarından olan “istikbar” kibir ile aynı kökten olup, kendini aşırı derecede büyük görmek, büyüklüğe kapılmak, büyüklenmek ve inat etmekten dolayı “Hakk”ı kabulden imtina edip yüz çevirmek anlamlarında kullanılmıştır. *“Her ne zaman kendilerine istemedikleri bir elçi geldiyse onlar büyüklendiler, onların*

---

¹²⁸ İsrâ 17/4.

¹²⁹ A’râf 3/146.

¹³⁰ Nâziât 79/24

¹³¹ İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arap*, 4:126-127.

¹³² İsfehânî, *Müfredât*, 421.

¹³³ İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arap*, 5:126-127.

¹³⁴ Bakara 2/87; Fâtır 35/42; Nûh 71/7.

¹³⁵ Sâd 38/76.

bazılarını yalanladılar bazılarını da öldürdüler."¹³⁶ Hz. Nûh'a karşı kavmi î mânâna davet için her gelişinde kibirle direnmişlerdir.¹³⁷

Müstekbirlerin özellikleri içerisinde, Allah'ın ayetlerine karşı duyarsızlık, istihza, yalan hatta inkarcılık vardır. Büyüklük taslayanların en belirgin özelliklerinden biri de "hesap günü" ne î mânâ etmemeleridir. Âhirete inanmadıkları gibi, kalpleri de inkâr ile doludur.¹³⁸

Müşriklerde de istikbar özelliği bulunmaktadır. Onlar da uyarıcılara karşı kibirli tavırlarıyla karşı koymuşlardır: *"Müşrikler, eğer kendilerine bir uyarıcı gelirse ümmetlerden herhangi birinden daha çok doğru yol üzere olacaklarına dair en güçlü şekilde Allah'a yemin etmişlerdi. Fakat onlara bir uyarıcı gelince, bu onların nefretlerini artırdı. Yeryüzünde büyüklük taslamak ve kütü tuzak kurmak için (böyle davranıyorlardı)"*¹³⁹

Dikkat edilirse Kur'ân-ı Kerîm'de Allah Teâlâ'nın ayetlerine inanmayıp üstünlük taslayanların, kendilerinin menfaatine dayalı düzenin bozulmaması ve faydalanmalarının kesilmemesi için Allah Teâlâ'nın kurduğu ve insanlığın refahını sağlayacak olan bu düzenin gelmesine karşı durdukları görülmektedir.

1.3.5 Fesâd

Kur'ân-ı Kerîm'de geçen ve sosyal ilişkilere doğrudan olumsuz tesiri açısından incelenecek kavramlardan bir tanesi de fesat kavramıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de 11 ayette "fesâd" geçmektedir. Diğer türevleri ile birlikte 50 yerde geçmektedir.¹⁴⁰ Genel olarak sistemli bir şekilde dünyadaki kurulan nizamların bozulması olarak kullanılmıştır.¹⁴¹

---

¹³⁶ Bakara 2/87.

¹³⁷ Nuh 71/7.

¹³⁸ Mü'min, 40/47.

¹³⁹ Fâtır 35/43.

¹⁴⁰ Abdülbâkî, *Mu'cemu'l-müfehres*, 519.

¹⁴¹ Yunus Apaydın, "Fesat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1995) 12:421.

Arapca (فسد) fiil kökünden gelen bir kelime olan “fesâd” sözlükte; bozmak, mahvolmak, bir şeyin fesâda uğraması anlamına gelir. Master şekli (فسدا) ve (فسودا) olarak gelen “fesâd” kelimesinin zıddı ise “salah” kelimesidir.¹⁴² (فسد اللحم) “et bozuldu/koktu” yani “ondan istifade imkânı kalmadı” anlamını taşımaktadır.¹⁴³ Dil bilimcilerin çoğunluğu da bu manada kullanıldığını ifade etmiştir. “Fesad” (فسودا) ve (فعودا) vezninde masdar olarak bozulmak, çürümek, istikametten sapmak” gibi anlamlara da gelir. Aynı zamanda isim olarak zulüm, çalkantı, düzensizlik, kuraklık, kıtlık, herhangi bir şeyin itidal çizgisinden çıkıp bozulması, tabii düzenin bozulması anlamlarında kullanıldığı gibi, küfür, şirk, nifak, isyan anlamlarına da gelmektedir.¹⁴⁴ Bir şeyin veya bir kimsenin aşırıya gitmesi, heba olması, denge ve itidal çizgisinden çıkması da fesat olarak ifade edilir.¹⁴⁵

Fesad bir şeyin önce düzgün, düzenli ve yararlı iken, sonradan bu vasıflarını kaybederek değişmesini ve bozulmasını da ifade etmektedir. Fesad geniş alanlarda kullanıma açık olan bir fiildir. Fesad ister îmânla ilgi isterse amelle ilgili olsun insanları zararlı şeylere götüren her türlü maddi ve manevi çirkin davranışları da ifade etmektedir.¹⁴⁶ Taberî’ye göre fesâd; “küfi” anlamı başta olmak üzere isyan manasındaki tüm fiilleri kapsar. Allah’a isyan eden ve ona karşı gelmeyi emreden kimse yeryüzünde fesat çıkarmıştır.¹⁴⁷ Nitekim peygamber tarafından getirilen ayet ve mucizeleri sihir olarak niteleyip onları inkâr edenler Kur’ân’da “Fesad çıkarıcılar” olarak nitelendirilmiştir.¹⁴⁸ Bir başka ayette ise Hz. Mûsâ’ya verilen ayet ve mucizeleri inkâr etmesi sebebiyle Firavun “müfsid” olarak adlandırılmıştır.¹⁴⁹ Bir başka örnek de Hz. Süleyman’ın uyarısı ve güçlü bir konumda olması sebebiyle, Sebe kraliçesinin siyasi düzeninin alt üst olacağını düşünmesi ifsâd olarak nitelendirilmiştir.¹⁵⁰ Firavun Hz. Mûsâ’yı kendilerinin kurduğu düzeni ifsâd

---

¹⁴² İsmail b. Muhammed el-Cevherî, *es-Sihâh*, (Beyrut: Dâru’l-ilm, 1984), 2: 516.

¹⁴³ Kefevî, *el-Külliyât*, 692.

¹⁴⁴ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 1:306; Âlûsî, *Rûhu’l-Meânî*, 1:153.

¹⁴⁵ Asım Efendi, *Kâmûs*, 1:1240.

¹⁴⁶ Kuşen, “Kur’an’da Fesat Kavramı”, 8.

¹⁴⁷ Taberî, *Câmiu’l-beyân an te’vîli’l-Kur’ân*, 1:182.

¹⁴⁸ Neml 27/13-14.

¹⁴⁹ A’raf, 77/103.

¹⁵⁰ Neml, 27/34.

etmesiyle itham etmiştir.¹⁵¹Yine Hz. Yûsuf'un kardeşlerinin hırsızlık ile itham edildikten sonra bozguncu olmadıklarını bildirmeleri ifsâd kelimesi ile dile getirilmiştir.¹⁵² Yine Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de akrabalık ilişkilerinin bozulmasını da fesat kelimesiyle ifade etmiştir.¹⁵³ Bu örneklerden anlaşıldığına göre "Mevcut düzenin bozulması" anlamında kullanıldığı görülmektedir. Dikkat edilirse verilen örneklerde İlahi bir düzenin bozulması da fesat kavramı ile ifade edilmiş, insanların kendi kurduğu düzenin bozulması da fesat kelimesiyle ifade edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de fesat kelimesi ve türevlerinin kullanıldığı yerlerde insanoğlunun onlar için hayırlı ve doğru olan düzeni bozduğu geçmektedir.

"Fesad" kelimesinin Hadislerdeki kullanımı genelde insanî ve ahlâkî bozulmaları içermektedir. Örnek olarak Hz. Peygamber hırsı ve tamahı sebebiyle topluma ve çevreye zarar veren bir adamı vermiştir: "Bir koyun sürüsüne salıverilen iki aç kurdun sürüye vereceği zarar, kişinin mal ve mevki hırsından dolayı dinine vereceği zarardan daha şedid (efsad) olamaz."¹⁵⁴

Bir başka hadis-i şerifte de kalp organının bozulması ile bütün vücutta bulunan düzenin bozulması fesat kelimesi ile açıklanmıştır: "Şunu iyi bilin ki, insan vücudunda küçük bir et parçası vardır. Eğer bu et parçası iyi olursa, bütün vücut iyi olur; bozulursa, bütün vücut bozulur. İşte bu et parçası kalb'dir."¹⁵⁵

Dünya da bulanan her şey Rabbanî bir düzene sahiptir. Bulunan bütün her şey belirli bir düzen ve denge ile yaratılmıştır. Bu denge ve düzeninin bozulması "fesâd" kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Netice olarak "fesâd" kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de sosyal düzenin bozulması manasında kullanılırken, Hz. Peygamber ise, fesat kelimesini insanî özelliklerin ve ahlâkî niteliklerin bozulması manasında kullanmıştır.

---

¹⁵¹ A'râf 7/127.

¹⁵² Yûsuf 12/73.

¹⁵³ Muhammed 47/22.

¹⁵⁴ Tirmizî, "Zühd", 43.

¹⁵⁵ Buhârî, "İmân", 39; Müslim, "Müsâkât", 107-108.

1.3.6 Gıybet ve Tecessüs

Gıybet, sözlükte “uzaklaşmak, gözden kaybolmak, gizli kalmak” manalarına gelmekte, gayb kökünden isim olup hem iyi sözle hem de kötü sözlerle insanları anmayı ifade etmekle birlikte, terim olarak genellikle “kötü sözlerle anma” manasında kullanımı ile yaygınlık kazanmıştır.¹⁵⁶

Arapça “cesse” kökünden gelen “gözetleyen, araştıran” anlamında isim olan casus kelimesi ise, “düşmanın sırlarını araştırıp bilgi sızdıran, düşman içinde çeşitli yıkıcı faaliyetlerde bulunan kişi” anlamına da gelmekle birlikte, Kur’ân-ı Kerîm’de bu şekilde geçmese de aynı kökten gelen tecessüs kelimesi fiil olarak, gizli şeyleri araştırmak anlamında geçmektedir.¹⁵⁷

Allah Teâlâ gıybet, zan ve tecessüs kelimelerini bir arada almaktadır. İnsanların huzurlu bir dünya oluşturmaları için Allah Teâlâ ince ipuçları vermektedir. Nitekim bu direktiflerin yerine getirilmemesi türlü problemlere sebep olmaktadır. Gıybet Kur’ân-ı Kerîm’de ölü kardeşinin etinin yenmesine benzetilerek yasaklanmıştır.¹⁵⁸

Gıybet ve tecessüs gibi davranışların yasaklanmasıyla toplumun huzurunu bozacak durumlar engellenmiştir. İnsanların izzetine ve şerefine dokunan, birbirlerinin zaaf, kusur ve ayıplarını ortaya çıkaran davranışlar insanlar arasında onulmaz yaralar açan, toplumda fitnenin oluşmasına ve düzenin bozulmasına sebep olan davranışlardır.¹⁵⁹ Ayrıca insanların zaaf, kusur ve ayıplarının gizlenmesi de tavsiye edilmiştir. Peygamber efendimiz bu konuda insanların ayıplarını gizlemenin mükâfatını şu örnekle açıklamıştır: “Kim bir Müslüman’ın ayıbını gizlerse sanki toprağa gömülmüş bir kızı diriltmiş gibi olur.”¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arap*, 1: 654-657.

¹⁵⁷ Cengiz Kallek, “Câsus”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1993) 7: 163-166.

¹⁵⁸ Hucurât 49 /12.

¹⁵⁹ Cengiz Kallek, “Câsus”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7:163-166.

¹⁶⁰ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 38.

Bu konu ile ilgili Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs örnekleri İslâm toplumunda gıybet ve tecessüsün yasaklandığını açık bir şekilde göstermektedir. Devletin başkanı bile olsa bu konuda serbestlik tanınmamış insanların huzuru ve güveni için bu dinamikler toplum nizamına yerleştirilmiştir.¹⁶¹

Dedikodu kelimesi Kur'ân'da; lümeze, hemmaz, hümeze ve gıybet kelimeleri ile tarif edilmektedir. Gıybet daha çok insanların arkasından çekiştirme olarak vurgulanmaktadır. Burada bir insanı yalnızca beden diliyle değil sözlü olarak da çekiştiren kişi gıybet eden kişi olmaktadır. Müfessirler arasında, hümeze ve lümeze'nin anlamlarının birbirine yakın olduğu, hatta aynı anlama geldiğini söyleyenler de vardır.¹⁶²

Gıybetin genel sebepleri sınıflandırılmak istendiğinde;¹⁶³

1. İntikam duygusunu tatmin etmek,
2. Kin beslemek,
3. Hoşça vakit geçirip eğlenmek,
4. Kızgınlık,
5. Rakiplerini gözden düşürmek gibi maksatlar ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, başkalarının kusurlarını öne çıkararak kendi kusurlarını gizlemek, insanları küçük görmek, kıskançlık duymak ve kendi kusurlarını gizlemek şeklinde ifade edilmektedir.¹⁶⁴

1.4. KUMPAS, KOMPLO VE TUZAK KELİMELERİNİN TAHLİLİ

Kumpas ve Komplo kelimeleri birbirleri ile ilişkili ve nerdeyse aynı manaya gelen kelimelerdir. İki kelime de Fransızca kökenli olup, kumpas kelimesi “Compas” kelimesinden gelmektedir.¹⁶⁵ Sözlükte; gizli bir iş, düzen

---

¹⁶¹ Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, 4:390.

¹⁶² Ebu'I-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-Mâverdi, *en-Nüket ve'l-uyûn*, (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, ts.), 6:335-336.

¹⁶³ Thomas Gordon, *Etkili Anababa Eğitimi*, Çev. Emel Aksay, (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1996), 157.

¹⁶⁴ Gazâlî, *İhya-u ulûmi'd-Dîn*, 2:327-328.

¹⁶⁵ “Kumpas”, Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük

kurmak ve hile anlamına gelmektedir. Aynı şekilde Komplo kelimesi de “Complot” kelimesinden gelmekte olup, bir kimseye bir kuruluşa karşı toplu olarak alınan gizli karar, gizli düzen demektir.¹⁶⁶ Ayrıca toplu bir şekilde ve gizli bir plan ve tuzak manasını taşımaktadır¹⁶⁷. Komplo kurmak, bir kimsenin aleyhine çalışmak ve onun kötü durumuna düşmesini sağlamaktır.¹⁶⁸ İngilizcede “Komplo” kavramın karşılığı, “Conspiracy”, Oxford sözlüğüne göre, Latince Con (beraberinde, birlikte) Spirare (ruh, can vermek) terimlerinin birleşiminden gelir. Kavram, Latince “Conspirare” (anlaşmak) kavramından, eski Fransızcaya “Conspiration” ardından anglo norman Fransızcası ve orta İngilizceye “Conspiracie” sözcüğü olarak geçer.¹⁶⁹

“Komplo, iki ya da daha çok kişi tarafından planlanmış ve hayata geçirilmiş, gerçek olarak var olan gizli entrikalardır. Komplo teorileri, öte yandan, zihinsel kurgulardır. Olaylara düzen görünümü vermek üzere, dünyaya dayatılan düşünme tarzları veya şablonlardır.”¹⁷⁰ Amerikan ceza hukukuna göre “komplo suçu ‘iki ya da daha fazla kişi arasında bir anlaşma’yı’ ve bu anlaşmanın ya kanunsuz bir eylem ya da kanunsuz yollarla kanuni bir eylem ile sonuçlanmasını gerektirir.”¹⁷¹ Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) “komplo” kelimesi geçmemektedir. Türk Dil Kurumu’nun güncel Türkçe sözlüğünde “komplo”, “düzen” sözcüğü aracılığıyla açıklanmış ve düzenin ilgili üç tanımının ikisinde “gizli” ve “gizlice” kelimelerine yer verilmiştir: “Bir kimseye, bir kuruluşa karşı

---

¹⁶⁶ Bu kavram ilk kez Pakistanlı toplum bilimci Hamza Alâvî tarafından ortaya atılmıştır: Toplumun Fesat Teorisi, bkz: M. Belge, “Yahya Kemal ve Osmanlı’da Siyasi Gelenek”, *Toplum ve Bilim*, 28(1985): 23-25.

¹⁶⁷ Gürbüz Deniz, “Kur’ân-a Göre Hz. Âdem’in Serüveni”, *İslâmi Araştırmalar Dergisi*, 2(2011):100; Hamit Bozarlan, “Komplo Teorileri Üzerine Tartışmalara Bir Katkı”, *Birikim Dergisi*, 183(2004):19-24; Tunçer, *Popüler Kültürde*, 25-28.

¹⁶⁸ “Komplo”, Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük

¹⁶⁹ “Conspiracy” The Oxford Dictionary of English Etymology, 207.

¹⁷⁰ Michael Barkun, “Conspiracy Theories as Stigmatized Knowledge”, *Diogenes*, <https://doi.org/10.1177/0392192116669288> (2016): 1.

¹⁷¹ Wayne R. LaFave, Austin W. Scott, Jr. *Criminal Law*, 2d ed (St. Paul: West, 1986), 526’dan aktaran Robert Alan Goldberg, *Enemies Within: The Culture of Conspiracy in Modern America* (New Haven & London: Yale University Press, 2001), 10.

toplu olarak alınan gizli karar, dolap, komplo”; “toplucu ve gizlice yürütülen herhangi bir plan, dolap, komplo”.¹⁷²

Bir üst başlıkta zikrettiğimiz Kur’anî yasaklar, kumpas ve komplo olaylarının içinde aktif olan olgulardandır. Kumpas ve Komplo olayları incelendiğinde; bağı, fisk, istikbar, uluvv, fesâd ve gıybet gibi yasaklanan davranışları içinde barındırdığı görülmektedir.

1.5. KUR’ÂN-I KERÎM’DE KUMPAS VE KOMPLO KELİMELERİNİN KARŞILIĞI

Kur’ân-ı Kerîm’de kumpas ve komplo olaylarının geçtiği yerlerde mekr ve keyd kelimeleri karşımıza çıkmaktadır. Kur’ân’ı Kerîm’de mekr ve keyd kavramları ile tuzak kelimesi ifade edilmektedir. Mokr ile ifade edilmek istenen kişiyi hissettirmeden hileye uğratarak onu zarara uğratmaktır.¹⁷³ Mokr her ne kadar karanlık manasına gelse de her türlü gizli yapılan iş Mokr anlamına gelmemektedir. Örfte kötü bir ün kazandığından dolayı müfessirler Kur’ân’ı Kerîm’e rağmen söylenemeyeceğini savunmuşlardır.¹⁷⁴

Kur’ân’da komplo ile alakalı kavramlar farklı yerlerde geçmektedir. Örneğin keyd kavramı 35 kere, mekr kavramı da 43 kez kullanılmıştır. Keyd kavramı uzun vadeli olarak planlanan gizli plan manasına gelmektedir.¹⁷⁵ Bu noktada Allah’ın ve kâfirlerin keyd’inden söz edilmektedir. Bu duruma istisna olarak ise, putların asılsızlığı ortaya koymak adına Hz. İbrahim’in yaptığı plan örnek verilebilir.¹⁷⁶

Mokr ise hileli tuzak manasını taşımaktadır. Bir şeyin amacına ulaşmasını engellemek adına kurulan hileli tuzaktır.¹⁷⁷ Müminlerin tuzak kurduğuna veya tuzak kurabileceğine ilişkin bir ayete rastlanmamaktadır. Örneğin Enam Suresi’nin 123. ve 124. Ayetlerinde, Peygamber’in mesajlarını engellemek adına çeşitli tuzaklar

---

¹⁷² “Düzen”, Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük

¹⁷³ İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arap*, 5: 184.

¹⁷⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, 4: 239.

¹⁷⁵ İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arap*, 3: 384.

¹⁷⁶ Enbiyâ, 21/57.

¹⁷⁷ İsfahânî, *el-Müfredât*, 471.

kurdukları, müminler ve peygambere kurulan tuzakların, kâfirlerin uhrevi ve dünyevi felaketlerine neden olacağı vurgulanmaktadır.¹⁷⁸

1.6. ALLAH'IN (C.C) TUZAK KURMASI MESELESİ

Genel olarak yapılacak kötü fiiller gizli tutulduğu için mekr, kötü bir eylem düzenleme, tuzak kurma anlamında kullanılmaktadır. Ancak mekr, sadece kötü bir fiil ihtiva etmemektedir. Müspet eylemleri de içinde bulundurmaktadır. Bunun için Yüce Allah, “tuzak kuranların en iyisi”¹⁷⁹ olarak Kur’ân-ı Kerîm’de geçmektedir. Öyle ki Allah Teâlâ’nın inkarcıların mekr’ine karşı aldığı önlemin sonucu, mutlak surette yarattıklarının menfaatinedir. Olayın arka planını göremeyenler, O’nun bu önlemini şer zannedebilirler ancak aslında şer zannettikleri bu olay, kendileri için hayırlıdır.¹⁸⁰

Mekr kavramı Allah’a nisbet edildiğinde ise tuzak ve hileleri etkisiz hale getirmek ve kötülerini yaptıklarından dolayı cezalandırılmak olarak ifade edilmektedir.¹⁸¹ Müfessirler, Kur’ân’da Allah’ın fiileri hakkında geçen mekr, hud’a ve keyd kavramlarının Allah’a izafe edilemeyeceğini kabul etmektedir.

Yüce Allah’ın mekr’i, zarar vermek için tuzak kuranların eylemlerini etkisiz kılacak şekilde müdahalelerde bulunması, onların tuzaklarını boşa çıkaracak önlem almasıdır.¹⁸² Aynı şekilde “Allah Teâlâ’nın, kuluna yaptığı her hatadan sonra yaşama imkânı vermesi ve dünya nimetlerini tasarrufuna bırakması Allah Teâlâ’nın mekr’i’dir” şeklinde bir görüş de bulunmaktadır.¹⁸³ Ayrıca mühlet vererek sınama olarak da geçmektedir.¹⁸⁴

---

¹⁷⁸ Mustafa Siel, “Ayetler Bağlamında Komplo Teorileri”, *Haksöz Dergisi*, (2016): 254.

¹⁷⁹ Âl-i İmrân 3/54

¹⁸⁰ Reşid Rıza Muhammed Abduh, *Tefsîru’l-menâr*, Çev. Mehmet Erdoğan, (İstanbul: Ekin Yayınları, 2014), 3:315.

¹⁸¹ İsfahânî, *el-Müfredât*, 471.

¹⁸² Sâbûnî, *Safvetü’t-tefâsîr*, 3:383-383.

¹⁸³ Ebû Abdillâh Muhammed bin Ahmed el-Kurtûbî, *el-Câmiu li-ahkâmi’l-Kur’ân*, , (Beyrut: Dâru İhyâi’t-turâsi’l-Arabi, 2002), 4:222-223; Sâbûnî, *Safvetü’t-tefâsîr*, 2:340-341.

¹⁸⁴ Âl-i İmrân 3/178.

Allah Teâlâ inanmayanların Hz. İsa'yı öldürmeyi planlayıp bu sebeple kurdukları bu tuzakları boşa çıkardığını وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ ayetinde geçen “Mekr” kelimesi ile anlatılmaktadır:

Kur’ânı-ı Kerîm’de Yüce Allah’ın mekr’in’den inanmayanların kesin bir şekilde emin olamayacakları anlatılmaktadır.¹⁸⁵ Ancak inanmayanlar, bu kurulan düzene uymadıkları ve yeryüzünde fesat çıkardıkları zaman, onların ıslahı ve düzenin korunması için Yüce Allah’ın cezası, birdenbire geldiği için de mekr olarak isimlendirilmiştir.¹⁸⁶ Hiç beklenmeyen bir zamanda, yaptıkları aşırılıklar sebebiyle Allah Teâlâ’nın mekr’in’e yakalanmaktadırlar. Buna örnek verecek olursak; Hz. Sâlih Peygambere tuzak kuranların, onlar sonuca ulaşmaya çalışırken farklarına bile varmadan helak olması mekr’e karşı bir mekr olarak ele alınabilir. Hz. Sâlih’e karşı yapılan bu düzen, mekr’dir. Bu düzeni kuranların, yine (mekr) ile çaresiz kılındığı belirtilmektedir. İnsanın hayatı boyunca yaptığı fiillerin yazıldığı ve Yüce Allah’ın, en hızlı mekr kuran olduğu Kur’ân-ı Kerîm’de açık bir şekilde belirtilmektedir.¹⁸⁷ İnsanın mekr kurması, Allah Teâlâ’nın kurduğu düzene uymamak için tuzak kurması, kendisine gönderdiği elçileri ve ayetleri inkâr edip aynı zamanda etkisiz bırakmaya çalışması ve yayılmasını önlemeyi denemesidir. İnsanın bu menfi davranışlarını etkisiz bırakması, işlediği suç, uygun bir ceza ile cezalandırması Yüce Allah’ın insana karşı mekr’i olarak tefsirlerde ele alınmaktadır¹⁸⁸. Allah Teâlâ’nın koyduğu yasalar gereği, insanın kötü davranışları, kendisi farkına varmadan kendisine tuzak olmaktadır.

Mekr’in Allah Teâlâ’ya nisbet ve izâfe edilmesi birkaç açıdan değerlendirilebilir:

1- Kurulan tuzağın cezası olarak” mekr” ismi ile isimlendirilmiştir.

Yani, Yüce Allah’ın, tuzak kuranlara vereceği cezaya, mekr denilmiştir.

“Kendilerine dokunan (kıtık ve hastalık gibi) bir sıkıntıdan sonra

---

¹⁸⁵ A’râf 7/99.

¹⁸⁶ A’râf 7/99.

¹⁸⁷ Yûnus 10/21.

¹⁸⁸ Sâbûnî, *Safvetü’t-tefâsîr*, 2:340-341.

insanlara bir rahmet (esenlik) tattırduğumuz zaman, bir de bakarsın ki âyetlerimiz hakkında onların bir tuzağı vardır. De ki: Allah'ın tuzağı daha süratlidir. Şüphesiz elçilerimiz kurduğunuz tuzakları yazıyorlar."¹⁸⁹âyeti bu duruma örnek verilebilir.

2- Allah'ın tuzak örgütleyenlere muamelesi, onların haberi olmaması yönünden hem de aleyhlerine olması sebebiyle "mekr"e benzediği için, bu işleme mekr denilmiştir.¹⁹⁰

3- Allah'ın kullarına gizlediği tedbiri, gizliliğinden dolayı mekr diye isimlendirilmiştir.¹⁹¹

Yüce Allah'ın fiilleri mekr (kötü) olarak adlandırılmaz. O'nun bu tür müdahalelerine mekr isminin verilmesi, hile yapıp zarar vermek isteyenlerin bu eylemlerine karşı koyması ve onların düzenlediklerinin aksine, istemedikleri şekilde sonuçlanmasıdır.¹⁹²

Bütün bunlar, Allah Teâlâ'nın istediği düzenin yerleşmesi, insanoğlunun rahat ve mutlu bir şekilde dünya da yaşayabilmesi içindir. Bu durumu insanlardan bazıları anlamasalar da bu durum bütün insanlığın hayrındır.¹⁹³ Mekr'in gizli düzen, dolap çevirme, dilediğine kavuşmak için gizlice hile ve kurnazlık yapmak olduğu söylenebilir. Genelde şer ve fesat bağlamında kullanılmaktadır. Öyle ki iyilik yapacak bir kimse, bunu gizleme ihtiyacı hissetmeyebilir. Bu sebepten mekr'in; kötülükte, şerde, fesatta kullanılması kaçınılmazdır. Ancak Allah Teâlâ'ya nispet edilen mekr'in farkı ise kulların bu konudaki sinsi bir planına onlar hissetmeden karşılık olarak düzenlenmesidir.

Ayetler bazında tuzak kuranların, kendilerine tebliğ ulaşan kavimlerin ileri gelenleri olması konusunda Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

---

¹⁸⁹ Şûrâ 42/40.

¹⁹⁰ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 8:10.

¹⁹¹ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 4:349.

¹⁹² Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 4:340.

¹⁹³ Abduh, *Tefsîru'l-menâr*, 3:315.

*“Bunun gibi biz, her ülkede suçlu ve günahkârların elebaşlarına, orada entrika peşinde koşma imkânı vermişizdir. Ama onlar farkında olmadan yalnız kendilerini aldatırlar.”*¹⁹⁴

Her bölgede, oranın suçlu ve günahkârları, ileri gelenleri ve reisleri, olmuşlardır. Yöneticiler suçlu ve günaha daha da yakındır. Güç, kudret ve yetki ellerinde olduğundan dolayı bu meziyetlere hâkim olmak ve doğru karar vermek konusunda daha dikkatli olmaları gerekmektedir. Bu sebeple nefislerine yenilerek hata işleyip suçlu ve günahkâr olmak konusunda avamdan daha önde bulunmaktadırlar. Allah Teâlâ âyette özellikle onları zikretmiştir. Zeccâc (ö.311/923) diyor ki: “Ahlâksızlar, günahkârlar, kavmin ileri gelenleri ve büyükleri olmuşlardır. Çünkü insanların reisleri olmaları sebebiyle zulmetmeye, hile yapmaya ve insanlara kendi yalan ve yanlışlarını ön planda tutmaya başkalarından daha elverişlidirler.”¹⁹⁵

İnanmayanlar, dünya tarihi boyunca hırsları, çıkarları ve tutkuları sebebiyle hileler düzenlemişler, insanları din ahlâkından uzaklaştırmaya çalışmışlardır. Ancak kurdukları düzene karşılık olarak Allah Teâlâ bu kurulan düzenlerin hepsinin kendisine ait olduğunu bize bildirmektedir:

*“Onlardan öncekiler de tuzak kurmuşlardı; oysa bütün tedbirlere hâkim olan Allah'tır. O, herkesin neyi hak ve elde ettiğini bilir. İnkâr edenler dünya hayatından kimin kazançlı çıkacağını yakında anlayacaklardır!”*¹⁹⁶

En büyük düzeni Allah Teâlâ kurar. Yüce Allah'ın kurduğu tuzak Rahmanî, İnanmayanların tuzağı şeytanîdir. İnananlara kurulan tuzaklara karşılık olarak, Yüce Allah'ın mutlaka Rahmanî bir düzeni bulunmaktadır. Allah Teâlâ için çok kolay olan bu düzen, müminleri korumak amacıyla kurulur.

Kur'an'da kıssası geçen Semûd halkının Hz. Sâlih'e olan tuzağı geçmektedir:

---

¹⁹⁴ En'âm 6/123.

¹⁹⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 3:114.

¹⁹⁶ Ra'd 14/42

“Allah’a and içerek aralarında şöyle konuştular: “Gece baskınıyla onu ve ailesini öldürelim, sonra velisine, ‘Biz Sâlih ailesinin öldürülmesi sırasında orada değildik, gerçekten doğru söylüyoruz’ diyelim.”¹⁹⁷

Hz. Sâlih’i öldürmek için şeytanî bir tuzak kurmuşlar. Ancak Allah Teâlâ, peygamberini kurtarmak için onlar farkında bile değilken bir düzen kurmuştur. Yani kurulan tuzağa misilleme olarak bir tuzak kurulmuştur. Eğer ki Hz. Sâlih’e zarar vermeyecek olsalardı böyle bir düzen kurulmayacaktı.¹⁹⁸ Bu durum ayette açık bir şekilde geçmektedir:

“Onlar hileli bir düzen kurdu. Biz de (onların hilesine karşı) onların farkında olmadığı bir düzen kurduk.”¹⁹⁹

Yüce Allah’ın aldığı tüm bu önlemler, inanmayanların ve tuzak kuranların oyunlarını bozmak, etkisiz kılmak, tuzaklarını kendilerine döndürme amacı taşımaktadır. Peygamberleri tutuklamak, öldürmek ya da sürgün etmek amacıyla, tuzak planlıyorken, Allah Teâlâ da bu yaptıkları tuzaklar sebebiyle bir düzen kurmuştur. Öyle ki Allah Teâlâ inkârcıların dağları yerinden oynatacak kadar güçlü görünen tuzaklarının yok hükmünde olduğunu açık bir şekilde izah etmektedir:

“Tuzaklarını Allah bilip dururken onlar tuzaklarını kurmaya devam ettiler. Oysa onların tuzaklarıyla dağlar yıkılıp yok olacak değildi!”²⁰⁰

İnsanları Allah’ın yolundan yüz çevirmesini sağlamak için tasarlanan tuzaklar ne kadar büyük ve etkili olursa olsun bunların hepsi O’nun kontrolü altındadır. Şeytan ve onun yolundan gidenlerin kurdukları tüm düzenler de yalnızca Allah Teâlâ’nın dilemesi (izin vermesi) ile vardır.²⁰¹ Yüce Allah istemedikçe hiç kimse hiçbir şey dileyemez ve tuzak kurmaya muktedir olamaz.

---

¹⁹⁷ Neml 27/49;

¹⁹⁸ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 5:200.

¹⁹⁹ Neml 27/50.

²⁰⁰ İbrahim 14/46.

²⁰¹ Yâsîn 36/82.

2.BÖLÜM

KUR'ÂN-I KERİM'DE GEÇEN KUMPAS VE KOMPLO GİRİŞİMLERİNE ÖRNEKLER

2.1. HZ. ÂDEM VE İBLİS KISSASI

Kur'ân-ı Kerîm'de kumpas ve komplo denildiğinde ilk peygamber ve ilk insan²⁰² olması hasebiyle Hz. Âdem'in yasak ağacın meyvesinin iblis tarafından yemesinin teşvik edilmesi söylenebilir. Hz. Âdem ve İblis arasında geçen olay Kur'ân-ı Kerîm'de birçok yerde geçmektedir. Konumuz gereği Peygamberlere düzenlenen tuzaklar bağlamında Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın yasak meyveden yemesi için şeytanın kurduğu bu tuzağı ilk komplo olarak ele almak gerekmektedir.

Yasak ağacın meyvesinin yenmesinden önce İblis'in Hz. Âdem'in yaratılmasıyla başlayan kıskançlığa dayalı isyanı söz konusudur. Olay Kur'ân-ı Kerîm'de özetle şu şekilde geçmektedir:

Allah Teâlâ meleklerle: “Ben yeryüzünde bir halife kılacağım” dedi. Melekler ise buna cevap olarak: “Orada fesat çıkaracak ve kan dökecek birisini mi yaratacaksın” diyerek mukabele ettiler. Allah Teâlâ onlara bilmedikleri şeyleri ancak kendisinin bildiğini söyleyerek eşyayı yarattı ve onlara bu eşyaların isimlerini sordu. Cevap veremeyen melekler Allah Teâlâ'yı tenzih ederek tazim de bulundular. Allah Teâlâ Hz. Âdem'e önceden öğrettiği eşyaların hakikatini sorduğunda eşyaların isimlerini teker teker söyledi.²⁰³ Ve orada bulunanlara secde etmelerini emretti. Melekler hemen secdeye vardılar ancak İblis secde etmedi ve kâfirlerden oldu. Allah Teâlâ Hz. Âdem ve Hz. Havva'ya cennette diledikleri gibi yerleşmelerini, istedikleri gibi bulunan nimetlerden yemelerini ancak bir tek ağaca yaklaşmamalarını, eğer yaklaşırlarsa zalimlerden olacaklarını söylemiştir.²⁰⁴ Ancak şeytan secde etmeyişinin

---

²⁰² Saffât 37/11; Mü'minûn 23/12; Hicr 15/26; Rahmân 55/14; Tirmizî, “Menâkıb”, 74.

²⁰³ Kurtûbî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 1:556-559.

²⁰⁴ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli'l-Kur'ân*, 1:175.

akabinde Allah Teâlâ'dan, insan türünden gelecekleri doğru yoldan saptırmak için mühlet istemiş,²⁰⁵ Yüce Allah da kendisine samimiyetle uyan kullarını saptıramayacağını ifade ederek ona bu mühleti vermiştir. Hemen ilk iş olarak kendisine muarız kabul ettiği Hz. Âdem ve Havva'yı yasak meyveye yönlendirerek ilk insana komplosunu kurmuştur. Allah Teâlâ yasak meyveyi yemelerinden sonra Hz. Âdem ve Havva'yı yeryüzüne göndermiştir.²⁰⁶

Görüldüğü üzere ilk insan ve ilk Peygamber²⁰⁷ olması nedeniyle kendisine ilk tuzak kurulanda Hz. Âdem olmuştur. Kumpas ve komplo girişimlerinin başlangıcı İblis'in secde etmemesi ve cennetten kovulması ile başlamıştır. Yüce Allah'tan insanları saptırmak için mühlet istediği ve bu mühletin kendisine verildiği görülmektedir.²⁰⁸

Şeytanın Hz. Âdem ve Hz. Havva'ya sonsuzluk vesvesesi,²⁰⁹ yasak meyveyi yemeleri ile sonuçlanmıştır. Bundan sonraki süreçte Allah Teâlâ Hz. Âdem ile İblis'in düşman olarak dünyaya inmelerini emretmektedir.²¹⁰ Burada dünyaya iniş sebebi olarak yasak meyvenin yenmesi olduğu geçmektedir.²¹¹ Ancak şeytanın kandırma yolu olarak sonsuzluk fikrini²¹² sunması bize Hz. Âdem ve Havva'nın cennette kalıcı olmadıklarını bildikleri izlenimini vermektedir.²¹³ Bu sebeptendir ki dünyaya inişin ana sebebinin yasak meyvenin yenmesinin olmadığını söylemek mümkündür. Yüce Allah şeytanın kurduğu bu komplodan insanlar için birçok hayır çıkmasını murad etmiştir. Öyle ki bu yasaklardan sonra Hz. Âdem ve Havva pişman olmuşlar²¹⁴ ve Allah'ın onlara öğrettiği kelimelerle tevbe etmişlerdir.²¹⁵ İnsanoğlu hata ettiği zaman hatasından dönme fırsatını ve bunun nasıl olacağını bu kıssa ile öğrenmiştir. Bir başka açıdan bakacak olursak Allah Teâlâ yeryüzüne Halife olarak

---

²⁰⁵ İsrâ 17/62.

²⁰⁶ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli'l-Kur'ân*, 1:200.

²⁰⁷ Âl-i İmrân 3/59; Kehf 18/37; Hac 22/5; Rûm 30/20; Fâtır 35/11; Gâfir 40/67; Gürbüz Deniz, "Kur'an-a Göre Hz. Âdem'in Serüveni", *İslâmi Araştırmalar Dergisi*, 2(2011): 91.

²⁰⁸ İsrâ 17/62.

²⁰⁹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5:164-178.

²¹⁰ Bakara 2/36; A'râf 7/20.

²¹¹ Deniz, *Kur'an-a Göre Hz. Âdem*, 100.

²¹² A'râf 7/24.

²¹³ Deniz, *Kur'an-a Göre Hz. Âdem*, 100.

²¹⁴ A'râf 7/23.

²¹⁵ Deniz, *Kur'an-a Göre Hz. Âdem*, 102.

gönderdiği insanoğluna Şeytan'ın bu komplosunu anlatarak ibret almalarını istemiştir. Öyle ki Hz. Âdem yasak meyve olayından sonra hiçbir günah işlememiştir.²¹⁶

Bir önemli husus da Allah Teâlâ Hz. Âdem üzerinden insanlara zafiyetlerini, dost ve düşmanın kimler olduğunu göstermek istemiştir.²¹⁷ Yukarıda geçen ayetler siyak ve sibak açısından incelendiğinde Yahudilerin Peygamberimize karşı olan tutumu İblis'in Hz. Âdem'e karşı olan tutumuna benzetilmiştir.²¹⁸

2.2. HZ. YA'KÛP VE HZ. YÛSUF'A KARŞI KURULAN KOMPLO

Hz. Ya'kûp hakkında kaynaklarda detaylı bilgi geçmemektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Yûsuf ile ilgi bölümlerden Hz. Ya'kûp hakkında bilgilere ulaşmaktayız. Hz. Ya'kûp Hz. İshak'ın oğludur. Kenan bölgesine peygamber olarak gönderilmiştir.²¹⁹ Hz. Ya'kûb'un lakabı ise İsrail'dir.²²⁰ İsrail ise; "Allah'ın kulu" manasına gelmektedir.²²¹ Bazı kaynaklarda Hz. Ya'kûb'a Peygamberliğin, Hz. Yusuf doğduğu sırada verildiği geçmektedir.²²² Hz. Ya'kûp ismi Kur'ân-ı Kerîm'de birçok yerde geçmektedir. Hz. Ya'kûb'un hayatıyla ilgili malumatı Yusuf suresinden öğrenmekteyiz. Her Peygamber'in yaşadığı gibi Hz. Ya'kûp ve Hz. Yûsuf 'ta imtihan ve tuzaklarla karşılaşmışlardır. Ayetlerden anlaşıldığına göre; Bu süreçte Hz. Ya'kûb'un Hz. Yûsuf'a ilgisinin bir rüya ile başladığı anlaşılmaktadır.²²³ Hz. Ya'kûb'a çocukları, Hz. Yûsuf'a olan ilgisinin fazla olması sebebiyle bir tuzak kurmuşlardır.²²⁴ Bunun akabinde Hz. Yûsuf'un gurbet hayatı başlamıştır. Hz. Yûsuf küçük çocuk iken bir rüya görmüş bu rüyayı da babasına anlatmıştır:

---

²¹⁶ Deniz, *Kur'ân-a Göre Hz. Âdem*, 103-104.

²¹⁷ İbrahim Görener, "Âdem'in Cennetten Yeryüzüne İnişi", *Bilimname*, 8(2010): 35-53.

²¹⁸ Davut Şahin, "Surelerin Dönemine İlişkin bir Ölçüt: Âdem -İblis Kıssası", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 3(2013): 69-87.

²¹⁹ Osman Nuri Topbaş, *Nebîler Silsilesi*, (İstanbul: Erkam Yayınları, 2015), 1:42.

²²⁰ Taberî, *Târîhu'l-umem ve'l-mulûk*, 1:165.

²²¹ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 1:263.

²²² Topbaş, *Nebîler Silsilesi*, 1:42.

²²³ Yûsuf 12/4.

²²⁴ Yûsuf 12/8-9.

"Bir gün Yûsuf, babasına demişti ki: "Babacığım! Ben rüyamda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederken gördüm. "Babası, "Yavrucuğum" dedi, "Rüyayı sakın kardeşlerine anlatma, sonra sana tuzak kurarlar! Çünkü şeytan insana apaçık bir düşmandır." ""²²⁵

Hz. Yûsuf'un gördüğü bu rüya, Allah Teâlâ'nın onu seçkin bir kul kılacağına bir göstergesidir. Bu sebeple de Hz. Ya'kûp Hz. Yûsuf'a bu konuda uyarıda bulunmayı elzem görmektedir. Ancak Hz. Ya'kûb'un uyarılarına rağmen Hz. Yûsuf'a olan sevgisinden rahatsız olan kardeşleri hem babalarına hem de kardeşlerine tuzak kurmaktan geri durmamışlardır. Bundan sonraki olaylar özetle şu şekildedir:

Kıskançlıkları yüzünden hayvanları otlatırken güzel otlaklarda eğlendikleri bahanesiyle, Hz. Yûsuf'u da kendileri ile beraber gelmesi için babalarından izin istediler. Hz. Ya'kûp Hz. Yûsuf'un da gitmek istediğini anlayınca onu kırmamak için kardeşleri ile göndermeye razı oldu. Sonra Hz. Ya'kûp: "Yûsuf'u alıp götürmeniz beni üzer. Siz ondan gafil olursunuz ve yalnız bırakırsınız da bir kurt gelip yer diye korkuyorum!" dedi. Bunu demesinin sebebi de Hz. Ya'kûb'un yakınlarda gördüğü bir rüyaydı. Rüyasında bir dağ başında on kurdun ona saldırdığını içlerinden birinin onu koruduğunu ve yer yarılarak Hz. Yûsuf'un içine düştüğünü görmüştü. Bu sebeple "Kurt onu yemesin!" demişti.²²⁶ Onlar: "Biz on kardeş olup güçlü ve kudretli iken onu koruyamazsak yazıklar olsun bize!" dediler.²²⁷ Babalarına Hz. Yûsuf'u koruyup kollayacaklarına dair söz verdiler. Sonra Hz. Yûsuf'u da alarak yola çıktılar. Buldukları yerden uzaklaşınca Hz. Yûsuf'a olan kinleri ortaya çıktı ve dövmeye başladılar.²²⁸ Öldürme planı yapıyorlardı ancak söz verdikleri için bundan vazgeçerek yol üzerinde bir susuz kuyu buldular. Hz. Yûsuf'u bu kuyuya attılar. Gömleğini

---

²²⁵ Yûsuf 12/4-5.

²²⁶ Topbaş, *Nebiler Silsilesi*, 2: 60-61.

²²⁷ Yûsuf 12/14.

²²⁸ Kurtûbî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 9:200-203.

kestikleri bir koyunun kanı ile buladılar²²⁹ ve gece ağlayarak babalarının yanına geldiler ve şöyle dediler:

“Babacığım! Biz yarış yapıyorduk bu sebeple Yûsuf geride kalmıştı bir kurt gelerek onu kaptı ve biz ancak gömleğini size getirebildik! Biz ne desek sen bize inanmazsın, ama işin doğrusu budur.” dediler ve kanlı gömleği Hz. Ya’kûb’un önüne bıraktılar.²³⁰

Hz. Ya’kûb onlara inanmadı, ve bu duruma cevabı şu şekilde oldu:

“Ya’kûb, "Hayır! Nefsiniz sizi kötü bir iş yapmaya sürüklemiş; artık (bana düşen) güzelce sabretmektir. Anlattığınız şeyler karşısında, (bana) yardım edecek olan ise ancak Allah'tır" dedi”²³¹ve onları Allah’a havale etti.

Burada Hz. Yûsuf’un kuyuya atılmasının başından beri planlanmış bir tuzak olduğu görülmektedir. Ancak burada dolaylı olarak tuzak Hz. Ya’kûb’u da içine almıştır. Çünkü kardeşlerinin Hz. Yûsuf’a husumeti onun kendisiyle ilgili olmayıp, babalarının ona olan sevgisi sebebiyledir. Sonuç olarak kardeşleri Hz. Yûsuf ortadan kaybolunca Hz. Ya’kûb’un Yûsuf’a olan ilgi ve sevgisinin kendilerine yöneleceğini düşünmüşlerdir. Hz. Ya’kûp çocuklarına inanmamış ve sabra yönelmiştir. Hatta kardeşlerin bekledikleri ilgi ve sevgi, üzüntü ve yas’a dönüşmüştür. Hz. Ya’kûb’a düzenlenen bu tuzak amacına ulaşmamıştır. Çünkü bu kurulan tuzakta amaç Hz. Ya’kûb’un ilgi ve sevgisinin diğer kardeşlere yönelmesiydi ve gerçekleşmedi. Kardeşleri Hz. Yûsuf’u kuyuya atarak farkında olmadan yeni bir düzenin ilk adımını atmışlardır.²³²

Allah Teâlâ’nın Hz. Yûsuf’a kurulan bu komplonun sonucunda kuyuya atılmasıyla ona yardımı ve koruması başlamıştır. Hz. Yûsuf ve Hz. Ya’kûp için kurulan bu komplo gerçekleşmiş gibi görünmesine rağmen aslında kurtuluşun bir

---

²²⁹ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vili'l-Kur'ân*, 5:13.

²³⁰ Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, 3: 145

²³¹ Yûsuf 12/18.

²³² Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vili'l-Kur'ân*, 5:15.

başlangıcıdır.²³³ Nitekim Allah Teâlâ'nın, küçük bir çocuğun kuyuya atılmasının akabinde boğulmaktan kurtulması ve onu kuyudan birilerinin çıkarması, koruma altına aldığını göstermektedir.²³⁴

Allah Teâlâ kuyuya atılan kulunu kurtarmakla kalmamış, onu kuyudan çıkararak vesile kılarak Mısır sarayının içine yerleştirmiştir. Hz. Yûsuf güzelliği sayesinde de göze çarpmış, Mısır azizi ve karısı onu evlatlık edinmişlerdir. Hz. Yûsuf saraya girmiş güzelliği sebebiyle de sarayda insanların sevgisini kazanmıştır. Yetişkin bir birey olana kadar ki geçen süreç hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yetişkin bir birey olduktan sonra ona hikmetin ve ilmin verildiği ayet-i Kerîme'de belirtilmektedir:

*“Yûsuf erginlik çağına erişince, ona güçlü bir muhâkeme yeteneği ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böyle mükâfatlandırırız.”*²³⁵

Züleyhâ da bu güzellikten etkilenerek Hz. Yûsuf'a sevgi duymaya başlamıştır:

*“Andolsun, kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı, Yûsuf da ona istek duyacaktı. Biz, ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı.”*²³⁶

Züleyhâ'nın ona meylettiği ve gönül verdiği görülmektedir. Buradaki olay Hz. Yûsuf'u denemek, namusunu test etmek değildir.²³⁷ Ayet-i Kerîme'de Yüce Allah'ın Hz. Yûsuf'a yardımına ilk andan beri işaret edilmektedir.²³⁸ Nitekim *“Eğer rabbinin delilini görmemiş olsaydı”*²³⁹ ibaresi bu işareti bize göstermektedir. Allah Teâlâ'nın kurulan komplolarda kullarını koruyup kollamasına bu olay örnek verilebilir. Olayın devamını ayetler açık bir şekilde anlatmıştır:

---

²³³ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli'l-Kur'ân*, 5:16.

²³⁴ Topbaş, *Nebiler Silsilesi*, 2:64.

²³⁵ Yûsuf 12/22.

²³⁶ Yûsuf 12/24.

²³⁷ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 5:210-211.

²³⁸ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli'l-Kur'ân*, 5:16.

²³⁹ Yûsuf 12/4.

‘İkisi de kapıya doğru koştular. Kadın onun gömleğini arkadan yakalayıp yırttı. Kapının yanında kocası ile karşılaştılar. Kadın kocasına dedi ki: "Senin ailene kötülük etmek isteyen cezası, zindana atılmaktan veya elem verici bir işkenceden başka ne olabilir?"Yûsuf, "Asıl kendisi benimle ilişkiye girmek istedi" dedi. Kadının akrabasından biri şöyle bilirkişilik yaptı: "Eğer gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir; bu ise yalancılardandır. Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir; bu doğru söyleyenlerdendir." ²⁴⁰

Anladığımızı göre ayetlerden çıkarılması gereken iki önemli nokta bulunmaktadır. Birincisi; Allah Teâlâ'nın Hz. Yûsuf'u hanımın isteğine karşı gelmesi için ona gösterdiği işarettir.²⁴¹ İkincisi ise Hz. Yûsuf'un gömleğinin arkadan yırtılması sağlanarak onun aklanması olayıdır. Rivayete göre şahitlik edenin bebek olduğu kaynaklarda geçmektedir. Ayette ise, azizin karısının bir akrabası olduğu²⁴² ve Züleyhâ'nın akrabası olmasına rağmen adil bir şekilde hükmetmesi, Hz. Yûsuf'un aklanması konusunda önem arz etmektedir. Öyle ki Mısır azizi Hz. Yûsuf'un masumiyetini anlamıştır. Ancak bu durum Hz. Yûsuf'un zindana atılmasına engel olmamıştır. Çünkü Mısırda bu olay yayılmış ve Züleyhâ'nın da isteğiyle zindana atılmıştır. Hz. Yûsuf'un zindana atılması Züleyhâ'nın Hz. Yûsuf'a olan komplosunun devamıdır.

Hz. Züleyhâ'nın kurduğu tuzak sadece Hz. Yûsuf'a da değildir. Mısırda yayılan dedikodulara cevap vermek adına kadınlara bir ziyafet düzenlemiştir:

*"Aziz'in karısı, kadınların dedikodularını duyunca onlara davetçi gönderdi; yaslanmaları için yastıklar hazırladı ve onlardan her birine bir bıçak verdi. (Kadınlar meyvelerini soyarken Yûsuf'a), "karşılıklarına çık!" dedi. Kadınlar Yûsuf'u görünce güzelliği karşısında şaşırıp kaldılar. Bu yüzden ellerini kestiler ve "Hâşâ rabbimiz! Bu bir beşer değil, bu ancak değerli bir melektir!" dediler."*²⁴³

---

²⁴⁰ Yûsuf 12/25-28.

²⁴¹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5:209-211; Kurtûbî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an*, 9: 261-262.

²⁴² Kurtûbî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an*, 9:261-262.

²⁴³ Yûsuf 12/31.

Bu ayette “mekr” kavramına dedikodu manası verilmiştir. Ancak Züleyhâ'nın da sosyete kadınlarının bu dedikodularına karşı bir plan yaptığı görülmektedir. Hz. Yûsuf'un güzelliği kadınların ellerini kesmelerini bile unutturmuştur. Bunun akabinde Züleyhâ kadınlara açık bir şekilde durumu arz etmiş bu kötü fiili yapmaması halinde zindan halinin devamının süreceği ile Hz. Yûsuf'u tehdit etmiştir.²⁴⁴Züleyhâ böylece kendisini günlerce yeren, aşağılayan kadınlara bir ders vermek istemiştir.

Bu süreç içinde Hz. Yûsuf uzun süre zindanda kalmıştır. Kralın gördüğü rüyayı yorumlamasıyla birlikte Mısır'a yönetici olmuştur. Hz. Yûsuf Allah Teâlâ'nın yolundan ayrılan insanlara yeniden önemli bir konum sahibi olarak tebliğ etme imkânı bulmuştur.

Rüyanın doğru yorumlamasının ardından kıtlık yıllarının gelmesiyle insanlar zor durumda kalmışlar.²⁴⁵ Ancak Hz. Yûsuf Mısır'da tedbirleri aldığı için diğer bölgelerden de erzak temini için gelenler olmuştur. Bu gelenlerden bir gurup da Hz. Yûsuf'un kardeşleridir. Hz. Yûsuf onları tanır ancak onlar kardeşlerini tanımazlar. Hz. Yûsuf bir dahaki gelişlerinde kardeşleri Bünyamin'in de gelmesini ister. Hz. Yusuf ikinci sefer geldiklerinde Bünyamin'e kendisinin kim olduğunu açıklamış, bu durum karşısında Bünyamin Hz. Yûsuf'tan ayrılmak istememiştir.

Hz. Yûsuf Bünyamin'in yüküne kendi tasını koydurarak, diğer kardeşlerine hırsızlık yaptıkları söylendi. Buna karşı çıkan kardeşleri, bu topraklara fesat çıkarmak için gelmediklerini söylediler. Yükleri arandı ve Bünyamin'in yükünde taşı buldular. Kendi şeriatlarına göre bu konudaki cezalandırmanın o kişinin alıkonulmasının olduğunu söylediler. Bu sebeple de Bünyamin de Hz. Yûsuf'un yanında kaldı.

Ancak burada değinmemiz gereken birkaç husus bulunmaktadır. Bünyamin'in alıkonması olayına kadarki incelediğimiz bütün planların hepsi

---

²⁴⁴ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vili'l-Kur'ân*, 5: 20; Kurtûbî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 9: 266-279; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 1:280.

²⁴⁵ Taberî, *Târîhu'l-umem ve'l-mulûk*, 13:51; 1:183; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2:30; Kurtûbî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 9:253.

inanmayanlar tarafından peygamberlere ve ona inananlara yapılan planlardır. Ancak burada plan kurma taraf değiştirmiştir. Hz. Yûsuf'ta kardeşlerine bir plan kurmuş ve onu uygulamıştır. Buradan anlaşılıyor ki sadece plan kuran inananlar değil Yüce Allah'ın dilemesiyle peygamberlerde plan kurabilmektedir.

Bir başka konu da plandaki inceliklerdir. Eğer Hz. Yûsuf bulunduğu devletin kurallarına göre hırsızlık haddini uygulasa Bünyamin'i yanında tutamayacaktı. Ancak İsrailoğulları'nın şeriatına göre bu suçun cezası, çalan kişinin rehin alınması olduğu için bu plan uygulanmıştır.

2.3. HZ. MÛSÂ'YA KARŞI KURULAN KOMPLO

Hz. Mûsâ'nın adı Kur'ân-ı Kerîm'de 136 defa geçmektedir.²⁴⁶ Allah Teâlâ, Hz. Mûsâ'nın isminin çok geçmesiyle doğru orantılı olarak İsrail oğullarını geniş bir şekilde anlatmıştır. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'de geçen peygamberlerin çoğunluğu İsrailoğullarına gelen peygamberlerdir.²⁴⁷

Hz. Mûsâ'nın ona has olan vasfı "Kelimullah" tır. Bunun sebebi ise Allah Teâlâ'nın Hz. Mûsâ'ya aracısız vahiy iletmesidir.²⁴⁸ Hz. Mûsâ'nın hayatının çoğunluğu Mısır'da geçmiştir. Hz. Mûsâ öncesi İsrailoğullarının Mısır'a yerleşmesi Hz. Yûsuf zamanında gerçekteşmiştir. Hz. Yûsuf 'tan sonra İsrailoğulları çoğalmışlar ve kuvvetlenmişlerdir. Bu durum yerli halk nezdinde hoş karşılanmamıştır. Bunu takiben yeni kralın İsrailoğulları aleyhtarını bir kişi olmasıyla beraber İsrailoğulları'nın çoğalmasını engellemek için gayret başlamıştır.²⁴⁹ Zaman içinde İsrailoğulları köle durumuna düşmek durumunda kaldılar. Bir nüfus politikası²⁵⁰ olarak Eski ahit'in çıkış bölümünde geçtiğine göre: "Her doğan erkek çocuğu ırmağa atacaksınız ve her doğan kız çocuğunu sağ bırakacaksınız" ibaresi bu zulmü ortaya koymaktadır. Bu

---

²⁴⁶ Ali Sayı, *Hz. Mûsâ -Firavun Haman ve Karun Karşısında*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1992), 1.

²⁴⁷ Varol Öztürk, *Eski Ahit ve Kur'ân bağlamında Karizmatik bir Lider olarak Hz. Mûsâ*, (Yüksek Lisans Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010),75.

²⁴⁸ Ömer Faruk Harman, "Mûsâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İşlâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006) 31:201-213.

²⁴⁹ İbn Kesîr, *Kıyasu'l-enbiya*, 2:34.

²⁵⁰ Öztürk, *Eski Ahit ve Kur'ân bağlamında*, 90-93.

durum Kur'ân-ı Kerîm'de de geçmektedir.²⁵¹ Erkeklerin öldürülmesi kadınların sağ bırakılmasından maksat; erkekler kalmayınca kızlar zorunlu olarak İsrailoğullarından biri ile evlenmeyecek ve nesilleri yok olacaktır.²⁵² Ancak erkek doğan çocukların öldürülmesi konusunda bir nüfus politikası olarak değil, Firavunun gördüğü bir rüya sonucunda böyle bir tasarrufta bulunduğu bilgisi de bulunmaktadır.²⁵³

Hz. Mûsâ böyle bir uygulamanın olduğu bir zamanda Dünyaya gelerek, daha dünya hayatındaki ilk anlarında bir komplo ile karşı karşıya gelmiştir. Nitekim erkek doğan çocukların öldürülmesi yüzünden çaresiz kalan Hz. Mûsâ ve Annesine Allah Teâlâ ilhamla seslenmiştir:

*"Mûsâ'nın annesine, "Onu emzir, başına bir şey gelmesinden endişe ettiğinde onu nehre bırak. Korkup kaygılanma. Biz onu sana geri döndüreceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız" diye vahyettik."*²⁵⁴

Onlara kurulan bu tuzaktan nasıl kurtulacağının yolunu Allah Teâlâ göstermiştir. Eski Ahit'e göre Hz. Mûsâ doğumdan sonra üç ay süreyle saklanmıştır. Artık saklama imkânı kalmayınca nehre bırakıldığı geçmektedir.²⁵⁵ Nehre bırakılan Hz. Mûsâ'yı kız kardeşi izlemiş ve takip etmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'e göre Firavun'un karısı Hz. Mûsâ'yı sahipsiz görüp aldılar.²⁵⁶ Firavun Hz. Mûsâ'yı öldürmemiş ve sarayda tutmaya karar vermiştir. Allah Teâlâ Hz. Mûsâ'ya karşı kurulan bu tuzağa karşılık olarak, tuzak kuranın eliyle kendi düşmanını büyütmesi gerçekleşmiştir. Allah Teâlâ tarafından Hz. Mûsâ'nın annesine verilen vaadi de gerçekleşmiştir. Hz. Mûsâ hiç kimseden süt emmemiş ve sütanne arayışı sebebiyle annesinin de saraya girişi sağlanmıştır. Hz. Mûsâ'nın büyüme sürecinde Firavunla iyi anlaşamaması, Firavunun rüyasında gördüğü saltanatını yıkacak kişinin Hz. Mûsâ olduğunu düşünmesi ve onu öldürmeye kalkışması kaynaklarda özetle şu şekilde geçmektedir:

---

²⁵¹ Bakara 2/49; A'râf 7/127; İbrâhîm 14/6.

²⁵² Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 1:370-374.

²⁵³ Kur'ân Yolu, 1:58.

²⁵⁴ Kasas 28/7.

²⁵⁵ Çıkış, 2:2.

²⁵⁶ Kasas, 28/9; Çıkış, 2/5-10.

Hız. Mûsâ Firavunu bebek olduğu halde hiç sevmemiştir. Öyle ki Firavun onu kucağına aldığında saçını ve sakalını sert bir şekilde çeker. Firavun şüphelenerek onu öldürmek ister. Firavunun karısı devreye girerek onu denemeyi teklif eder. Hız. Mûsâ'nın önüne bir ateş kuru birde altın konur. Hız. Mûsâ altınları alacak iken Cebrail kuru almasını işaret eder ve Hız. Mûsâ kuru alıp ağzına götürür. Bunu gören Firavun onu öldürmekten vazgeçer. Hız. Mûsâ'nın dilindeki peltekliğinde bu olaydan sonra kendisinde kaldığı kaynaklarda geçmektedir.²⁵⁷

Hız. Mûsâ'nın isminin verilişii konusunda Kur'ân-ı Kerîm'de bir bilgi geçmemektedir. Ancak Eski Ahitte göre, sudan çıkmış olması sebebiyle Mûsâ ismi verildiğı geçmektedir.²⁵⁸ Hız. Mûsâ'nın hataen bir kişiyi öldürmesine kadar ki olan süreç hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Bu olay ise şu şekilde cereyan etmiştir:

Hız. Mûsâ Mısırlı bir kişi ile İsrailoğullarından birinin kavga ettiğini görür. İsrailoğullarından olan kişi Hız. Mûsâ'dan yardım istemesi üzerine Mısırlı'ya vurur ve Mısırlı bu darbe sonrasında olduğu yerde ölür. Hız. Mûsâ'nın bu durumdaki anlık tavrı Kuran-ı Kerîm'de şöyle anlatılmaktadır:

*“Bu şeytanın işidir. O, gerçekten apaçık bir saptırıcı düşmandır”*²⁵⁹

Hız. Mûsâ Firavun'un kendisini öldürmek üzere aradığını öğrenince: *“Ey Rabbim! Beni bu zalim kavimden kurtar”* diyerek Allah Teâlâ'dan yardım istemiş, Medyen'e doğru gitmiştir. Hız. Mûsâ'nın yanında kalıp hizmet ettiğı kişinin Hız. Şuayb olduğu görüşü ağırlık basmasına rağmen Hız. Şuayb olmadığını onun oğlu ya da kavminden mümin bir kimse olduğunu söyleyen görüşler de mevcuttur.²⁶⁰ Hız. Mûsâ'nın, Hız. Şuayb'ın yanında geçirdiğı süreler hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak hizmet etmek için aralarındaki anlaşmanın 8 ya da 10 sene olduğu Kur'ân-ı Kerîm'de geçmektedir.²⁶¹ Verdiği sözü bitirip hizmetini

---

²⁵⁷ Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrahim es-Sa'lebî, *el-Keşfu ve'l-beyân fi tefsiri'l-Kurân*, (Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 2009), 4:521-523.

²⁵⁸ Çıkış 2:10; Harman, “Mûsâ”, 31:201-213.

²⁵⁹ Kasas 28/ 15.

²⁶⁰ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vili'l-Kur'ân*, 5:320.

²⁶¹ Kasas 28/27.

tamamlayınca Mısır'a dönüşü ve dönüş yolunda orada vahyin gelişi yine Kur'ân'ı Kerîm'de geçmektedir:

“Bir ateş gördüğü zaman ailesine şöyle demişti: “Durup bekleyin! Muhakkak ki ben, bir ateş gördüm. Belki ondan, size bir kor (nur) getiririm veya ateşin üzerinde (nurun yanında) hidayeti bulurum. Böylece oraya (ateşin (nurun) yanına) geldiği zaman “Ya Mûsâ !” diye nida olundu. Muhakkak ki Ben, Ben senin Rabbinim. Şimdi pabuçlarını çıkar. Şüphesiz sen, mukaddes vadi Tuva'dasın. Ve Ben, seni seçtim. Öyleyse vahyolunan şeyi dinle!”²⁶²

Hız. Mûsâ, Hız. Harun'u da fasih ve daha iyi konuşabilmesi sebebiyle yardımcı istemiştir. Allah Teâlâ'nın emri üzerine Firavunu yumuşak bir şekilde uyarmak üzere yanına gittiler. Ancak Firavun hem kendisi inanmamış hem de halkın Hız. Mûsâ'ya inanmasını engellemek için halka tuzak kurarak Hız. Mûsâ'nın gösterdiği mucizelere “bu âlim bir sihirbazdır” diyerek halkı yanında tutmaya çalışmıştır.²⁶³ Firavun bunu ispat etmek için Hız. Mûsâ'yı düelloya davet etmiştir:

“Biz de mutlaka sana karşı onun gibi bir sihir yapacağız. Bunun için seninle bizim aramızda; uygun bir yerde, senin de, bizim de caymayacağımız bir buluşma vakti belirle.” demiş ve Hız. Mûsâ ise:

“Buluşma vaktimiz, bayram günü, insanların toplandığı kuşluk vaktidir” diyerek bu meydan okumaya cevap vermiştir.²⁶⁴

Firavunun kurduğu bu tuzak Allah Teâlâ'nın Hız. Mûsâ'ya verdiği mucizeyle boşa çıkarılmıştır. Mucizelere rağmen Firavun inanmamakta ısrar etmiştir. Allah Teâlâ'nın emriyle Hız. Mûsâ ve İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkmaları emredilmiştir. Firavun hırsı sebebiyle Mısır'dan çıkan Hız. Mûsâ ve İsrailoğullarını yakalayıp öldürmek istemiştir. Hız. Mûsâ ve kavmi Kızıl denize geldiklerinde içlerinde bir telaş kaplamış, Hız. Mûsâ onlara Allah Teâlâ'nın mutlaka yol göstereceğini söylemiş ve akabinde de esasını denize vurma emri gelmiştir:

---

²⁶² Tâhâ 20/10-13.

²⁶³ Kasas 28/ 23-29.

²⁶⁴ Arslan, Hız. Mûsâ ile İlgili Rivayetlerin, 18.

*“Bunun üzerine Mûsâ’ya, "Asân ile denize vur!" diye vahyettik. Deniz derhal yarıldı, her parça koca bir dağ gibi oldu.”*²⁶⁵

Ayet-i Kerîme’den anlaşıldığı üzere mucize gerçekleşmiş, İsrailoğulları denizin ortasından geçerek Firavuna yakalanmaktan kurtulmuşlardır. Ancak Firavun denizin ayrılışını görmesine rağmen hırsına yenik düşerek onların peşinden gitmeyi seçmiş ve İsrailoğulları denizden çıkınca denizdeki dalgalar yeniden birleşmiş bunun üzerine de Firavun boğularak ölmüştür.²⁶⁶ Allah Teâlâ’nın kurduğu düzeni kabul etmeyip yıkmaya çalışan ve büyüklük taslayan Firavun, kendi elleriyle büyüttüğü kişi vasıtasıyla kendi sonunu hazırlamıştır.

İsrailoğulları bu mucizelere ve bu yardımlara rağmen Allah Teâlâ’ya ve Resulüne kâmil bir şekilde îmân etmekten geri durmuşlar ve bunun karşılığında da yıllarca Tih çölünde hayatlarını devam ettirerek cezaya maruz kalmışlardır.²⁶⁷

2.4. HZ. YAHYA’YA KARŞI KURULAN KOMPLO

Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Yahya hakkında çok bilgi bulunmamaktadır. Ancak Hıristiyanların Kutsal kitabı İncil’de birçok bölümde kendisinden bahsedilmiştir.²⁶⁸ Nitekim Ortodoks mezhebine bağlı Rumlar 29 Ağustos tarihinde oruç tutmaktadırlar. Bazı Hıristiyan mezheplerine göre 24 Haziran tarihinde katledildiği gün bayramlaştırılıp kutlanmaktadır.²⁶⁹

Hz. Zekerriyya’ya Hz. Yahya’nın doğumu ile ilgili olarak müjde, Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle geçmektedir:

*“O mâbedde durmuş namaz kılariken melekler ona şöyle seslendiler: "Allah’ın bir kelimesini tasdik edici, efendi, iffetli ve sâlih kullardan bir peygamber olarak Yahyâ’yı Allah sana müjdeliyor.”*²⁷⁰

---

²⁶⁵ Şuarâ 26/63.

²⁶⁶ Arslan, *Hz. Mûsâ ile İlgili Rivayetlerin*, 36.

²⁶⁷ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 2:79-81.

²⁶⁸ Korkmaz, *Kitab-ı Mukaddes’te ve Kur’ân-ı Kerîmde Yahya Peygamber*, 47.

²⁶⁹ Korkmaz, *Kitab-ı Mukaddes’te ve Kur’ân-ı Kerîmde Yahya Peygamber*, 18.

²⁷⁰ Âl-i İmrân 3/39.

Görüldüğü üzere Allah Teâlâ Hz. Zekeriya'yı bir oğul ve peygamber ile müjdelemiştir. Öyle ki onun ismi ondan başka kimseye o zamana kadar verilmemiştir:

*"Allah buyurdu ki: "Ey Zekerıyyâ! Biz sana Yahyâ adında bir oğul müjdeliyoruz. Bu adı daha önce kimseye vermedik."*²⁷¹

Bazı kaynaklara göre, Hz. Yahya'nın soyunun Hz. Süleyman'a kadar gittiği de geçmektedir.²⁷²

Allah Teâlâ yaşı ilerlemiş olan Hz. Zekeriya'ya Hz. Yahya'yı müjdelemiştir. Hz. Yahya küçük yaşta olmasına rağmen Allah Teâlâ tarafından farklı özelliklerle donatılmıştır:

*"Ey Yahyâ! Kitaba var gücünle sarıl!" dedik ve ona henüz çocukken hikmeti verdik. Ayrıca katımızdan ona şefkat ve ruh temizliği de (verdik). O, kötülükten çok sakınan biriydi. Anne babasına çok iyi davranırdı; zorba ve âsi değildi."*²⁷³

Küçük yaşına rağmen kendisine verilen sorumlulukları yerine getiren bir gençlik dönemi geçirmiştir.²⁷⁴ Hz. Yahya Hz. İsa'dan 6 ay önce dünyaya gelmiş²⁷⁵ bu sebeple de Tevrat ile amel edip tebliğini gerçekleştirmiştir. Hz. İsa'ya peygamberlik verinceye kadar bu böyle devam etmiştir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yahya ile ilgili detaylı bilgiler bulunmamaktadır. Ancak Hz. Yahya'nın da Hz. Zekeriya gibi şehit edildiği geçmektedir.²⁷⁶ Ancak olayların nasıl cereyan ettiği hakkındaki bilgiler İsrailiyat dediğimiz kaynaklar üzerinden gelmektedir. Hz. Yahya'nın öldürülme sebebi olarak kaynaklarda meşhur olarak geçen olay şu şekilde özetlenebilir:

---

²⁷¹ Meryem 19/7.

²⁷² Ahmet Cemil Akıncı, *Hz. Yahya*, (İstanbul: Bahar Yayınları, 2005), 11.

²⁷³ Meryem 19/12-14.

²⁷⁴ Korkmaz, *Kitab-ı Mukaddes'te ve Kur'an-ı Kerim'de Yahya Peygamber*, 31.

²⁷⁵ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 2: 294.

²⁷⁶ Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyasu'l-enbiya*, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1932), 39.

Filistin valisi erkek kardeşinin kızı²⁷⁷ ile evlenmek istiyordu. Kardeşinin kızı da evlenmeye razıydı. Ancak dönemin şeriatına göre Hz. Yahya bunun imkânsız olduğunu onlara ilettili. Bu sebeple Hz. Yahya'ya kin beslemeye başladılar. Yıllar geçmesine rağmen Filistin valisinin kardeşinin kızı verilen bir ziyafette dans ederek valiyi etkilemeyi başardı ve valide bu konuda ne isterse istesin yapacağını kızı söyledi. O da annesinin yanına giderek ne istemesi gerektiği konusunda istişare etti. Yapılan istişarede tutsak edilen Hz. Yahya'nın başını bir tepsi içinde getirilmesini istedi. Hz. Yahya namaz kılariken boğazlandı ve kafası tepsi içinde getirildi. Hz. Yahya'nın o halde bile bu meselenin caiz olmadığını söylediği kaynaklarda geçmektedir. Kızın da o anda Allah Teâlâ tarafından helak edildiği rivayet edilmektedir.²⁷⁸ Hz. Yahya'ya düşman olmalarının sebebi olarak bir başka rivayette, valinin kardeşinin kızının Hz. Yahya'dan murad almak istediği ancak Hz. Yahya'nın buna yanaşmaması sebebiyle böyle bir duruma kalkıştığı da geçmektedir.²⁷⁹ İsrailoğulları işledikleri bu günahlar sebebiyle yeryüzünde sürgün hayatı yaşamış ve son ilahi kitapta gazaba uğrayanlar olarak anılmışlardır.²⁸⁰

---

²⁷⁷ Korkmaz, *Kitâb-ı Mukaddes'te ve Kur'ân-ı Kerîm'de Yahya Peygamber*, 62.

²⁷⁸ İbn Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, 1:303-311.

²⁷⁹ Matta, 14: 1-12; Markos, 6: 14-29; Luka, 9:7-9.

²⁸⁰ Fâtiha 1/7.

3.BÖLÜM

HZ. MUHAMMED'E KARŞI KURULAN KUMPAS VE KOMPLOLAR

Dünya hayatının başlamasıyla beraber hak ve batıl arasındaki kavga da başlamıştır. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gelen bütün peygamberlerin komplo ve kumpaslara maruz kaldığı gibi, kavmi tarafından Hz. Peygamber'e de komplo ve kumpas girişimleri olmuştur. Öyle ki büyü yapılması, sihirbazlık ithamı ile itibarının hedef alınması, türlü suikast girişimleri ve ailesine yapılan iftiralar bu kapsamda incelenebilir. Tezimizin bu bölümünde Hz. Muhammed'e kurulan tuzaklar ve komplolar incelenecektir.

3.1. DARÜ'N-NEDVE'DE ALINAN KARARLAR

Müşriklerin çabaları Hz. Peygamber'in tebliğine ve ona biat eden edenlerin çoğalmasına engel teşkil etmemiştir. Ancak Ebu Talib'in vefatıyla beraber Hz. Peygamber'e daha da cüretkâr girişimler içine girmişlerdir.²⁸¹ Çünkü Ebu Talip açık bir şekilde yeğenini koruyacağını söylemiştir. Bu sebeple ki Müşrikler Haşim oğullarının düşmanlığını kazanmak istemedikleri için çok ileri gidememişlerdir. Ancak Ebu Talip vefat edince önlerinden bir engel kalkmış bulunmaktadır. Bunun ilk örneği ise Hz. Peygamber'in hicret edeceğini duymaları ile planlanmıştır.

Müşrikler Hz. Peygamberin hicret edeceğini öğrendiklerinde; “Medine'ye gider ve oradaki Arapların gücünü arkasına alırsa baş edilemeyecek bir güç olur” düşüncesiyle bu duruma engel olmak için harekete geçmek istemişlerdir.

İstişare mekânları olan Darü'n-Nedve'de toplandılar.²⁸²Bu duruma nasıl müdahale edeceklerinin tartışması yapılıyordu. İçlerinden bazıları onu sürgün edin, bazıları öldürün diyerek fikirlerinin beyan etmişler ancak hiçbir gurup tek başına

---

²⁸¹ Ali Muhammed Sallâbî, *Siyer-i Nebî*, Trc. Mustafa Kasadar, (İstanbul: Ravza Yayınları, 2015), 481.

²⁸² Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli'l-Kur'ân*, 4:209; Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyasu'l-enbiya*, 1: 88.

Haşim oğullarını karşılarına almak istemedikleri için tereddüt etmişlerdir. Ebu Cehil hepsinin onaylayacağı bir teklif getirdi. Ebu Cehil her bir kabileden birer kişiyi görevlendirip hepsi birden Hz. Peygamber'e saldıracak ve hepsi bir kılıç darbesi ile Hz. Peygamber'i öldüreceklerdi. Bunun için Hz. Peygamber'in evinin önünde toplanmışlar ve uygun zamanı beklemişlerdir.²⁸³ Ancak Allah Teâlâ bu planı elçisine bildirdi. Hz. Ali, Hz. Peygamber'in yatağına yattı. Hz. Peygamber gözlerinin önünden geçerek bu tuzaktan kurtuldu. Ancak Müşrikler hırsıyla Hz. Peygamber'i takip etmeye devam ettiler. Hicret yolunda tam yakalamak üzereyken Allah Teâlâ'nın ihsanıyla sığındıkları mağaranın girişine örümcekler ağlarını yaptılar ve Müşrikler mağaraya kimsenin girmediğini düşünerek mağaraya bakmadan geri döndüler.²⁸⁴

Genel olarak tefsirlerde olayın planlanış sürecinin Daru'n-Nedve'de cereyan ettiği hatta Necd'li bir adamın da bu söylenen fikirler hakkında olumlu olumsuz beyanatlarda bulunduğu geçmektedir. Ayrıca Necd'li olan adamın şeytan olduğu bilgisi de yer almaktadır.²⁸⁵ Şeytandan kastın şeytanlaşmış olan insanlar olduğu söylenebilir. Nitekim bu toplantıda ortaya atılan fikirler ancak şeytani beyinlerden çıkabilecek fikirlerdir.²⁸⁶ Neticede şeytan ve şeytanlaşmış insanların kurdukları bu tuzak Allah Teâlâ'nın ihsanı sonucu Hz. Peygamber'in kurtuluşu ile boşa çıkmıştır.

3.2 HZ. PEYGAMBER'E YAPILAN BÜYÜLER

Hz. Peygamber birçok tuzak ve kumpasla karşı karşıya kalmıştır. Yahudilerin Peygamberlere olan kini ve zulmü bitmemiş ve Hz. Peygamber'e de aynı şekilde tuzaklarını düzenlemişlerdir. Yahudiler Hz. Peygamber'e ulaşamayınca büyü ve sihir ile ona eziyet etmeyi planlamışlardır. Sihir'in lügat

---

²⁸³ Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyasu'l-enbiya*, 1:88; Ebû Muhammed Abdilmelik b. Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, Thk. Mustafa es-Sakka vd., (Beirut: Darü'l-kütübi'l-ilmîyye, 2009), 2:481-482, İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3:296-308; Sallâbî, *Siyer-i Nebî*, 481-493.

²⁸⁴ Köksal, *İslâm Tarihi*, 2:340.

²⁸⁵ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli'l-Kur'ân*, 4:210.

²⁸⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 4:384-390.

manası; “gizli olan şey” demektir. İstilah olarak hayalde olan bir şeyin gerçek olarak algılanmasıdır.”²⁸⁷

Kur’ân-ı Kerîm’de sihir-büyü hakkında bilgiler bulmak mümkündür. Günümüzde büyü-sihr’in varlığı konusunda şüpheli yaklaşımlar mevcuttur. Öncelikle Kur’ân-ı Kerîm ve hadislerde büyü ve sihir hakkında ne gibi bilgiler bulunduğuna açıklık getirmek doğru olacaktır.

Kur’ân-ı Kerîm’de Harut ve Marut adlı meleklerin iyilik maksadıyla sihir ve büyüü öğrettiklerini bildirilmektedir.²⁸⁸ Aynı zamanda Kur’ân-ı Kerîm’de bazı Peygamberlerin büyücülük ile itham edildiğini görmekteyiz. Bunlardan bazıları; Hz. Süleyman, Hz. Mûsâ, Hz. Peygamber’dir.

İnkârcıların açıklayamadıkları bir durum oluştuğunda gönderilen elçileri sihir-büyü ile itham ettikleri görülmektedir.²⁸⁹ Büyü-Sihir’in Peygamberlere karşı kullanılması bu olgunun toplumdaki varlığında şüphe bırakmamaktadır. Nitekim Hz. Peygamber’den sihir ve büyü hakkında rivayetler de bulunmaktadır:

Ebu Hureyre’den rivayet edildiğine göre, Nebi (sav) şöyle buyurdu: “İnsanı helake sürükleyen yedi şeyden sakınınız” Sahabiler: “Ya Resulullah! Bu yedi şey nedir?” diye sordular. Resul-i Ekrem şöyle buyurdu:

“Allah’a şirk koşmak, sihir ve büyü yapmak, Allah’ın öldürülmesini haram kıldığı bir insanı öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, düşmana hücum sırasında harpten kaçmak, evli olup hiçbir şeyden haberi olmayan namusuna düşkün Müslüman kadınlara zina isnad etmek”²⁹⁰

Hadis-i şerifte sihir ve büyüün büyük günah olduğu geçmektedir. Hem bu dünyada hem de âhirette cezalandırma sebebi olarak görülmektedir, Öyle ki sihir yapan kişinin şirke düşmesiyle alakalı şu hadis örnek verilebilir:

---

²⁸⁷ İlyas Çelebi, “sihir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2009) 37:170-172.

²⁸⁸ Taberî, *Câmiu’l-beyân an te’vîli’l-Kur’ân*, 1:287.

²⁸⁹ Yunus 10/76; Hud 11/7; Şuara 26/34.

²⁹⁰ Buhârî, “Vasâya”, 23, “Tıb”, 48, “Hudud” 44; Müslim, “İmân”, 145; Ebû Dâvûd, “Vesâyâ”, 10.

Ebu Hureyre anlatıyor: Resulullah (sav) buyurdular ki:

*“Kim bir düğüm vurur, sonra da ona üflerse sihir yapmış olur. Kim sihir yaparsa şirke düşer.”*²⁹¹

Abdullah bin Ömer'den rivayet edilen bir diğer hadis-i şerifte şöyle denilmektedir:

Medine'nin doğusundan iki adam geldiler de karşılıklı hutbe yaptılar, insanlar da bunların düzgün sözlerine hayran oldular. Bunun üzerine Resulullah (sav): *“Şüphesiz ki açık düzgün sözlerden sihir olanları vardır. Yahut şüphesiz beyanın bazıları elbette sihirdir”* buyurdu.²⁹²

Hadisi şerifte, sözün insanı fevkalade bir şekilde etkileme gücünden dolayı sihir gibi etkilemesi vurgusu yapılmıştır. Nitekim Peygamberler ne zaman bir delil ve mucize ile kavimlerini uyarsalar kendi buldukları ortamdan ve birbirlerine olan sözlerinden etkilenerek imân etmekten geri durmuşlardır.

Ancak sihrin etkisi konusunda ihtilaf bulunmaktadır. Ağırlık olan görüşe göre; büyü ya da sihrin kişiyi bir kısım hayallere yönlendirmesi, eşyayı gerçek şeklinin dışında tahayyül etmesidir. Bu görüşe göre sihir eşyanın hakikatini değiştiremez. Fakat büyü kişiyi etkileyerek bu tahayyüllerin gerçekliğine inandırır. Buna örnek olarak, Hz. Mûsâ'nın sihirbazlar karşısındaki “onların ipi ve değnekleri hareket ediyormuş gibi göründü” ifadesi bu duruma örnek verilebilir. Bir diğer görüşe göre sihir eşyanın hakikatini değiştirebilir. Bazılarına göre ise; sadece görünüşten ibarettir ve herhangi bir etkisi yoktur.²⁹³ Sihir ve büyü hakkında Kur'an-ı Kerim ve hadislerde geçen bu deliller, bu olgunun varlığını ortaya çıkarmaktadır. Öyle ki İnkârcılar Hz. Peygamber'e türlü saldırılarda bulunmuşlardır. Bunlardan bir tanesi de Hz. Peygamber'e büyü yaparak onun tebliğine zarar verme çabası olmuştur.

---

²⁹¹ Nesai, “Tahrîm”, 19.

²⁹² Sofuoğlu Mehmet, *Sahih-i Buhârî Tercemesi*, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 1987), 12: 5791.

²⁹³ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli'l-Kur'ân*, 1:287-290.

Bütün sıkıntılara rağmen Medine'ye hicret gerçekleştikten sonra Medine de inananların çoğalması ile güç Müslümanların eline geçmeye başlamıştır. Hâkimiyetin Müslümanların eline geçmesi Yahudileri rahatsız etmiş, onlarda türlü entrika hile ve desiselerle Hz. Peygamber'e saldırmışlardır. Bu saldırılardan biride büyü ile gerçekleşmiştir.

Yahudiler kendi aralarında anlaşarak büyü konusunda mahir birine büyü yaptırarak Hz. Peygamber'i rahatsız etmek istediler. Bunun içinde Lebid b. Asam adında bir Yahudi ile anlaştılar:

Yahudilerden bir gurup sihir yapmaktaki maharetiyle tanınan Lebid b. Asam'ın yanına giderek ona Hz. Peygamber'e büyü yapması için ücret teklif etti. Hz. Peygamber'in yakınındaki bir Yahudi'den yardım alarak saç ve sakalını taradığı tarağı Lebid b. Asam'a getirildi. O da düğüm yapıp üfledi ve zureyk oğullarının kuyusuna yerleştirdi. Bu olaydan sonra Hz. Peygamber'in sıhhati bozulmuş, saçları dökülmüş ve yapmadığı bir şeyi yapmış gibi zannetmeye başlamıştır. Bu durumu öğrenen Yahudiler aralarında; "Eğer o gerçekten bir Peygamber ise, Allah Teâlâ tarafından haber verilir aksi takdirde bu sihir kendisini yeyip bitirir" dediler.²⁹⁴

Büyü ve sihir halinin uzun ya da kısa bir süre yaşanması, tebliğe zarar gelmesi açısından önem arz etmemektedir. Eğer risalet ve tebliğe zarar getirecek bir durum oluşsaydı, din olarak gönderdiği İslâm'ı korumak için Allah Teâlâ daha önceden bu duruma müdahil olurdu. Çünkü Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de bize bu konuda koruması olduğunu bildirmektedir:

*"Kesin olarak bilesiniz ki bu zikri (vahyi, Kur'ân'ı) kuşkusuz biz indirdik ve onu mutlaka koruyan da yine biziz."*²⁹⁵

Özetle, Yahudiler bundan önceki hatalarından ders almamışlar diğer peygamberlere yaptıkları gibi Hz. Peygamber de tuzak kurmuşlardır. Lebid b. Asam tarafından ağır bir büyü yapılarak onun rahatsızlanıp halk nazarında

---

²⁹⁴ Kurtûbî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 19: 470-471.

²⁹⁵ Hicr 15/9.

itibarının zayıflaması planlanmıştır. Ancak Allah Teâlâ melekleriyle durumu bildirmiş ve Hz. Peygamber'e ve mü'minlere korumasız olmadıklarını göstermiştir.

3.3. HZ. PEYGAMBER'İ ZEHİRLEME GİRİŞİMLERİ

Mekke'den Medine'ye hicret edip, Mekkeli Müşriklerin eziyetlerinden kurtulan Müslümanlar, Medine'de de Yahudilerin tacizlerine uğramışlardır. Yahudiler ile anlaşma yapılmasına rağmen, onlar bu anlaşmalara uymamış ve Müslümanlara zorluk çıkarmaktan ve Mekkeli Müşriklerle beraber olmaktan geri durmamışlardır. Bunun üzerine Hz. Peygamber bu fitneyi ortan kaldırmak için Hayber'i hedef olarak seçmiştir.²⁹⁶ Hayber fethedilmiş ve bir sıkıntıdan daha Müslümanlar kurtulmuşlardır. Hayber'in fethinden sonra Hz. Peygamber bir iki gün Hayber'de konaklamak istemiş, bu konaklama sırasında Yahudi başkanlarından Haris'in kızı Zeynep Hz. Peygamber'e zehirli bir oğlak²⁹⁷ eti göndererek onu zehirlemek istemiştir. Ancak Hz. Peygamber ağzına aldığında Cebrâîl durumu ona haber vermiş ve oda eti yememiştir. Aynı sofrada bulunan Bişr b. Bera adlı sahabe etten bir lokma yemiş ve zehirlenerek şehit olmuştur.²⁹⁸ Hz. Peygamber Zeyneb'e neden yaptığını sorduğunda: "Eğer Peygambersen zehirli olduğunu bilecektin, değilsen de senden kurtulmuş olacaktık" demiş, Hz. Peygamber de bu sözü duyunca onu affetmiştir. Ancak bir rivayete göre Bişr b. Bera'nın ailesi kisas isteyince kadın öldürülmüştür.²⁹⁹

Ebu Hüreyre'nin rivayetine göre olay şu şekildedir;

Hayber fethedilince Hz. Peygamber'e zehirli koyun hediye edildi. Bunun üzerine Hz. Peygamber bütün Yahudilerin toplanmasını emretmiş ve toplanan Yahudilere Hz. Peygamber: "Size bir şey soracağım doğru cevap verecek misiniz?" buyurdu. Yahudiler ise: "Evet" dediler. Resulullah: "Cehennemlik

---

²⁹⁶ İbn Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, 2:212.

²⁹⁷ Sallâbî, *Siyer-i Nebî*, 487-488.

²⁹⁸ İhsan Süreyya Sırma, *Müslümanların Tarihi*, (Ankara: Beyan Yayınları, 2014), 2:353; Üstüner, *Hiz. Peygamber Devrinde İstihbarat*, 67-68.

²⁹⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, 3:338-339; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4: 350-351; Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyasu'l-enbiya*, 178.

olanlar kimlerdir?” diye sordu. Yahudiler: “Biz, az bir zaman orda kalacağız sonra sizler bize halef olacaksınız” dediler. Resulullah: “Orada hor ve hakir olarak kalın. Vallahi, Cehennemde size asla halef olmayacağız” buyurdu. Sonra bir daha: “Şimdi size bir şey soracağım bana doğru cevap verecek misiniz” diye sordu. Onlarda: “Evet” dediler. Rasulullah: “Şu koyuna zehir koydunuz mu?” dedi. Yahudiler: Evet, koyduk dediler. Rasulullah: “Buna sizi sevk eden şey nedir.” diye sordu. Yahudiler ise: “Eğer sen yabancı isen senden kurtuluruz. Eğer bir peygamber isen bu sana zarar vermez, diye düşündük” dediler.³⁰⁰

Bir başka rivayete göre; Hz. Peygamber koyunun bir kolunu aldı, ısırıldı ve parçayı yuttu, Bişr b. Bera da diğer kolu alıp ısırılmıştı. Resulullah yutunca onunda ısırıldığı parçayı yuttuğu rivayet edilmektedir. Hz. Peygamber’in kadını öldürmediği, hacamat olarak, yiyen herkese de hacamat olmaları emredildiği yine kaynaklarda geçmektedir.³⁰¹

3.4. NADİROĞULLARI’NIN HZ. PEYGAMBER’İ HANÇER İLE ÖLDÜRME VE BAŞINA TAŞ DÜŞÜRME GİRİŞİMİ

Medine’de yaşayan Yahudiler ile Müslümanlar arasında sulh anlaşması yapılmıştır. Müslümanlar Mekkeli müşriklere karşı daha güçlü olabilmek için Medine’de emniyeti bu şekilde sağlama yoluna gitmişlerdir. Ancak Medine’de bulunan Yahudiler gizli bir ittifak içinde bulunarak, Hz. Peygamber’i öldürmeyi düşünmüş bir plan yapmışlardı.³⁰² Hz. Peygamber’e gelerek ashabından âlim üç kişi çıkarmasını ve bilginleri ile tartışmasını istemişlerdi. Eğer bilginleri imân ederse onlarda imân edeceklerini söylediler. Bu buluşma için hazırlanan Yahudi bilginler yanlarına hançerlerini de aldılar. Ancak daha karşı karşıya gelemeden Allah Teâlâ oyunlarını ortaya çıkarmıştır. Nadir oğullarından bir kadın Müslüman olan kardeşine bu olayı haber verdi ve Hz. Peygamber buluşmaya gitmekten

---

³⁰⁰ Buhârî, “Enbiya”, 87.

³⁰¹ İbn Esîr, *el-Kâmil fi’t-târîh*, 2:222.

³⁰² İbn Hişâm, *Sîre*, 3: 190.

vazgeçti. Ancak rahmet elçisi onların bu tavırlarına rağmen onlara bir bayram günü gidip onları uyarmış ve herhangi bir yaptırımında bulunmamıştır.³⁰³

Nadiroğulları başarısız geçen bu plandan sonra kendilerinin sonunu hazırlayacak olan bir tuzağa daha kalkıştılar. Müslümanların zayıf olduğu zamanı fırsat olarak beklediler. Bir'i Maûne faciasından hemen sonra Amr b. Ümeyr'in hata ile öldürüldüğü anlaşılmıştı.³⁰⁴ İki şahsın diyetinin de belirlenmesi sebebiyle Hz. Peygamber Nadiroğullarına gitti. İlk başta diyeti kabul etmediler ancak akıllarına bir fitne gelince oyalamak için diyeti kabul ettiler. Bir köşeye çekilen Yahudiler plan yapmaya başladılar. İçlerinden Huyey b. Ahtab: "Siz bu adamı bu kadar müsait bulamayacaksınız. Hemen şu evin damına çıkarak bir kaya parçası bırakın. Bunu yapacak bizi rahata kavuşturacak kim var? dedi. Amr b. Cahhaş da dama çıkıp kayayı kendisinin atabileceğini söylemiştir. İçlerinden bir Yahudi onlara: "Ey kavmim bu sefer beni dinleyin ve böyle bir şeye kakışmayın! Böyle bir şey ona vahiy ile bildirilir. Kendinize yazık etmeyin" dediyse de engel olamamıştır. Amr b. Cahhaş hemen kayayı atmak için hamle yapsa da Cebrail Peygamber'e durumu bildirmiş ve Hz. Peygamber'de bir haceti gelmiş gibi yerinden kalkıp hemen Medine'nin yolunu tutmuştur. Medine'ye gittiğinde durumu ashabıyla istişare etmiş ve Nadiroğullarına on gün mühlet vermiştir.³⁰⁵

*"Ey imân edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani bir topluluk size el uzatmaya (tecavüze) kalkışmıştı da, Allah (buna engel olmuş) onların ellerini sizden çekmişti. Allah'a karşı gelmekten sakının. Mü'minler yalnız Allah'a tevekkül etsinler."*³⁰⁶

Bu ayetin Nadiroğulları hakkında nazil olduğu tefsirlerde geçmektedir.³⁰⁷ Allah Teâlâ ona inananları nasıl kurtardığını göstererek nimetini hatırlamalarını istemektedir. Bu olaydan sonra Nadiroğulları Medine'den çıkarılmıştır.³⁰⁸

---

³⁰³ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1:205.

³⁰⁴ İbn Hişâm, *Sîre*, 3:190.

³⁰⁵ Sallâbî, *Siyer-i Nebî*, 235-236.

³⁰⁶ Mâide 6/11.

³⁰⁷ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3:283.

³⁰⁸ Sallâbî, *Siyer-i Nebî*, 236.

3.5. HZ. PEYGAMBER'İN AİLESİNE YÖNELİK İFTİRA

Hız. Peygamber hayatında sadece kendisine suikastlar ile karşılaşmamış, çeşitli karalama propagandalarına da maruz kalmıştır. Bu davaya engel olamayanlar, İslâm'ın ilerleyişini yavaşlatmak, insanların kalplerine fitne ateşini yakmak için türlü oyunlara girmişlerdir. Bunların en büyük örneği de Beni Mustalik gazvesi sonrası yaşanan Hız. Âişe'ye iftirayı kapsayan ifk hadisesidir.

Beni Mustalikoğullarının Hız. Peygamber efendimize karşı saldırı haberi alınır alınmaz hazırlıklara başlanmış ve orduyla beraber Medine'den hareket edilmiştir.³⁰⁹ Hız. Peygamber bir sefere çıkmadan önce hanımları arasında kura çeker ve ona göre hanımlarını götürmüştür. Bu kurada Hız. Âişe'nin çıktığı geçmektedir.³¹⁰ Bu seferin ayrı bir özelliği daha bulunmaktadır. Sefer yapılacak yerin yakın olması sebebiyle ve ganimet elde etmek düşüncesiyle ordunun içinde hiç olmadığı kadar münafık bulunduğu geçmektedir.³¹¹ Buna rağmen gazve başarıyla tamamlanmış ve dönüş başlamıştır. Ordu Medine'ye yakın bir noktada konaklamış ve Hız. Âişe'de hevdec'inden³¹² inmiş, bu konaklama sırasında Hız. Âişe gerdanlığını düşürmüş ve onu aramaya başlamıştı. Bu arama sırasında ordu konaklamayı bitirmiş ve Hız. Âişe'nin hevdec'in içinde olduğu zannedilerek hareket etmişti. Hız. Âişe de uzun bir arayıştan sonra gerdanlığı buldu ancak geldiğinde ordunun hareket ettiğini görmüştü. Geri dönüp kendilerini alacaklarını düşünerek olduğu yere uzanmıştı. Daha sonra sabaha karşı ordunun artçılığını yapan Safvan b. Muattal es-Sülemî gelir. Hız. Âişe'ye geldiğini hissettirip devesinin çöktürerek arkasını dönmüş, Hız. Âişe'de deveye binip hızlıca Medine'nin yolunu tutmuşlardır. Medine'ye geldiklerinde devenin üzerinde Hız. Âişe'yi gören Abdullah b. Ubey'in bulunduğu guruptan bir uğultu kopmuştur. Abdullah b. Ubey fitne ateşini yakmış ve Hız. Âişe'ye iftira hadisesini başlatmıştır.³¹³ İftira hızla yayılmış ancak Hız. Âişe'nin olaydan haberi yoktur. Hız.

---

³⁰⁹ İbn Hişâm, *Sîre*, 3: 317.

³¹⁰ Seyfullah Kara, "İfk Olayının Etkileri ve Olayla İlgili Ortaya Konan Tavırlar", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 0/15(Ocak 2001): 345.

³¹¹ Kara, "İfk Olayının Etkileri", 349.

³¹² Hevdec: devenin sırtına konan, kadınlara mahsus, üstü kubbeli bir çeşit sepet, mahfe.

³¹³ Recep Erkocaarslan, *Hız. Peygamber Dönemi Savaşlarından Beni Müstalik Gazvesi ve İfk Hadisesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), 42-49.

Peygamberde Hz. Âişe'ye soğuk davranıyor ancak Hz. Âişe kendisine normal bir meseleden dolayı dargın olduğunu düşünmektedir. Hz. Âişe seferden sonra hastalanmış ve iyileşmek üzereyken bu fitneyi duymuştur. Üzüntüden durumu yeniden kötüleşmiş ve hastalığı artmıştır. Hz. Peygamber istişarelerde bulunmuş ve Hz. Âişe hakkında hiçbir olumsuz duyum ile karşılaşmamıştır. Ancak olay netlik kazanmadığı ve ayet de nazil olmadığı için insanlar nazarında olay daha da konuşulur hale gelmiştir. Bazı kaynaklarda Hz. Osman ve Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'e gelerek böyle bir konu için nasıl vahiy gelmediğini sordukları geçmektedir.³¹⁴ Vahyin geliş süreci zaman aldığı için insanların olay hakkındaki şüpheleri artmıştır. Ancak Hz. Peygamber istişarelerini tamamladıktan sonra ashabının önüne çıkarak ailesine iftira atıldığını, Hz. Âişe için bugüne kadar ondan hayırdan başka hiçbir şey görmediğini söylemiştir.

Olayın üzerinden yaklaşık bir ay kadar süre geçmiş, Hz. Peygamber Hz. Âişe'ye giderek yanında anne ve babası varken şu şekilde buyurmuştur: *“Eğer söylenenlerden uzaksan Allah senin masumiyetini ortaya çıkaracaktır. Eğer söylenenler doğru ise tevbe et, çünkü Allah tevbe edenlerin tevbesini kabul eder”* Hz. Âişe bu duruma çok üzülmüş ve anne babasından bir cevap vermelerini beklemiştir. Ancak onlardan da herhangi bir cevap gelmeyince, Hz. Yakub'un sözü ile: *“Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır.”*³¹⁵ diyerek cevap vermiştir. Bu konuşmalardan sonra Hz. Peygamber'i vahiy hali kaplamıştır. Hz. Âişe'ye: *“Müjde ey Âişe Allah masumiyetini ortaya çıkardı”* diyerek kutlu müjdeyi vermiştir.³¹⁶

Ayet-i Kerîme'de iftira meselesinde Müslümanların nasıl bir tavır alması gerektiği anlatılmaktadır. Hz. Peygamber hemen ashabına giderek ayetleri okumuş ve konuya açıklık getirmiştir. Müslümanlar bu fitneden de Allah Teâlâ'nın yardımı ile kurtulmuşlardır.

---

³¹⁴ Sallâbî, *Siyer-i Nebî*, 2:282-293.

³¹⁵ Yûsuf 12/83.

³¹⁶ Taberî, *Târîhu 'l-umem ve 'l-mulûk*, 3:616; Kasım et-Tahtavî, *Peygamberin Gülmesi ve Ağlaması*, çev. Ali Rıza Güneş, (İstanbul: Polen Yayınları, 2005), 46.

İftira olayının sonucunda iftira atan kişilere kazf cezası uygulanmıştır. Bu olayda 4 isim öne çıkmaktadır. Bunlar Abdullah b. Ubey, Mistâh b. Usâse, Hassân b. Sâbit ve Hamne bnt. Çahş'tır.³¹⁷Sonuç olarak, Hz. Peygamber tebliğine başladığı günden itibaren türlü tuzak ve oyunlara maruz kalmıştır. Ancak Allah Teâlâ'nın yardımıyla bu tuzaklardan kurtulmuştur. Hak ve batıl kavgası kıyamet gününe kadar devam edecek Müslümanlar türlü tuzak ve oyunlarla karşı karşıya kalacaklardır.

---

³¹⁷ Kara, "İfk Olayı", 379; Erkocaarslan, *Hz. Peygamber Dönemi Savaşlarından*, 52-62.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İLAHİ MESAJI TAHRİF GİRİŞİMLERİ

4.1. TAHRİF KELİMESİNİN ANLAMI

Tahrif, metindeki kelimeleri yerlerinden oynatmak, asıl yerlerden kaldırıp başka yerlere koymak veya metnin yorumunu değiştirmek anlamında kullanılmaktadır. ³¹⁸Tahrif kelimesi, Kur'ân-ı Kerîm'deki kullanımıyla yeni bir anlam alanı kazanmıştır. Herhangi bir metnin veya başka bir şeyin bozulması, değişmesi ve tağyir edilmesi anlamlarında kullanılırken, Kur'ân-ı Kerîm'de geçmesiyle beraber semavi kitapların bozulması ve aslından uzaklaştırılması anlamında kullanılmaya başlamıştır.³¹⁹

Tahrif kelimesi (حرف) kelimesinden türemektedir. (حرف) kelimesi “uç”, “kenar”, “sınır”, “yön”, “taraf” anlamına gelmektedir. Aynı zamanda eğmek, sözü değiştirmek, manaları bozmak, metni tahrif etmek, metni yanlış okumak anlamların da da kullanılmaktadır.³²⁰ Kur'ân-ı Kerîm'de, semavi kitapların tahrif edildiği çeşitli kavramlarla bildirilmektedir. Tahrif için tebdil, ketm, lebs, leyy tabirleri de kullanılmaktadır. ³²¹Kuran-ı Kerîm'de kelamın tahrifinden dört yerde bahsedilir ve bu yerlerin hepsinde Yahudilerin bu girişimlerde bulunduğu anlaşılmaktadır.

4.2. TEVRAT VE İNCİL'İN TAHRİF EDİLMESİ

İslâmî literatürde Yahudilerin kutsal kitabına Tevrat adı verilmektedir. Bu kelimenin iki biçimde yazılışı-okunuşu söz konusu olmaktadır. Bunlardan bir tanesi “Tevrat” diğeri ise “Tevriye” olmaktadır. Tevriye kelimesinin manası, gizlemek

---

³¹⁸ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arap*, 9: 43; İsfehani, *el-Müfredât*, 112.

³¹⁹ Cevherî, *es-Sihâh*, 4:1342; Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-ayn muratteben alâ hurûfi'l-mu'cem*, thk. Abdulhamid Hendâvî, (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2003),1:305-306.

³²⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arap*, 10: 385.; İsfehani, *el-Müfredât*, 112; M.Sait Şimşek, Tacettin Uzun, *Arapça-Türkçe Deyimler-Kalıp İfadeler-Atasözleri sözlüğü*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1991), 98.

³²¹ Osman Bayraktutan, Semantik Analiz Yöntemi Açısından “Tahrif” Kelimesi, *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2017):125-152.

şeklinde ifade edilmektedir.³²² Tevrat kelimesi ise nur veya ziya anlamlarını taşımaktadır.³²³

Müslümanların, Tevrat'ın tahrif edilmesine ilişkin görüşlerine değinmeden önce tahrif kelimesi üzerinde durulmasında fayda görülmektedir. Çağdaş müfessirlerden biri olan Reşid Rıza'ya göre tahrifin iki manası söz konusu olmaktadır. Bunlar;³²⁴

Birincisi; Gerçek manasını bozmak suretiyle tevil etmektir. Burada, kelimelerin gerçek anlamlarından uzaklaştırıldığı ve Hz. Peygamberin nübüvvetini inkâr etme amacıyla Yahudiler tarafından yapıldığı ifade edilmektedir.

İkincisi; Tevrat'ta geçen kelimelerin yerlerinin değiştirildiği manasını taşımaktadır. Ehl-i Kitap'tan bazılarının bu durumu kabul ettiği ve bunun da Tevrat'ın düzeltilmesi adına gerçekleştirildiğini savunmaktadırlar.

X. yüzyıla bakıldığında, Tevrat'a yönelik metin tahrifi iddialarının belirginleşmeye başladığı görülmektedir. Bu dönem de Tevrat'ın yalnızca yorumunda tahrif olduğunu savunanlar bulunmaktadır. Ancak Tevrat Tahrifinin metinde olduğunu ima ile veya açık bir biçimde savunanlar gündeme gelmiştir. Tahrif'in metinde olduğunu savunanlar arasında;³²⁵

1. Muhammed b. Cerîr et-Taberî (v. 310/923),
2. Ali b. Hüseyin el-Mesûdî (v. 345/956),
3. Ebû Nasr Mutahhar b. Tahir el-Makdisî (v. 355/966),
4. Hîvî el-Belhî (IX. yy),
5. Ebû Reyhân Muhammed b. Ahmed el-Bîrûnî (362-443/973-1048) yer almaktadır.

---

³²²Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Tezhibu'l-Lugati*, (Bağdat: Divânü'l-vakfi's-sünnî merkezü'l-buhus ve'd-dirâsa 1967), 15:304.

³²³Razî, *Mefâtihu'l-gayb*,7:159.

³²⁴Muhammed Abduh, *Tefsiru'l-Menar*, 5:140.

³²⁵Theodore Pulchini, *Exegesis As Polemical Discourse: İbn Hazm on Jewish and Christian Scriptures*, 118-138.

Örneğin İbn Hazm'a göre Tevrat'ın tahrif edilmesinin tespiti, tamamen sistemli ve delillere dayandırılarak yapılmaktadır. Vardığı neticeleri ise sonuçlara dayandırmıştır. Karşısındakilerden de aynı şekilde savunma yapmalarını beklemektedir.³²⁶

Metinsel manada tahriften bahsettiği el-Fasl'da, Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya nâzil olan orjinal kutsal metin olmadığını kutsal metindelerden delillerle iddia etmiştir. Burada meseleye iki açıdan yaklaşım sağlamıştır. Hz. Mûsâ'dan sonra İsrailoğullarının kendi kutsal metinlerine yönelik tutumlarını ifade etmiştir. Diğer açıdan ise tutarsızlıkları ve çelişkileri gözler önüne sermiştir.³²⁷

Kur'ân-ı Kerîm'de tahrif kelimesinin geçtiği dört ayet bulunmaktadır:

*“Şimdi (ey müminler!) Onların size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Oysa onlardan bir zümre, allah'ın kelâmını işitirler; sonra o kelâmı iyice anlamış olmalarına rağmen yine de bile bile onu tahrif ederlerdi.”*³²⁸

*“Ahidlerini bozdukları için onları lânetledik ve kalplerini katılaştırdık. Onlar kelimelerin yerlerini değiştiriyorlar. Kendilerine bildirilenlerden (Tevrat) önemli bir kısmını da unuttular. İçlerinden pek azı hariç olmak üzere onlardan daima bir hainlik görürsün. Sen yine de onları affet, hoşgör. Çünkü allah iyilik edenleri sever.”*³²⁹

*“Yahudilerden bir kısmı kelimelerin mânalarını çarpıtıyorlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak “işittik ve karşı geldik; dinle, dinlemez olası, râinâ” diyorlar. Eğer onlar “dinledik ve itaat ettik, dinle ve bizi gözet” deselerdi şüphesiz kendileri için daha hayırlı ve daha doğru olacaktı; fakat inkârları sebebiyle allah onları lânetlemiştir. Artık pek az inanırlar.”*³³⁰

---

³²⁶İbn Hazm el-Endülüsî, *el-Fasl fi'l-milel ve'l-ehvâ ve'n-nihâl*, (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1986), 1:2.

³²⁷ Eldar Hasanov, “Metin Tahrifi Bağlamında İbn Hazm'ın Tevrat'ı Eleştiri Metodu Üzerine”, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35(2008): 120.

³²⁸ Bakara 2/75.

³²⁹ Mâide 5/13.

³³⁰ Nisâ 4/46.

“Ey peygamber! Kalpleri inanmadığı halde ağızlarıyla "îmân ettik" diyenlerden ve yahudilerden küfürde yarışanlar seni üzmesin. Onlar hep yalana kulak verirler, sana gelmeyen başka bir kesimi dinler dururlar; kelimeleri konulduğu anlamlarından kaydırıp değiştirirler. "eğer size şu verilirse hemen alın, eğer o verilmezse uzak durun" derler. Allah bir kimseyi fitneye düşürmek isterse elbette allah'ın iradesine karşı senin elinden hiçbir şey gelmez. İşte onlar allah'ın, kalplerini temizlemek istemediği kimselerdir. Onların dünyadaki hakkı büyük bir rezilliktir. Âhirette de onlar için büyük bir azap vardır.”³³¹

Yukarda zikrettiğimiz ayetlerin iniş sebebiyle alakalı görüşler şu şekildedir:

Bakara suresi 75. Ayet hakkında rivayet şu şekildedir:

Bu ayet, Hz. Mûsâ'nın kendisi ile birlikte Yüce Allah'ın huzuruna çıkmak üzere seçtiği yetmiş kişi hakkındadır. Bu grup Hz. Mûsâ ile bebareber gidip Allah'ın kelamını, emir ve yasaklarını işittiler, sonra kavimlerine geri döndüler. Doğru olanlar işittiklerini olduğu gibi tebliğ ettiler. Onlardan bir kısmı ise, bizler yüce Allah'ın kelamının sonunda şunu duyduk: “Eğer bu işleri yapabalırseniz yapınız, yapmazsanız da bir mahzuru yoktur” dediler.³³²

Müfessirlerin çoğuna göre ise recm ayeti ile Hz. Muhammed'in sıfatlarını değiştirenler hakkında inmiştir. Onlar, Tivratta geçen Hz. Muhammed'in sıfatlarını değiştirdiler ve recm ayetini tahrif ettiler. Çoğunluk bu görüştedir.³³³

Nisa suresi 46. Ayetin iniş hakkında şu rivayet bulunmaktadır:

Bu ayet Medinedeki Yahudiler hakkında nazil olmuştur. Rifaa b. Yezid b. Et-Tabut, Yahudilerin büyüklerindendi. Rasulullah ile konuştuğunda dilini büker ve “Seni dinleyeceğimiz şekilde bizi gözet Ya Muhammed; ta ki seni anlayabilelim” derdi. Sonra da İslâm'a dil uzatır ve onu ayıplarlardı. Bunun üzerine Allah Teala “Kendilerine Kitap'tan bir pay verilenlere bakmazmısın?” ayetini indirdi.³³⁴

---

³³¹ Mâide 5/41.

³³² Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed, el-Vâhidî, *Esbâbu nuzûli'l-Kur'ân*, (Kahire: Daru'l-hadîs, 1998), 30.

³³³ Vehbe Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-münîr*, (Şam: Dâru'l-fikr, 1991), 3:134.

³³⁴ Vehbe Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-münîr*, 5:95.

Maide suresi 41. Ayetin iniş sebebi olarak şu rivayetler bulunmaktadır:

Ebu Hureyre, Bera b. Azib, İbn Abbas'dan gelen rivayetlere göre, Tevrat'ta İsrailoğullarından zina edenlere recm emredilmişti ve bunu uyguluyorlardı. Bir gün büyüklerinden bir kişi zina etmişti. Recm için toplandılar, fakat ileri gelen seçkinleri ve eşrafı onun recm edilmesini engellediler. Sonra zayıflarından bir başkası da zina etmişti. Onu recm etmek için toplandılar. Bu sefer de zayıflar topluluğu "Arkadışınızı recm etmedikçe bunu da etmeyin yada ikisini de recm edin" dediler. Bunun üzerine recmi bırakıp tahmim karar verdiler. Tahmim, zina eden kişiye elyaftan örülmüş, zifte bulanmış bir kamçı ile vurup, yüzünü karalayıp bir eşeğe ters bindirip dolaştırarak teşhir etmektir. Bera' b. Azib'den gelen rivayete göre; Rasulullah da bir gün böyle bir uygulamaya şahit olmuştu. Bunun üzerine Yahudi alimlerinden birini çağırarak ve "Sizde zina eden kimsenin cezası böyle midir?" diye sormuş ve ona "evet" demişti. Resulullah "Musa'ya Tevrat'ı indiren Allah için söyle, kitabınızda zina edenin cezasını böyle mi buluyorsunuz" deyince "Böyle yemin vermeseydin söylemezdim, doğrusu recmdir" demiştir. Sonra Yahudilerden Yüsre adında bir kadın Hayber'in ileri gelenlerinden bir Yahudi ile zina yapınca, "Sorunuz bakalım zina hakkında ona indirilen hüküm nedir?" diyerek Resulullah'a bir gurup gönderdiler. Ebu Hureyre'nin rivayetine göre: "Şu adam ihdasından sonra namuslu bir kadın ile zina etti, seni hakem yapıyoruz, hüküm ver" dediler. Bunun üzerine Resulullah "Ey yahudi toplumu, bana en bilgininizi çıkarınız" buyurdu. Onlar da Abdullah b. Suriya'yı çıkardılar, Kureyzaoğulları'ndan bazılarının rivayetine göre o gün İbn Suriya ile beraber Ebu Yasir b. Ahtab'ı ve Vehb b. Yehuda'yı da çıkarmışlardır. Resulullah biraz konuşmuş ve "Kalanlar içinde Tevrat'ı en iyi bilen budur" diye İbn Suriya'yı göstermişlerdir. Resulullah konuyu ona açarak: "Ey İbn Suriya Allah'a ve Allah'ın İsrailoğullarına olan nimetlerine ant vererek söylüyorum. Namuslu hayatından sonra zina eden kimse hakkında Allah'ın Tevrat'ta recm ile hükmettiğini biliyormusun" buyurdu. Oda "Allah için evet, ey Kasım'ın babası! Bunlar senin Allah tarafından gönderilmiş olduğunu kesin olarak bilirler fakat hased ediyorlar" dedi. Resulullah bunun üzerine hükmünü verdi ve ikisinde recmini

emretti. Fakat daha sonra İbn Suriya böyle dediği halde, baskılar sonucu bu durumu inkar etti ve bunun üzerine bu ayet indi.³³⁵

Bir diğer rivayete göre Beni Nadir ve Beni Kurayza'nın birbirleriyle arasında bir öldürülme olayı olduğunda, Beni Nadir daha haysiyetli ve şerefli kabul edildiğinden dolayı Beni Nadir'li biri öldürüldüğünde kısas uygulanırdı. Ancak tam tersi olduğunda ise yüz vesak hurma diyet alınırdı. Bu sebepten Beni Nadir ile Beni Kureyza arasında böyle bir olay olunca, Beni kurayzalılar Peygamberimizin hükmüne müracaat ettiler.³³⁶

Kur'an-ı Kerim'de geçen ayetlerden ve kaynaklarda geçen bilgilere bakıldığında Yahudilerin kitaplarındaki hükümleri menfaatlerine göre uygulayıp uygulamadıkları ortaya çıkmaktadır. Bu da Tevrat'ın tahrif edildiğinin göstergelerinden birisidir.

Reşid Rıza'ya göre hem Tevrat hem de İncil mana ve metin tahrifine uğramıştır. ³³⁷ Süleyman Ateş'e göre tahrif, yorumun değiştirilmesi noktasında anlaşılmalıdır. *“Allah'ın sözlerini iştirler, sonra da onu anladıktan sonra tahrif ederler”* denilmesi, Allah'ın kelamını duyan Yahudilerin bunu anladığını, çıkarları adına yanlış yorumlar yaptıklarını belirtmektedir.³³⁸

İncil'lerde baba ve oğul kelimelerinin geçmesinin mecazi olduğunu ve bazı kişilerin ise bu kelimeleri yanlış biçimde tefsir ettikleri savunulmaktadır. Onların yanlış yorumlar ışığında okumuş oldukları bu kitabın ise İncil olmaktan çıktığı iddia edilmektedir.³³⁹

A'raf sûresinde geçtiği üzere, Hz. Peygamber'in sıfatları, Yahudi ve Hıristiyanların kitaplarında yazılıydı.³⁴⁰ Saff sûresinde de Hz. İsa'nın, kendisinden sonra “Ahmed” isimli bir peygamberin geleceğini müjdelediği açıklanmaktadır.³⁴¹ Müslümanlar ise Tevrat ve İncil'e bakmışlar ancak burada Ahmed'in müjdelendiğini

---

³³⁵ İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 3:136-144.

³³⁶ Vâhidî, *Esbâbu nuzûli'l-Kur'ân*, 35.

³³⁷ Rıza Reşid, *Tefsîru'l-menâr*, 6:282.

³³⁸ Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 2014),1:185-186.

³³⁹ Rıza Reşid, *Tefsîru'l-menâr*, 3: 344-345.

³⁴⁰ A'râf, 7/157.

³⁴¹ Saff, 61/6.

görmemişlerdir. Bu duruma dayanarak da İncil ve Tevrat'ın Muharref olduğu sonucuna varmışlardır.³⁴²

4.3. SON İLÂHÎ MESAJI ÇARPIK GÖSTERME ÇABASI

Ku'an-ı Kerîm'de Yahudilerin kitaplarını tahrif ettiği haber verildiği gibi, inen Kur'ân ayetlerinin de çarpık gösterilerek îmân edenlerin fazlaşmaması için de çaba sarf ettikleri Kur'ân-ı Kerîm'de geçmektedir. “بيغونها عوجا” terkibi beş ayette geçmektedir.³⁴³

“De ki: "Ey Ehl-i kitap! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah'ın yolunu eğri göstermeye yeltenerek müminleri Allah yolundan çevirmeye kalkışıyorsunuz? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.”³⁴⁴

Taberi bu ayetin iniş sebebi olarak şu rivayete yer vermiştir:

Rivayet edildiğine göre, Evs ve Hazrec kabilelerinden bir takım sahabe, bir mecliste otururlarken Şas b. Kays adında bir Yahudi, yanlarından geçer. Câhiliyye devrinde aralarında şiddetli düşmanlık ve husumet bulunan bu zevatın, İslâm'dan sonra aralarındaki bu ülfet, yakınlık ve sevgiyi görünce öfkelenir. Bunun üzerine: “Bunlar böyle toplandıkça, bize rahat ve huzur yoktur.” der ve bir Yahudi delikanlısına gidip onların yanına oturmasını, onlara “Buas” olayını hatırlatmasını ve o gün söyledikleri şiirlerden bazı parçalar okumasını emreder. Buas olayında, Evs ve Hazrec kabilelerinin birbirleriyle savaşmış ve Evs'in zaferi ile sonuçlanmıştır. Delikanlı onun dediklerini yapar, derken aralarında münakaşa çıkar, taraflar birbirlerine karşı övünmeye ve birbirlerine kızmaya başlar. Bunun üzerine: “Haydi silâh başına, silâh başına” derler. Durum Rasulullah'a intikal edince, Rasulullah yanında bulunan Muhacir ve Ensardan bir grup ile onların bulunduğu yere gider ve şöyle der: “Ben aranızda iken Câhiliyye davası mı güdüyorsunuz? Allah sizi İslâm ile şereflendirerek câhiliyye âdetlerinin kökünü kestikten ve sizi barıştırıp birleştirdikten sonra, hâlâ o davayı mı güdüyorsunuz?” Bunu duyan Evs ve Hazrecliler, yaptıkları işin bir şeytan tuzağı ve düşman hilesi olduğunu anlar,

---

³⁴² İmâmü'l-Harameyn el-Cüveynî, *Şifâu'l-ğalil fi beyâni mâ vaka'a fi't-Tevrât ve'l-İncil mine't tebdil*, (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2015), 29.

³⁴³ Abdulbâkî, *Mu'cemu'l-müfehres*, 493.

³⁴⁴ Âl-i İmran 3/99.

silâhlarını bırakır ve ağlayarak birbirlerini kucaklamaya başlarlar. Sonra Rasulullah'ın emrini dinleyip ona itaat ederek beraberce giderler. Bunun üzerine: *“Ey İman edenler! Eğer kendilerine kitap verilenlerden bir gruba uyarsanız îmânınızdan sonra sizi yeniden kafir olmaya sevk ederler.”* mealindeki âyet nazil olur.³⁴⁵

Bir diğer ayette şöyle buyrulmaktadır: *“İnananları tehdit edip Allah yolundan alıkoyarak ve onu eğri göstermek maksadıyla her yolun başında (pusu kurup) oturmayın. Düşünün ki, siz az sayıdaydınız, sonra O sizi çoğalttı. Bozguncuların sonunun nasıl olduğunu da düşünün!”*³⁴⁶

İbn Abbas'ın ifadesine göre; “Kâfirler, Şuayb peygambere giden bütün yolların üzerinde otururlar ve O'na gelmek isteyenleri tehdit eder, geri çevirir ve: “Şuayb bir yalancıdır. Ona gitme” der ve Kureyş'in Rasulullah'a yaptığı şeyin bir benzerini onlar da Şuayb'a yaparlardı. Nitekim zamanımızdaki sapıklar da: “Bu din akılla bağdaşmaz.” diyorlar. Çünkü bu din, onların kötü arzularına uygun düşmez. Hatırlayın ki, siz zayıf ve azlık idiniz de izzetli ve çok oldunuz. Öyleyse nimetinden dolayı Allah'a şükrediniz, bu bölüm, kâfirleri tehdit etmektedir. Yani, geçmiş milletler peygamberlere isyan ettiklerinde, başlarına gelenlere bakınız. Allah'ın onlardan nasıl intikam aldığını görerek ibret alınınız.”³⁴⁷

Yahudilerin ayetleri çarpık gösterme çabası, benimsemedikleri bu dinin çoğunluğu arkasına alarak kendilerine üstün gelmelerini engellemek için kullandıkları bir yöntem olmaktadır. Kendi soylarından bekledikleri nebini Kureyş'ten çıkmasını kabullenmeyerek türlü tuzak ve desiselere yönelmişlerdir.

Süddî bu konuda şöyle demektedir: “Ehli kitaptan birine “Muhammed'in Peygamberliği Allah Tarafından size gönderilen kitapta buluyor musunuz” diye sorulduğunda “hayır” derdi. Böylece kendi kitaplarında mevcut olan Hz. Muhammed'in sıfatlarını saklamak suretiyle insanları ona îmân etmekten alıkoyuyorlardı.”³⁴⁸

---

³⁴⁵ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vili'l-Kur'ân*, 2:330; Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, 1:184.

³⁴⁶ A'raf 7/86.

³⁴⁷ Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, 2:326; Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vili'l-Kur'ân*, 3:205; Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-münîr*, 5:95.

³⁴⁸ Kurtûbî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 7:404.

Aynı şekilde müşrikler de Hz. Muhammed'in getirdiği ayetlerin bir insan sözü olmadığını biliyor olmalarına rağmen büyücü diyerek inkârlarını devam ettirmişlerdir. İslâm'ın ilk yıllarında îmân edenlerin çoğalmasını engellemek adına türlü işkenceler ve yöntemler denemişlerdir.

Görüldüğü üzere inanmayanlar her dönemde menfaatlerinin kaybolmaması için inanmadıkları gibi diğer insanların da îmân etmemeleri için türlü yollara başvurmuşlardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE İSLAM DÜNYASININ KARŞILAŞTIĞI KOMPLOLAR

5.1. İSLAMOFOBİ VE ETKİLERİ

İslamofobi akademik eserlerde; önyargı, şiddet, dışlama ve ayrımcılık gibi kelimelerle de ifade edilmektedir.³⁴⁹ İslâm korkusu olarak da tabir edilmektedir. Genel manada bakıldığında ise Müslümanlara ve İslâm'a karşı duyulan öfke, korku, düşmanlık ve de kin gibi duyguları barındırmaktadır. Bu kavramın temellerini çok öncesine götürmek mümkündür. Popüler bir hale gelmesi 11 Eylül saldırısından sonra olmuştur.

5.1.1. İslâmofobi'nin Tanımı

İslâmofobi, Yunanca “Phobos” ve İslâm kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmektedir. Aynı zamanda İslâmofobi, azınlık olarak kabul edilen Müslümanlara ve İslâm dinine karşı duyulan nefret ve gösterilen ayrımcılık şeklinde tanımlanmaktadır.³⁵⁰

İslâmofobi, korku duygusu ile tarif edilmektedir. Burada rahatsızlık, sinir, dehşet ve kaygı gibi kavramlar ile İslâmofobi'nin etki yönünü anlamak mümkün olmaktadır.³⁵¹ İslâmofobi, dini hoşgörüsüzlüğün bir biçimi olarak gündeme gelmektedir. Bu kapsamda, İslâm dininin çok kısa sürede büyük alanlara yayılması, dünya için bir tehdit olarak görülmesini ve kendileri adına tehdit olarak algılamalarını beraberinde getirmiştir.³⁵²

---

³⁴⁹Seyfettin Aslan, Müslüm Kayacı, Rukiye Rojda Ünal, “İslamofobi ve Batı Dünyasındaki Yansımaları”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2016): 452.

³⁵⁰Rachel A.D. Bloul, “Anti-discrimination Laws, Islamophobia and Ethnicization of Muslim Identities in Europa and Australia”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, 1(2008):10.

³⁵¹A. Lee, Sherman, Jeffrey A. Gibbons, John M. Thompson, Hussam S. Timani, “The Islamophobia Scale: Instrument Development and Initial Validation”, *The International Journal for the Psychology of Religion*, 19(2009): 94.

³⁵²Zafar Iqbal, “Understanding Islamophobia: Conceptualizing and Measuring the Construct”, *European Journal of Social Sciences*, 4(2010): 575.

İslamofobi son çeyrek asırda sıkça kullanılan bir kavramdır. Ancak buna rağmen hakkında bu zamana kadar, tüm dünyaca kabul edilmiş bir kavramsallaşmaya gidilmemiştir. İslâmofobia kelimesi, İngilizce dilinde basılı eserlerde ilk olarak Tarık Modood tarafından, The Independent gazetesi için 16 Aralık 1991’de yazdığı bir kitap eleştirisinde kullanılmıştır. Terim olarak İslâmofobi’yi kullanmamış olmasına rağmen İslamofobi kavramının tanımını içeren anlatımlar bulunmaktadır.³⁵³

İslamofobi mevcut anlamıyla ilk olarak 1992 Oryantalist Etinne Dinet tarafından kullanılmıştır. İslamofobi kavramının bugün kabul edilen anlamı ile ilk olarak 1997 yılında Runnymede Trust tarafından “İslâmofobi: Hepimiz İçin Bir Meydan Okuyuş” isimli raporda kullanılmış bulunmaktadır. Raporu İngiliz Hükümeti desteklemiştir. Ayrıca son yirmi yılda İslâmofobinin gittikçe artış gösterdiği belirtilmiştir.³⁵⁴ Bu raporda İslâmofobi: Müslümanlara karşı duyulan endişe ve korkuyu ihtiva eden bir dünya görüşü” olarak tarif edilmiş ve bu bakış açısının pratikte Müslümanlara karşı dışlama ve ötekileştirme gibi sonuçlar doğurduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bu raporda İslamofobi ile ilgili algı şekillerinden de bahsedilmiştir.

İslâmofobinin net bir tanımının yapılamamasından dolayı, “İslâm ya da Müslüman korkusu”, “Müslüman dininin reddi” gibi dar ve jenerik tanımlamaların sıklıkla kullanıldığını iddia edenler vardır.³⁵⁵ İslâmofobi, Kuzey Amerika ve Avrupa’da gündeme gelen İslâm karşıtlığı duygusunu ifade etmek adına kullanılmıştır. Bu kullanım ise en güçlü tanımsal ifadesini temsil etmesi açısından önemli kabul edilmektedir.³⁵⁶

---

³⁵³ Zafar Iqbal, “Understanding Islamophobia: Conceptualizing and Measuring the Construct”, 575; Nihat Uzun, *Avrupa’da islamofobi: İngiltere örneği*. (İstanbul: Pınar Yayınları, 2012), 14.

³⁵⁴ Runnymede Trust., *Islamophobia: A challenge for us all*. (London. 1997), 2.

³⁵⁵ Marc Helbling, ‘Islamophobia in the West: An Introduction’, içinde Marc Helbling (der.), *Islamophobia in the West- Measuring and Explaining Individual Attitudes*, (London: Routledge, 2012), 5.

³⁵⁶ Andrew Shryock, ‘Introduction: Islam as An Object of Fear and Affection’, içinde Andrew Shryock (der.), *Islamophobia/Islamophilia – Beyond the Politics of Enemy and Friend*, (Bloomington: Indiana University Press, 2010), 2.

5.1.2. İslâmofobi'nin Tarihi ve Nedenleri

Bugün dünyada yaygın bir düşünceye göre İslâmofobi; 11 Eylül saldırısı sonrasında ortaya çıkmış yeni bir fenomen olarak dünyadaki yerini almıştır.³⁵⁷ Batı'daki İslâm endişesi ve karşıtlığı olgusunun, özellikle El-Kaide'nin 11 Eylül saldırısından sonra yaygınlaştığı söylenebilir.³⁵⁸ 11 Eylül olaylarının etkisiyle İslâm dini temel alınmak suretiyle İslâmofobi, tüm dünyadaki ve özellikle Avrupa'daki Müslüman göçmenler aleyhine ırkçı bir zemin oluşturmuştur.³⁵⁹ Ancak bu ırkçı ve İslâmofobik düşüncenin 11 Eylül öncesinde de mevcut olduğu görülmektedir.³⁶⁰ Batı ve İslâm dünyasının tarihsel ve teolojik olarak ilk karşılaşması İslâm'ın başlangıcından (622) ve "dört halife" döneminin bitmesinden (661) hemen sonra Emeviler'in 711'de Avrupa'ya ayak basmasıyla olmuştur. Endülüs veya bugünkü İspanya'da 711'de başlayan dönem 1610'a kadar sürmüştür. Bu dönemin 781 yılı, 1492'de Beni Ahmer Devleti'nin yıkılışına kadar "kültürel varlık" olarak değil, "egemenlik" biçiminde olmuştur. İslâm ordularının Endülüs'ü almasının hemen ardından ise 1099'da haçlı seferleri başlamıştır. 1187'ye kadar süren Haçlı Seferleri ise Doğu ile Batı'nın tanışmasına ve etkileşmesine neden olan olayların başlangıcı olarak kabul edilmektedir.³⁶¹ Haçlı Seferleri 11.yy'dan 13.yy'a kadar Hristiyan âleminin (Hıristiyan ve Frenk orduları) İslâm âlemine (Müslüman ve Arap orduları) karşı bir dizi askeri seferini içermektedir.³⁶² Öncelikli olarak; 11. yüzyılın sonlarına doğru, kuvvetleri Abbasi orduları tarafından bozguna uğratılan Bizans İmparatoru I. Alexis, Müslüman orduların Asya'yı ele geçirmesinden ve Constantinople'ü (Dönemin Bizans Başkenti) işgal etmesinden korkarak, Batı'dan yardım talep etmiştir. Aynı zamanda Hristiyan idarecilere ve Papa'ya, üç İbrahimî dinin de kutsal

---

³⁵⁷Bülent Aras, *11 Eylül Öncesi ve Sonrası*. (İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2006), 20.

³⁵⁸Kadir Canatan, *İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Bir Yaklaşım, Batı dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, (Ankara: Eskiyeeni Yayınları, 2007), 19.

³⁵⁹Fatma Yılmaz, *Avrupa'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı*, (Ankara: Uşak Yayınları, 2008), 86.

³⁶⁰Canatan, *İslamofobi ve Anti-İslamizm*, 10.

³⁶¹http://www.diplomatikgozlem.com/haber_oku.asp?id=3766.

³⁶²John L. Esposito, *The Islamic Threat Myth or Reality*, (New York: Oxford University Press, 1992) 99.

saydığı Kudüs şehri ve çevresini Müslüman hâkimiyetinden kurtarma ve İslâm egemenliğini tersine çevirme çağrısında bulunmuştur.³⁶³

Haçlı seferlerine hazırlıksız ve çalkantılı bir dönemde yakalanan Müslümanların haçlılara tepkisi başlangıçta etkili olamamış ve Birinci Haçlı ordusu 1099'da Kudüs'ü ele geçirerek Suriye ve Filistin'de Latin devletlerini kurmuşlardır. 1147-1149 yılları arasında en büyük ordunun katıldığı II. Haçlı seferi haçlılara herhangi bir başarı getirmemiştir. İslâm'ın başarılı kumandanlarından Selahaddin Eyyübî tarafından 1187'de Kudüs'ün tekrar ele geçirilmesi ise 1188-1192 III. Haçlı seferlerinin başlamasına sebep olmuştur. 1201-1204 yılları arasında gerçekleşen IV. Seferde Haçlılar Constantinopolis (İstanbul'u) talan etmişlerdir. 1217-1221 yılları arasında Mısır'a karşı yapılan V. Haçlı seferi ile Haçlılar yenilerek anlaşma yapmak zorunda kalmışlardır. 1128-1129 yılları arasında yapılan VI. Haçlı seferleri ile Alman İmparatoru II. Frederik Kudüs'ü kısa bir süreliğine işgal etmiştir. Sırasıyla 1248-1254 ve 1270 yıllarında gerçekleşen VII. ve VIII Haçlı seferlerinde de Haçlılar büyük bir yenilgiye uğramışlardır.³⁶⁴ 1453'te İstanbul'un Osmanlı İmparatorluğuna geçmesiyle birlikte İslâm ilerleyişini terine çevirmek için başlatılan Hristiyan kutsal savaşı sona ererek güçlü yayılcı bir "İslâm Tehdidi"ne dönüşmüştür.³⁶⁵

Müslüman ordularının ve İslâm dinini yayanların başarısı, Hristiyanların varlığına dünya çapında meydan okuyan bir kuvvet olarak algılanmıştır. Müslümanlar başlangıçta fethedilen topraklarda azınlıkta olmuş olsalar da o topraklarda yaşayan Hristiyanların kitleler halinde din değiştirmeleriyle zaman içinde çoğunluk olmuşlardır. Ayrıca Hristiyan olarak kalanlar da Arap dili ve kültürünü benimseyerek Araplaşmışlardır. Hristiyanların buna tepkisi ise, genellikle savunmacı ve kavgacı bir tavır sergilemek şeklinde olmuştur. İşte tam da bu özelliğiyle İslâm hesaba katılması gereken bir tehlike olarak görülmüştür.

Batı dünyasındaki Rönesans ve Reform hareketlerinin getirdiği yükseliş ile dini öğeler darbe almış ve sonrasında artan milliyetçilik hareketleri ile başlayan ulus-

---

³⁶³John Hobson, *Batı Medeniyetinin Doğulu Kökleri*, Çev. Esra Ermert, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007) 47.

³⁶⁴İbrahim Kalın, *İslâm ve Batı*, (İstanbul: İsam Yayınları, 2008), 86.

³⁶⁵Esposito, *The Islamic Threat Myth or Reality*, 86.

devlet süreci içinde Avrupa daha çok kendi içerisinde ‘öteki’sini belirleyerek bir anlamda kendi içine dönmüştür.

İkinci Dünya Savaşı’nın Avrupa’da neden olduğu maddi ve manevi yıkımlar, aşırı milliyetçi duyguların reddi ve Avrupa birliği projesiyle yola çıkan Avrupa’da, bütünleşme derinleştikçe, bu dönemin “öteki”leri üçüncü dünya kökenli göçmenler ve Müslümanlar haline gelmeye başlamıştır.³⁶⁶

Dünyada yaşanan ekonomik krizlerin göçü hızlandırması, ekonomik küreselleşme ile yükselen neo-liberalizmin sosyal refah devletini olumsuz etkilemesine paralel olarak, Avrupa ülkelerinde milliyetçilik yeniden nüvelenmiştir.³⁶⁷ Göç olgusunun istihdam üzerinde yaptığı baskı, yabancıların ötekileştirilmesini ve dışlanmasını hızlandırmıştır. Bu süreçte terör saldırıları baş gösterince, Avrupa’da Müslümanlar ötekileştirilmeye ve böylece de bu zeminden prim yapan aşırı sağcı ve milliyetçi kesim tarafından İslamofobi körüklenmeye başlanmıştır.³⁶⁸

Görüldüğü üzere İslâmofobik tutumlar çok uzun zamandır var olmasına karşın, terimsel manada kullanımı çok daha yeni olmaktadır. İslâmofobinin tarihi incelendiğinde;

1. Bu durum İslâm’ın başlangıcına değin uzanmaktadır.
2. İslâm doğmuş ve bu durum bazı mecralarda korkuya neden olmuştur. Bununla bağlantılı olarak saldırılar ve düşmanca davranışlar tırmanmaya başlanmıştır.
3. İslâm’ın ortaya çıkmasıyla Mekke’de bulunan Putperestler bu durumu bir tehdit olarak algılamış ve kendi çıkarlarını olumsuz etkileyeceğinden korkarak Müslümanlara çeşitli saldırılar düzenlemişlerdir.

---

³⁶⁶Burak Erdenir, *Avrupa Kimliği, Pan Milliyetçilikten Post Milliyetçiliğe*, (Ankara: Ümit Yayıncılık, 2005), 42.

³⁶⁷ Nilüfer Göle, *İç İçte Girişler-İslam ve Avrupa*, Çev: A. Berktaş, (İstanbul: Metis Yayınları, 2009), 27.

³⁶⁸Bekir Karlığa, *İslam Düşüncesinin Batı Düşüncesine Etkileri*, (İstanbul: Litera Yayınları, 2003), 32.

4. Orta çağ döneminde Batı dünyasında ise İslâm Hristiyanlığın sahte bir çeşidi olarak kabul edilmiştir.³⁶⁹

Leidenli profesörler İslâm'ın doğuşunu komplo teorisi ile açıklamaktadırlar. Söz konusu teoriye göre Katolik Kilisesinden uzaklaştırılan bir papaz, kiliseden intikam almak üzere Arap Yarımadasına gitmiş ve orada Muhammed adlı birini bularak, ona Yahudi ve Hristiyan gelenekleri ile ilgili bilgiler vermiş ve böylece yeni bir din icat etmiştir.³⁷⁰ Görüldüğü üzere İslâm'ın yayılmasını engellemek adına menfaat sahipleri, nüfuzlarını kaybetmemek adına asılsız iftiralar atarak konumlarını korumak istemişlerdir.

5.1.3. İslâmofobi'yi Tetikleyen Sebepler ve Komplo Teorileri

The Runnymede Trust'ın "İslâmofobi: Hepimiz İçin Bir Meydan Okuyuş" isimli raporda Müslümanların maruz kaldıkları bazı durumlar ve dört temel alan belirlenmiştir. Buna göre;³⁷¹

1. Dışlanma ve dışlanmışlık: Yetki ve sorumluluk verme durumunda ve siyaset ile yönetime katılmada dışlanmaktan bahsedilmektedir.
2. Ayrımcılığa tabi tutulma durumu: Eğitimde, sağlıkta, çalışma ortamında ve diğer alanlarda ayrımcılığa tabi tutulmadır.
3. Şiddet unsuru: Şiddetin her türüsünden bahsedilmektedir. Sözlü şiddetten, fiziksel saldırılara ve mülkiyete yapılan saldırılara değin şiddet eğilimleri ön plana çıkmaktadır.
4. Önyargı unsuru: Gerek günlük hayatta ve gerekse medyadaki uygulamalarla dayatılan ön yargılar söz konusu olmaktadır.

Aynı rapora göre İslâmofobi'nin günümüzde ortaya çıkma nedenleri arasında ise;

1. İslâm, günümüzün ihtiyaçlarını karşılayamayan bir bloktur.
2. İslâm ayrıştırıcı ve öteki olandır.

---

³⁶⁹ Edward W. Said, *Orientalism*, (London: Penguin Books, 2003), 26.

³⁷⁰ Kadir Canatan, "İslamofobi ve Anti-İslamizm", 21.

³⁷¹ The Runnymede Trust, "Islamophobia", 23.

3. İnanç olarak İslâm; medeniyetler arasında çatışma yaratan, terörizmi destekleyici ve tehdit edici bir yapıdadır.
4. Müslümanlar Batı kültürünü eleştirmektedir. Ancak bunun bir önemi bulunmamaktadır.
5. İslâm siyasi bir ideoloji olarak kabul edilirken, siyasi ve askeri çıkarlar adına kullanılmaktadır.
6. Müslümanlara karşı düşmanlık ve karşıtlık doğaldır.
7. Müslümanları dışlamak ve İslâm'a karşı düşmanlık davranışları ayrımcı uygulamaları haklı çıkarmak ve de onları dışlamak adına kullanılmaktadır.

Rapordan anlaşılacağı üzere Müslümanlar'a karşı oluşan dışlamacı yaklaşım iki medeniyet arasındaki uçurumu açmaktadır. Bu ötekileştirmeyi etkileyen ve tetikleyen nedenler şu şekilde sıralanabilir:

1. Tarihsel ve Kültürel Nedenler
2. Siyasi Nedenler
3. Ekonomik Nedenler
4. Psikolojik Nedenler
5. Teolojik Nedenler
6. Medya Etkisi
7. Siyasetçi ve Dini Lider Etkisi
8. Trajik Saldırıları³⁷²

İslâm ve Batı medeniyetinin tanışması ve geçmişi çok öncesine dayanmaktadır. Aynı zaman da birçok olaya da sahne olmuştur. Son dönemde İslâmofobi'nin yaygınlaşmasında siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel sebeplerin etkin olduğu görülmektedir. Batı Dünyası'nın bu sebeplerden dolayı bilerek ve isteyerek bu olguyu dünya kamuoyuna yerleştirmeye çalıştığı düşünülmektedir.³⁷³ Batı dünyasındaki atılan teknolojik adımlar ve diğer dünya devletlerinin bu

---

³⁷² Necmi Karşlı, "İslamofobinin Psikolojik Olarak İncelenmesi", *Dilbilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 13/1(2013): 82-86.

³⁷³ Necdet Subaşı, "İslomofobi: Eski ve Yeni Sınırlar", *Bartın Üniversitesi Uluslararası İslamofobi Ve Terör Sempozyumu* 29/2(2016):81-85.

gelişmelere uzak kalması sebebiyle Avrupa'ya göç artmıştır.³⁷⁴ 1989 yılına kadar olan süreçte Sovyetler Birliğinin varlığı Avrupa da ki bu göç artışının göz önüne gelmesine engel olmuştur. Sovyetler Birliğinin dağılışı ile beraber dünyada hedef olarak İslâm ve Müslümanlar seçilmiştir.³⁷⁵ Ancak her dönemde olduğu gibi İslâm'a ve Müslümanları hedef olarak belirlemek ve yaptırımlarda bulunmak için alt yapının oluşturulması amaçlanmıştır. Buna ulaşmak için terör eylemleri ve provokasyonlar temel yöntem olarak belirlenmiştir. Buna Oklahoma City'de yaşanan bir olayı örnek verebiliriz: Oklahoma City'de 1995 Haziran'ında terör eylemi gerçekleşmiş ve bir kamu binasının bombalanmasıyla çocuklar dâhil birçok masum insan hayatını kaybetmiştir. Ertesi gün bir İngiliz gazetesi olan "Today"de eylemcilerin İslâm adına bu terörü gerçekleştirdikleri duyurularak tüm Müslümanlar suçlanmıştır. Kısa zaman sonra bu terör eylemini gerçekleştirenlerin Hıristiyan militanlar olduğu yetkililer tarafından açıklanmıştır.³⁷⁶ Görüldüğü gibi İslâm'la terörü yan yana getirme gayreti içerisinde olan medyada açık seçik bir şekilde İslâm düşmanlığı sergilenmiş ve Müslümanlar, Batı'nın güvenliğine ve değerlerine karşı bir tehdit unsuru olarak gösterilmiştir.

Aynı şekilde 11 Eylül saldırıları sonrasında Afganistan ve Ortadoğu'nun işgal zemininin hazırlandığı görülmektedir. Bu sebeple 11 Eylül saldırılarının arkasında Amerikan hükümetinin ve gizli servisinin işgal bahanesi olması ve dünya kamuoyunda haklı olabilmesi için planladığı bir eylem olduğu söylenmektedir.³⁷⁷

Irak'ın işgalinden sonraki süreçte bölgede Amerikan Kuvvetlerinin bulunmasına rağmen Işid denilen bir terör örgütü çok kısa bir süreçte teşkilatlanıp Irak ve Suriye de işgal girişimlerinde bulunmuş ve bazı bölgeleri kontrol altına almıştır. Böyle bir örgütün çok kısa zamanda işgal gerçekleştirebilecek askerî, ekonomik ve insanî güce kavuşması mantık ile izah edilebilecek bir durum değildir.

---

³⁷⁴ Necdet Hayta, "Dünya'da Değişen Nüfus Dengeleri ve İslamofobi", *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (2018): 271-272.

³⁷⁵ Yaşar Zaki, "İslamofobi Politikası", *İslamofobi Kollektif Bir Korkunun Anatomisi: Sempozyum Tebliğleri*, (2012):231.

³⁷⁶ Mehmet Emrullah DURAN, "İslamofobi ve Algı Yönetimi", *Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 2/2(2018):282; Ejder Okumuş, "İslamofobik Oyunda Müslümanlar", *Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, 6(2017): 42.

³⁷⁷ Esra Erkar "Modern Dünya'nın Kurgusal Korkusu: İslamofobi", *Sosyal Bilimler Genç Akademisyenler Sempozyumu 1 Bildiriler Kitabı*, (2015): 199.

Öyle ki Afganistan ve Irak'ın işgali için bahane edilen El-Kaide örgütünün bir benzeri ile Suriye'nin işgali için kamuoyu ikna edilmiştir. Ayrıca İşid örgütü bu kadar kısa zamanda teşkilatlanarak dünyanın birçok yerinde katliamlara sebep olmuştur. Burada dikkat çekilecek husus, İslâm Ülkelerinin gelişmişlikleri göz önünde bulundurulduğunda, hiçbir İslâm ülkesinin bu gibi örgütleri finanse edecek ne ekonomik nede askerî gücü bulunmaktadır. İşid terör örgütünün bu kadar büyük eylemler yapacak ve toprak işgal edecek güce erişmesini sadece cihat olgusu ile izah etmek çok güç olacaktır.

İslamofobi yukarıda zikrettiğimiz birçok sebebe dayanmaktadır. İslamofobi, Batı Dünyası'nın İslâm ve Müslümanlara karşı kendini haklı göstermek ve dünya kamuoyunun desteğini almak için oluşturduğu bir olgudur.³⁷⁸

5.2. EL KAİDE, BOKO HARAM, İŞİD GİBİ ÖRGÜTLER VE ETKİLERİ

Tarihten günümüze kadar İslâm başta olmak üzere dinler, terör örgütleri tarafından eylemlerini meşru hale getirmek için birer kılıf olarak kullanılmaktadır. Dinî söylemleri destek almak için kullanarak, halkın desteğini almak ve üye katılımını kolaylaştırmak için araç haline getirmişlerdir. Genel olarak barış ve sevgi çağrısı yapan dinler, bütün insanlığı kucaklamakla ve toplumlarda birleştirici bir rol oynamaktadırlar. Ancak dinlerin farklı yorumlanması terör örgütlerine kaynaklık eden nedenlerden biri olarak görülmesine sebep olmaktadır. Bu durum bütün dinler için söz konusudur.³⁷⁹

İletişim araçlarının yaygınlaşması ile terörizm yerel düzeyden küresel bir düzeye ulaşmıştır. Terör örgütleri eylemlerini meşrulaştırmak için şeriat, cihat, şehitlik, tekfir gibi kavramları istedikleri şekilde yorumlayarak toplumları etki altına almaktadırlar. Dinî söylemleri kullanan bu örgütler kendi düşüncelerine karşı olan din âlimlerini hedef almaktadırlar. Kendi düşüncelerinin dışındaki hiçbir yorumu kabul etmeyen terör örgütleri için onlar gibi düşünmeyen herkes kâfirdir ve muhalif olanlara karşı savaş hakkıdır. Bu durumun aksine hiçbir dinde terör kabul

---

³⁷⁸ Ejder Okumuş, "İslamofobik Oyunda Müslümanlar", 37-38.

³⁷⁹ Nurullah Aydın, *Küresel Terör ve Türkiye*. (İstanbul: Kumsaati Yayınları, 2009.) 47.

edilmemektedir. Dini söylemli bu terör eylemleri, terör örgütleri tarafından kendi çıkarları için kullanılan bir araçtır.³⁸⁰

Günümüzde dünya üzerinde kendilerini İslâmî Cihat Örgütü olarak ilan eden birçok örgüt bulunmaktadır. Bu örgütler sadece kendilerini İslâm dininin savunucusu olarak görmekte, kendileri dışındaki İslâmî örgütleri tanımamaktadırlar. Boko haram, İŞİD, El-Kaide bu örgütlerden sadece bir kaçıdır. İslâm dinini kullanarak eylemlerini meşrulaştıran bu örgütler en büyük zararı İslâm'a vermektedirler. Bu örgütler İslâm dininin yanlış anlaşılmasına ve yorumlanmasına sebep olmaktadır.

Günümüze kadar birçok saldırı ve yıpratma ile karşılaşan İslâm Dini, kimi zaman Müslümanların eksik yönleri sebebiyle kimi zamanda propagandalar sonucu gayri Müslim toplumlar tarafından yanlış anlaşılmıştır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren İslâm Dinini temsil eden Müslüman imajı kısmen değişmeye başlamıştır. İslâmî eserler farklı dillere çevrilmiş, İslâm âlimleri farklı ülkeleri gezerek barış ve sevgi dini olan İslâmiyet'i anlatmaya başlamışlardır. Toplumların İslâmiyet'i tanıyıp farkına vardığı bu dönemde, İslâm söylemli cihat örgütleri eylemleri ile bu imajı zedelemeyi hedeflemiştir. Özellikle El-Kaide terör örgütünün yapmış olduğu 11 Eylül saldırısı sonrası, İslâm imajı eskisinden daha kötü bir durum almıştır. İslâm dini hakkında birçok menfi söylemli kitap ve makaleler yazılmıştır. Birçok insan Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" tezini temel alarak İslâmofobi'nin artışına sebep olmuştur.³⁸¹

İslâmofobik düşüncenin artmasına sebep olan İslâm söylemli terör örgütleri, İslâm dinine gayri Müslim toplumların veremeyeceği ölçüde büyük zararlar vermişlerdir. Bu terör örgütleri Müslümanlar tarafından kabul görmemekte, İslâm âlimleri tarafından her daim eylemleri ve söylemleri eleştirilmektedir. İslâm'a zarar veren bu silahlı eylemlere 11 Eylül Saldırısı, Yeni Zelanda Saldırısı ve 15 Temmuz Darbe girişimini örnek verebiliriz.

---

³⁸⁰ Ercan Çitlioğlu, *Gri Tehdit Terörizm*, (İstanbul: Destek Yayıncılık, 2008), 71.

³⁸¹ Aras, *11 Eylül Öncesi ve Sonrası*, 35.

5.2.1. 11 Eylül Saldırısı ve Sonrası

11 Eylül 2001 yılında Pentagon'a ve New York'taki İkiz kulelere yapılan saldırılar o dönem Amerikan yönetimini sıkıntıya düşürmüştür. Halk kendisini tehdit altında hissetmiş ve dünyadaki en büyük terör saldırısı olarak görülmüştür. Halk, emniyeti hakkında derin endişeler taşımaya başlamıştır. Dönemin ABD Başkanı basın açıklamasında her ülkeyi ABD ile birlikte terörle mücadeleye davet etmiş ve El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in bu işle alakası olduğunu belirtmiştir.³⁸²

11 Eylül 2001 yılında gerçekleşen terör eylemleri, dünyada da bir kırılma noktası meydana getirmiştir. Şimdiye değin küçük çapta ve bölgesel meydana gelen terör saldırıları söz konusu iken 11 Eylül saldırıları ile bu boyutun uluslararası ivme kazandığı görülmektedir.³⁸³

11 Eylül saldırılarının genel olarak İslâm'la ve Müslüman kimliğiyle ilişkili şekilde gündeme geldiği görülmektedir. Bu durum kitle iletişim araçlarıyla birlikte pekiştirilmiş ve şiddet içerikli gündemlerin ana aktörleri olarak Müslüman toplumları öne çıkmıştır. Bu durumun yaşanmasından sonra bir tepkisellik ortaya çıkmıştır. Bahsedilen bu tepkisellikte, İslâmî şiddet ve terör olarak bir etiketlenme ve sürecin ana aktörü haline getirilme söz konusu olmaktadır.³⁸⁴

Birçok uzmana göre, İslâm dünyasında meydana gelen hem terör hem de şiddet olaylarının meşruiyet sorunu bulunmaktadır. Burada bulunan meşruiyet sorunları;³⁸⁵

1. Yapılan saldırıların İslâm topraklarında vuku bulması,
2. Silah kullanmaya ait yetkinin kamu otoritesinde bulunma gerekliliği,
3. Hiçbir kurala göre oluşturulmayan terör eylemi niteliği taşıması,
4. Meşru gerekçelere dayanmaması,
5. Mezhep taassubu taşıması,

---

³⁸² W.C. Press, *Address Before in Joint Session of the Congress on the United States Responce of the Terrorist Attacks of September 11. Weekly Comp Press*, 1349.

³⁸³B. Hoffman, "Terorizmi borba snim posle 11 Sentyabrya". *US State Dept.*,(2007):24.

³⁸⁴H. Ezber Bodur, "Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslamın Siyasal İstismarı", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2005):67.

³⁸⁵Ahmet Özdemir, "Günümüzde İslam Dünyasındaki Şiddet ve Saldırıların Meşruiyet Sorunu", *The Journal of Academic Social Sciences Studies*, 27(2014): 84.

6. Sömürgeci devletlerin çıkarına hareket etmesi,
7. Kamu düzenine karşı zarar verici olması,
8. Müslüman kimliğine zarar verici olması şeklinde sıralanabilmektedir.

5.2.2. Yeni Zelanda Saldırısı

14 Mart 2019 yılında Yeni Zelanda’da Cuma namazı sırasında iki camiye silahlı saldırılar düzenlenmiştir. Saldırı, bir terör eylemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Saldırının İslâmofobik bir itici güçle işlendiği bilinmektedir. Burada dikkat çeken unsurlar arasında;³⁸⁶

1. Modern ve otomatik silahların kullanıldığı,
2. Yeni Zelandalı göçmen Müslümanları hedefe aldığı
3. Kitlesel ölümlere sebep verme amaçlı tasarlanıp organize edildiği görülmektedir.

Yeni Zelanda’da 15 Mart’ta 51 kişinin hayatını kaybettiği cami saldırısının ardından 10 binden fazla silah, silah parçaları ve aksesuarı emniyet birimlerine teslim edildi. Kanlı olaydan bir ay sonra mecliste yarı otomatik silah ve saldırı tüfekleri yasaklandı. Bu model silahları olanlara da teslimat için 20 Aralık tarihine kadar süre tanındı. Ülkede 2 binden fazla kişi geri ödeme kampanyasından bu yana 3 bin 275 silah ve 7 bin 827 parça ve aksesuarı iade etti. Bunun için devletin kasasından 4 milyon dolar çıktı.³⁸⁷

5.2.3. 15 Temmuz Darbe Girişimi ve Paralel Devlet Yapılanması

Türkiye’deki İslâmî geleneğin üyelerinden biri olan Nurculuk Said Nursi’nin yolundan gidenlere verilen isimlendirmedir. Fethullah Gülen etrafında toplanan bir grubun Said Nursi’nin okumalarından ayrılıp kendilerine Fethullah Güleni imam yapmasıyla oluşan Fethullahçılar ise Nurculuktan ve ehlisünnet İslâm anlayışından

---

³⁸⁶Necdet Özçelik, “Yeni Zelanda Katliamı ve İslamofobik Terör Dalgası”, *Kriter Dergisi*, 34(2019):21.

³⁸⁷ Yeni Zelanda Cami Saldırısı, 2019, <https://tr.euronews.com/2019/07/21/yeni-zelandada-cami-saldirisi-onlemi-10-bin-silah-ve-techizat-emniyete-teslim-edildi>, 06.09.2019.

tamamen farklı bir yol izleyerek varlık bulan yozlaşmış bir uzantıdır. “Fetullah Gülen, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde çalışan bir vaiz iken, hitabetinin de verdiği güçle çevresinde yavaş yavaş bir cemaat oluşturmaya başlamıştır. Başlangıçta Said Nursi'nin bir talebesi olarak kendine bir alan ve meşruiyet sağlamış ise de zamanla eserleri ve konuşmaları ile ‘kendine özgü’ bir dinî yapılanma oluşturmuştur.³⁸⁸ Bu yapı 1960’larda İzmir’de basit bir dini “cemaat” olarak kurulmuştur. Kuruluşundan itibaren Teşkilat yapısının özünü okulların oluşturduğu bu cemaat, eğitim üzerinden devşirebileceği bir kitle oluşturmaya çalışmıştır. Oluşan bu kitleler zamanla devletin en üst kademelerine kadar önemli yerlerine gelmeye başlamıştır. Fiziksel yapılanmasını cemaat görünümü olarak lanse etmelerine rağmen dini cemaat olmaktan çok daha öte bir misyona sahip olmuşlardır.³⁸⁹

Fetullah Gülen’in yaptığı bu yönlendirmeler ile kurduğu bürokratik vesayet, hükümetler üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanılmaya başlanarak siyasete boyun eğdirme planlarının ilk adımı devreye girmiş olmaktadır. Zamanla gücünü sağlamlaştırmak için eğitim ve dershanelerin yetersiz kalacağını bilen Cemaat, zaman içinde farklı alanlarda yapılanmaya gitmiş, devlet içinde bir alt kadrolaşma oluşturarak devlete alternatif yapılar meydana getirmiştir.³⁹⁰ Yıllar boyunca yürüdükleri bu yolda kadrolaşabilmek uğruna yaptıkları gayri ahlâkî uygulamaların en dikkat çekicisi sınav sorularında yaptıkları usulsüzlüklerdir. Bu usulsüzlükler arkasında hatırı sayılır bir mağdur kitle bırakmış ve toplumsal hafızada cemaat adaletsizliğin temsili olarak görülmeye başlanmıştır. Artık bu hareket cemaat kimliğinden uzaklaşmış terör örgütü kimliğine bürünmeye başlamıştır. Darbe girişiminden önce bu paralel devlet yapılanması sebebiyle birçok kriz meydana getirilerek hükümetin boyun eğmesi planlanmıştır.³⁹¹ 7 Şubat 2012 Mit krizi, Gezi kalkışması, 17-25 aralık operasyonu gibi girişimlerin ardından 15 Temmuz gecesi

---

³⁸⁸ Mehmet Evkuran, “Matruşkanın İronisi; Şakirtten Haşhaşi Çıkarmak! Darbe Teolojisini Anlama Denemesi”, *Turkish Studies*, 12/16(2017): 195.

³⁸⁹ Kurtuluş Tayanç Çalışır, *15 Temmuz ve FETÖ Bir Terör Örgütünün Anatomisi*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2016),25.

³⁹⁰ Yavuz Selim Demirağ, *İmamların öcü Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Cemaat Yapılanması*, (İstanbul: Kırmızıkeçi Yayınları, 2015), 21.

³⁹¹ Çetin Acar, *Dün Cemaat Bugün Paralel Devlet*, (İstanbul: Profil Yayınları, 2014), 142-145.

hükümeti devirmek adına dini motifli bir terör örgütü yönetimi zorla ele almaya çalışmıştır.³⁹²

Sonuç olarak 15 Temmuz 2016 gecesinde Fetullahçı harekete mensup bir gurup askerin planladığı darbe girişimi, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın facetime üzerinden bağlanarak yaptığı cesur yayın sonrasında milyonlarca vatandaşımızın meydanlara inip canları pahasına meşru hükümeti savunması sonucunda, bu harekete mensup bu kalkışma sonuçsuz kalmıştır.³⁹³ Ancak 15 Temmuz gecesinde bu terör örgütünün ne denli acımasız olduklarını anlaşılmıştır. Tankları insanların üzerine sürmekten çekinmeyen, acımasızca insan topluluklarının üzerine mermi yağdıran bu yapı, halkın müthiş refleksi ile bertaraf edilmiştir. 248 kişinin şehit olduğu bugünde 2196 vatandaşımız da yaralanmıştır.³⁹⁴

Görülüyor ki dini motifli terör örgütleri için aynı dil, din veya ırk olması fark etmemektedir. Beyinleri yıkanan insanların şartsız bir şekilde biat ettiklerinde neler yapabileceklerini 15 Temmuz darbesi bize açık bir şekilde göstermektedir. Buradan hareketle din kisvesine bürünen, El-Kaide, İşid, Bokoharam, Fetö gibi terör örgütlerinin din, dil, ırk ayırt etmeden menfaatlerine kim zarar veriyor ise onlara karşı acımasız ve utanç verici saldırılarda bulunduğu açıktır.

Şeytan ve şeytanlaşmış insanlar, yeni dünya düzeninde Müslümanları kandırarak zarar vermek adına çeşitli yöntemler icat etmişlerdir. Nitekim Hz. Âdem'den itibaren kumpas ve komplo girişimleri bize gösteriyor ki, şeytan Allah yolunda insanları saptırmak için her türlü yolu denemektedir. Tarih boyunca din kisvesi altında çalışmalar yapan ve Müslümanları kendi aralarında tefrikaya düşürerek zarar verme girişimlerinde bulunan birçok oluşuma tanık olunmaktadır. Hasan Sabbah, Adnan Oktar, El-Kaide, Bokoharam, Fetö bu girişimlere bariz örneklerden sadece bazılarıdır. Argümanları Kur'an ve Sünnet olan bu örgütler, Allah ile insanları aldatmaya çalışmaktadır. Oysaki Allah Teâlâ Lokman suresinde şu

---

³⁹² Erdal Karagöl, "15 Temmuz Darbe Girişimi ve Türkiye Ekonomisi", *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/2(2016): 43.

³⁹³ Furkan Hasdemir, *Malatya Pes etmedi, Okçular Tepesi 15 Temmuz Kahramanlarının Hikâyeleri*. (İstanbul: Erdem Yayınları, 2016), 51.

³⁹⁴ Ömer Çaha, "Cemaatten Terör Örgütüne Gülen Hareketinin Anatomisi", *Liberal Düşünce*, 21/83(2016): 122.

şekilde buyurmaktadır: “*Ey insanlar! Rabbinize saygısızlıktan sakının; hiçbir babanın evlâdından fayda göremeyeceği, evlâdın da babasından hiçbir yarar sağlayamayacağı bir günden korkun. Allah’ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın; o, yoldan çıkarıcı da (şeytan) Allah hakkında sizi ayartmasın.*”³⁹⁵

Ayet-i Kerime’de sapkın bir yolda olmalarına rağmen bunu Allah yolunda hareket ediyor gibi göstererek nüfuz edinmeyi başaran bu örgütlere karşı, Müslümanların uyanık olup olayları dikkatlice analiz edip oyuna gelmemesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

5.3. SON YILLARDA YAŞANAN İSLÂMFOBİK OLAYLARA GENEL BİR BAKIŞ

1950 yılıyla karşılaştırıldığında Müslümanlar Batıda sadece 800.000 kişi iken bugün yaklaşık 23 milyon Müslüman Avrup’da yaşamaktadır. Bu sayı toplam nüfusun yüzde 4.5’ini oluşturmaktadır. Çoğunlukla, Müslüman ülkelerden gelen her yıl yaklaşık 1 milyon göçmen Avrupa’ya akmaktadır. Avrupalı Müslümanların doğum oranları, Müslüman olmayan Avrupalılardan üç kat fazladır. Müslümanların 2050 yılında Avrupa nüfusunun en az yüzde 20’sini oluşturacağı tahmin ediliyor.³⁹⁶. Avrupa’da Müslüman nüfusun artıyor olması orada yaşayan İslâm düşmanları tarafından büyük korku hatta nefretle karşılanmaktadır.³⁹⁷ Burka tasarıları, minare yasağı, cami tartışmaları, karikatür krizi, terör şüphesi. Avrupa ülkeleri içindeki İslâm ile semboller, önyargılar ve genellemeler üzerinden yüzleşiyor. Hükümetler hak ihlallerinin sınırında gezerken, Avrupa toplumlarında İslâm korkusu körükleniyor. Müslümanlara İslamofobi sebebiyle yapılan yaptırımlara örnekler şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Fransa’da son yıllarda tartışılan konu; “Tepeden tırnağa örtünme, Avrupa değerleriyle bağdaşır mı?” sorusu. Yıllar yılı türbanı konuşula gelen Fransa, Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy’nin hamlesiyle konuyu yepyeni bir boyuta

---

³⁹⁵ Lokmân 31/33.

³⁹⁶ M. Ali Kirman, “İslamofobinin Kökenleri Batılı mı Doğulu mu?”, *Journal Of Islamic Research*, 21(2010):22.

³⁹⁷ Bayram Ali Çetinkaya, “Batı’da Hz. Muhammed (S) Üzerinden İslamofobi’nin Yansımaları”, *İslamofobi Kollektif Bir Korkunun Anatomisi: Sempozyum Tebliğleri*, (2011):121

taşıdı. Hükümetin, yüzü kapatan örtünmenin yasaklanması ve göçmenlik başvurularında ret kriteri olması önerisi yasalaşma yolundadır.³⁹⁸

2. Belçika Federal Parlamentosu'nun İçişleri Komisyonu, toplu taşıma araçlarından devlet dairelerine, kamuya açık alanlarda burkayı yasaklama kararı aldı.³⁹⁹
3. İsviçre sadece 4 minarenin bulunduğu ülkede, kasım sonunda düzenlenen referandumda minare yasağına 'evet' oyu çıktı.⁴⁰⁰
4. İsviçre'deki yasak kararı Almanya'da da İslâm karşıtı bir grubu harekete geçirdi. Pro- NRW isimli aşırı milliyetçi bir grup önce Avrupa çapında cami referandumunu istedi, sonra sokağa indi. “Sıfır tolerans” yazılı pankartlar taşıyan grup Duisburg Camii'ne yürüdü. Grubun lideri, “Seçimlerde açıkça İslâm karşıtı bir kampanya yürüteceğiz. İsviçre referandumundaki posterleri kullanacağız. Cami yapımını İslâmcı fetih çabasının açık bir işareti olarak görüyoruz” diyor.⁴⁰¹
5. Almanya gibi uzun zamandır camileri tartışan bir diğer ülke de Yunanistan. Atina, Avrupa'da ibadete açık caminin bulunmadığı tek başkent'dir.⁴⁰²
6. Avrupa'da İslâm'a ve Müslümanlara en kolay yapıştırılan etiketlerden biri de terör. 2006'da Danimarka ile İslâm dünyasının arasını açan karikatür krizi hala akıllarda. Karikatürler zaman zaman çıkartılıp yeniden basılmaktadır.⁴⁰³
7. Semboller savaşında, karikatür krizi kadar etki yapan bir de kısa film var: Fitne. Filmin yapımcısı Hollandalı aşırı sağcı siyasetçi Geert Wilders, provokasyon bayrağını devretmemeye yeminli. İslâm'ı nefret dini olarak

---

³⁹⁸ Ömer Behram Özdemir, “Fransa'da İslamofobik Söylemin Ana Akımlaşması ve Arap Baharı'nın Etkisi”, *Ortadoğu Yıllığı*, (2012):446-462.

³⁹⁹ Seyfettin Aslan, Müslüm Kayacı, Rükiye Rojda Ünal, “İslamofobi ve Batı Dünyasındaki Yansımaları”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2016): 452; Detaylı bilgi için bkz. Mehmet Zeki Aydın, “Belçika'da İslamofobi ve Müslümanlara Yönelik Ayrımcılık”, *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2008):7-32.

⁴⁰⁰ Ejder Okumuş, “İslamofobik Oyunda Müslümanlar”, *İlahiyat Akademi Dergisi, Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, 6(2017): 49-51; ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Sadullah Çebi, “İsviçre'de Minare Karşıtı Referandum Afişlerinde İslamofobi'nin Söylemsel İnşası”, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 73(2015): 99-140.

⁴⁰¹ Aslan, “İslamofobi ve Batı Dünyasındaki Yansımaları”, 455.

⁴⁰² Okumuş, “İslamofobik Oyunda Müslümanlar”, 49-51.

⁴⁰³ Nebile Özmen, “Karikatür Krizi: Danimarka'da Homojen Kültür Söylemi ve İslamofobi'nin Tezahürü”, *Diyanet İlmî Dergi*, 3/2(2017):102-110.

göstermeyi amaçlayan 2008 tarihli Fitne filmi, yeniden ısıtıp sunma arayışında.⁴⁰⁴

Son dönemdeki olaylara bakıldığında İslamofobi birçok nedenden dolayı tetiklenmekte ve batı dünyasında da sonuç olarak Müslümanlara yaptırımlar gelmektedir. Ancak dikkat edilmesi gereken husus, bu yaptırımların İslâmofobi'yi tırmandıran eylemleri de arkasından getirdiğini idrak etmek gerekmektedir. Gerek Terör örgütlerinin eylemleri gerekse İslâm'a karşı yapılan eylemler bu gibi yaptırımların sonucunda ortaya çıkmakta ve körüklenmektedir.

---

⁴⁰⁴Bkz.Hasan Gökmen, “Hollandalı Politikacı Geert Wilders’ın “Fitna” Filmi Çerçevesinde Bir Algı ve İmaj Olarak İslamofobi”, *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2018): 84-98.

SONUÇ

Allah Teâlâ insanlara bu hayatı bahşedip, dünyada huzurlu ve mutlu bir hayat yaşamaları için bir düzen kurmuştur. Bu düzen insanlar tarafından bozulduğunda onlara elçiler göndererek doğru yola davet etmiştir. Allah'a inananlar çeşitli kumpas ve komplo girişimlerine maruz kalmışlardır. Şeytan'ın Hz. Âdem ve Havva'ya kurduğu tuzak bunun ilk örneğidir. Kur'ân-ı Kerîm'de birçok Peygamber'in kıssası anlatılmaktadır. Bazı kavimler bütün tebliğ ve irşada rağmen, haddi aşmaları sebebiyle helak olmuştur. Peygamberler ve ona inananlar türlü tuzak ve hileler ile karşılaştılar. Bu tuzaklar kimi zaman doğrudan elçileri ve inananları hedef almışken, kimi zamanda onun tebliğine zarar verme girişimleri olmuştur. Hz. Peygamber'e suikast girişimleri, iftira atarak tebliğe zarar verme, fesat çıkararak Müslümanların birliğini bozma, inananların çoğalmasını engellemek için akıl oyunları bunlardan bazılarına örnektir. Bunun ötesinde kendilerine verilen kutsal kitapların tahrifi de bu girişimler arasında yerini almaktadır. Yahudiler ve Hristiyanlar hakkında Kur'an-ı Kerîm'de kitaplarını tahrif ettikleri ve hükümleri uygulamadıkları ile ilgili ayetler yer almaktadır. Allah'ın hayat düzenini sağlaması için gönderdiği kuralları insanlar uygulamamış ve menfaatine göre değiştirmişlerdir.

Hız. Peygamber'in vefatından günümüze kadar Müslümanlar çeşitli tuzak ve hileler ile karşı karşıya kalmışlardır. Günümüzde İslâm Âlemi'nin karşı karşıya kaldığı problemlerden biri de İslâmofobi'dir. İslâmofobi'nin temellerini İslâm dünyası ile Avrupa'nın ilk tanışmasına (Endülüs devletine) kadar götürmek mümkündür. İslâm'ın yayılması ve Avrupa ile sınırlarını paylaşması, İslâm karşıtlığının başlamasına sebep olmuştur. Bu süreç Müslümanların güçlü olduğu zamanlarda çok göze batmazken, zayıflama sürecine girildiğinde yeniden ortaya çıkmıştır. İslâmofobi kelimesinin yaygınlaşması 21. Yüzyıl içerisinde olmuştur. Özellikle son çeyrek asırda Harici zihniyetli ve İslâmî söylemli oluşumlar sebebiyle bu kavram fenomen haline gelmiştir. İslâm karşıtlığının böyle bir alt yapısı varken, son yıllarda ki bu oluşumlar ve terör eylemleri İslâmofobi'nin tetiklenmesine ve dünyada İslâm'ın yanlış anlaşılmasına sebep olmuştur. Bu örgütlerden en çok zarar gören yine İslâm âlemidir. İslâmofobi'nin tetiklenmesi ve aşılması sonrasında Avrupa'da Müslümanlara karşı saldırıların artması katliamlara sebep olmaktadır.

Yeni Zelanda da cami içerisindeki masum Müslümanların şehit edilmesi buna en büyük örnektir.

Bu çatışmaların sebeplerinden biriside Avrupa'ya son yarım asırda gerçekleşen göç yığınlarıdır. Sanayi ve teknolojinin gelişmesi insan gücünün azalmasına rağmen Avrupa'da zenginliğin getirisi ile çalışan işgücü eksikliği ile birçok göç meydana gelmiştir. Bu sebeptendir ki Avrupa'da Müslüman nüfus fazlaşmış ve birlikte yaşama zorunluluğu doğmuştur. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası medya ve Hollywood filmlerinde İslâmofobi'nin devamlı işlenmesi iki taraflı terör eylemlerini tırmandırmıştır. Bu süreçte terör örgütlerinin bahane edilmesi sebebiyle İslâm topraklarının işgal edilmesi ve masum insanların ölmesi, İslâm âleminin daha çok zarar gördüğünün göstergesidir.

Ülkemizde dini söylemlilerle örgütlerin saldırılarına en büyük örnek şüphesiz 15 Temmuz darbe girişimidir. Fetö terör örgütünün bir grup asker ile yapmaya çalıştığı darbe girişimi, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve halkın cesur bir şekilde karşılık vermesi ile bertaraf edilmiştir. İşid, El-Kaide, Bokoharam, Fetö gibi terör örgütlerinin din, dil, ırk demeden saldırılarına devam ettiklerinin en büyük örneği 15 Temmuz gecesidir. Çünkü kendi dininden, dilinden ve ırkından olan insanlara acımasız bir şekilde saldırıp kan dökmekten geri durmamışlardır. Sonuç olarak terörün insan ayırdımı yapmadığını bu olaylar bize göstermektedir. Allah Teâlâ Lokman suresinde din kisvesine bürünmüş bu gibi oluşumlara karşı uyarıda bulunmaktadır.

Sosyal hayatımızda Allah Teala'nın koyduğu kural ve yasaklara uymak, mutlu ve huzurlu bir yaşamı da arkasında getirecektir. Nitekim zikrettiğimiz Kur'anî yasaklar işlendikçe insanlığın mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmesi mümkün görünmemektedir. Tüm anlatılan bu olaylar çerçevesinde, insanın hayatına zarar veren yasakların çiğnenmesi sebebiyle evrensel boyutlara ulaşan huzursuzluklar ve kaos ortamları oluşmaktadır. Ancak Allah Teala huzurlu ve mutlu bir yaşamın şifrelerini bize bildirmiş, uygulayıp uygulamama noktasında bizi serbest bırakmıştır.

KAYNAKÇA

Abduh, M. Rıza. *Tefsîr-i Menâr.* çev. Mehmet Erdoğan. İstanbul: Ekin Yayınları, 2014.

Abdulbâkî, M. Fuâd. *el-Mu'cemu'l-mufehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm.* Beyrut: Matbaatü Dâru'l-kütübü'l Mısır, 1943.

Ahmet Cevdet Paşa. *Kıyasu'l-Enbiya.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1932.

Akıncı, Ahmet Cemil. *Hız. Mûsâ.* İstanbul: Bahar Yayınları, 2005.

Altay, Ali. *Kur'ân'a Göre Hız. İsa ve Nuzûlü Problemi.* Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

Apaydın, Yunus. "Fesat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 12:421-36. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Aras, Bülent. *11 Eylül Öncesi ve Sonrası.* İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2006.

Arslan, Sedat. *Hız. Mûsâ ile İlgili Rivayetlerin Tespiti ve Değerlendirmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

Arvas, M.Vehbi. *Tevratta ve Kur'ân'da Hız. İbrâhîm.* Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Aslan, Seyfettin vd. "İslamofobi ve Batı Dünyasındaki Yansımaları", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/16 (Nisan 2016): 451-455.

Atay, Cemalettin Cuma. *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerîm'de Lût ve Lût Kıssası.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Ateş, Süleyman. *Kur'ân Ansiklopedisi.* İstanbul: Küba Yayınları, 2007.

..... Yüce *Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri.* İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 2014.

Atik, M. Kemal. "Kur'ân'da Lût Kavmi ve Düşündükleri". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 16/11(1998): 287-308.

Aydın, Nurullah. *Küresel Terör ve Türkiye*. İstanbul: Kumsaati Yayınları, 2009.

Bayraktutan, Osman. “Semantik Analiz Yöntemi Açısından “Tahrif” Kelimesi”, *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2017): 125-152.

Belge, Murat. “Yahya Kemal ve Osmanlı’da Siyasi Gelenek”. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 28(1985): 7-26.

Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılahat’ı Fikiyye Kamusu*. İstanbul: Ravza Yayınları, 2018.

Bloul, Rachel A.D. “Anti-discrimination Laws, Islamophobia and Ethnicization of Muslim Identities in Europa and Australia”. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 1(2008): 7-25.

Bodur, H. Ezber. “Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslâm’ın Siyasal İstismarı”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2005): 65-88.

Canan, İbrahim. *Kütüb’i Sitte Muhtasarı Terceme ve Şerhi*. Ankara: Akçağ Yayınları 1994.

Canatan, Kadir. “İslamofobi ve Anti-İslâmizm: Kavramsal ve Tarihsel Bir Yaklaşım”, *Batı Dünyasında ‘İslamofobi ve Anti-İslâmizm*. Ankara: FCR Yayınları, 2007.

Çakan, İsmail vd. *Kur’ân-ı Kerîm’e Göre Peygamberler ve Tevhit Mücadelesi*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2015.

Çelebi, İlyas. “Sihir”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37: 170-172. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Çelem, Sema. *Tefsir Külliyatında Nûh Kıssasının Gelişimi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

Çelik, M. Mübarek. *Kur’ân-ı Kerîm’e Göre Hz. İbrâhîm*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.

Çetin, Mustafa. “Keyd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25: 346-347. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Çitlioğulu, Ercan. *Gri Tehdit Terörizm*. İstanbul: Destek Yayıncılık, 2008.

Deniz, Gürbüz. “Kur’ân’a Göre Hz. Âdem’in Serüveni”. *İslâmi Araştırmalar Dergisi*, 22/2(2011): 89-105.

Ebu Zehra, Muhammed. *İslâm Hukukunda Suç ve Ceza*. çev. İbrahim Tüfekçi. İstanbul: 1974.

Efendioğlu, Mehmed. “Münker”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32:13-14. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

el-Askerî, Ebû Hilâl. *el-Furûku'l-Lugaviyye*. Beyrut: Dâru'r-risâletü'l-âlemiyye, 2014.

el-Behiy, Muhammed. *Kur'ânî Kavramlar*. Trc. Ali Turgut. İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1995.

el-Cevherî, İsmail b. Muhammed. *es-Sihâh*. Beyrut: Dâru'l-ilm, 1984.

el-Cüveynî, İmâmü'l-Hameyn. *Şifâu'l-ğalîl fî beyâni mâ vaka'a fî't-Tevrât ve'l-İncîl mine't tebdîl*. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2015.

el-Ezherî, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed. *Tehzibu'l-Lugati*. Bağdat: Dîvânü'l-vakfi's-sünni merkezü'l-buhus ve'd-dirâsa, 1967.

el-Ferâhidî, Halil b. Ahmed. *Kitâbu'l-ayn muratteben alâ hurûfi'l-mu'cem*. thk. Abdulhamid Hendavi. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2003.

el-Gazâlî, Ebu Hamîd Muhammed b. Muhammed. *İhya-u ulûmi'd-dîn*. Mısır: Şeriketu Mektebetu ve Matbaatu Musdafa, 1939.

el-Huseynî, Ebu'l-Bekâ Eyyûb b. Mûsâ. *el-Külliyât*. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1998.

el-Mâverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb. *en-Nüket ve'l-Uyûn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmîyye, ts.

el-Vâhidî, Ebu'l-Hasen. Ali b. Ahmed. *Esbâbu Nuzûli'l-Kur'ân*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1998.

Erdenir, Burak. *Avrupa Kimliği, Pan Milliyetçilikten Post Milliyetçiliği*. Ankara: Ümit Yayıncılık, 2005.

Erkocaarslan, Recep. Hz. Peygamber Dönemi Savaşlarından Beni Müstalik Gazvesi ve İfk Hadisesi. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Esposito, John L. *The İslâmic Threat Myth or Reality*. New York: Oxford University Press, 1992.

Fendoğlu, H. Tahsin. *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000.

Gordon, Thomas. *Etkili Anababa Eğitimi*. çev. Emel Aksay. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1996.

Göle, Nilüfer. *İç İçe Girişler-İslâm ve Avrupa*. Çev: A. Berktaş. İstanbul: Metis Yayınları, 2009.

Görener, İbrâhîm. “Âdem’in Cennetten Yeryüzüne İnişİ”. *Bilimnâme*, 18/1(2010): 39-53.

Halebî, İbrâhîm B. Muhammed B. İbrâhîm. *Müteka'l-ebhur*. çev. Mustafa Uysal. İstanbul: Çelik Yayınevi, 1972.

Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1994.

Harman, Ömer Faruk. “Mûsâ ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31:201-213. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Hasanoğlu, Eldar. “Metin Tahrifi Bağlamında İbn Hazm’ın Tevrat’ı Eleştiri Metodu Üzerine”. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35(2008): 113-132.

Hepkon, H. *Kompla teorileri tarihi*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2007.

Hızarcı, Ali. *Kur’ân’da Fısk*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

İbn Ebi'l-Hadîd. *Şerhu nehci'l-belâga*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995.

İbn Hazm, el-Endülüsî. *el-Fasl fi'l-milel ve'l-ehvâ ve'n-nihâl*. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1986.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdilmelik. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. Thk. Mustafa es-Sakka vd. Beyrut: Darü'l-kütübi'l-ilmîyye, 2009.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*. Beyrut: Dâru'l-kitâb, 1966.

.....*Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsîri*. çev. Bedreddin Çetiner. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2000.

.....*el-Bidâye ve'n-nihâye*. Kahire: Matbaâtü's-saâde, 1932.

İbn Manzûr. *Lisânu'l-Arap*. Beyrut: Daru'l-sâdr, 1995.

İbnu'l-Cevzî, Cemâluddîn Ebû'l-Ferec Abdurrahman. *Nuzhetu'l-a'yuni'n-nevâzir fî-ilmî'l-vucûh ve'n-nezâir*, thk. Muhammed Abdülkerîm Kâzım er-Râdî, Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1987.

İbnu'l-Esîr, İzzeddîn. *el-Kâmil fî't-târîh*. thk. İbn Abdolvâhid eş-Şeybânî el-Cezerî. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-Arabiyye, 1997.

İnat, Kemal. *Yeni Soğuk Savaşa Doğru İslâm Dünyası*, İstanbul: SETAV, 2019.

İsfehânî, Râgıb. *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Seyyid Keylânî. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.

John, Hobson. *Batı Medeniyetinin Doğulu Kökleri*, Çev.Esra Ermert. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.

Kalın, İbrahim. *İslâm ve Batı*. İstanbul: İsam Yayınları, 2008.

Kallek, Cengiz. "İsraf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23:179. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Kallek, Cengiz. "Casus". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7: 163-166. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Karlığa, Bekir. *İslâm Düşüncesinin Batı Düşüncesine Etkileri*. İstanbul: Litera Yayınları, 2003.

Karslı, Necmi. "İslâmofobinin Psikolojik Olarak İncelenmesi". *Dilbilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 13/1(2013): 75-100.

Kayhan, Veli. “Kur’ân’a Göre İsrâf ve İktisat”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2(2006): 149-195.

Kılıç, Halil. *Kur’ân’da Hz. Nûh Kıssasının Değerler Eğitimi Açısından Yorumu*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Kırgız, Mustafa. *Kutsal kitaplardaki Olaylar ve Tarihi Yorumu*. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Korkmaz, Hatice. *Kitab-ı Muhakkes’te ve Kur’ân-ı Kerîm’de Yahya Peygamber*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Köksal, M.Asım. *Peygamberler Tarihi*. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Kurtûbî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed. *el-Câmiu li ahkâmi’l-Kur’ân*. Beyrut: Dâru İhyâi’t-turâsi’l-Arabi, 2002.

Kutup, Seyyid. *fî Zılâli’l Kur’ân*. çev. Ali Turgut. İstanbul: Hikmet Yayınları, 1994.

Kuzgun, Şaban. *Hz. İbrâhîm ve Hanîflik*. İstanbul: Bilgi Kültür Sanat yayınları, 2015.

Lee, Sherman vd. “The Islamophobia Scale: Instrument Development and Initial Validation”, *The International Journal for the Psychology of Religion*, 19(2009): 70-94.

Malik, Fazlurrahman. *Ana Konularıyla Kur’ân*. çev. Alparslan Acılıgenç. Ankara: Ankara Yayınları, 1996.

Marc, Helbling. *Islamophobia in the West- Measuring and Explaining Individual Attitudes*, London: Routledge, 2012.

Mevdûdî, Ebu’l-A’lâ. *Tefhîmu’l-Kurân*. çev. Heyet. İstanbul: İnsan Yayınları, 2015.

Mollaibrahimoğlu, Süleyman. “Nûh Kıssası”. *Kur’ân Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, 7(1998): 56-68.

Mukâtil bin Süleymân. *el-Eşbâh ve’n-nezâir*. Kahire: el-Heyetü’l-mısriyyeti’l-âmme li’l-kitâb, 1994.

Özçelik, Necdet. “Yeni Zelanda Katliamı ve İslâmofobik Terör Dalgası”. *Kriter Dergisi*, 3/34(2019): 58-62.

Özdemir, Ahmet. “Günümüzde İslâm Dünyasındaki Şiddet ve Saldırıların Meşruiyet Sorunu”. *The Journal of Academic Social Sciences Studies*, 27(2014): 77-89.

Öztürk, Varol. *Eski ahit ve Kur’ân Bağlamında Karizmatik bir Lider olarak Hz. Mûsâ*. Yüksek Lisans Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Râzî, Muhammed b. Ömer Fahrüddîn. *Mefâtîhu’l-gayb*. çev. Suat Yıldırım vd. Ankara: Huzur Yayın Dağıtım, 1988.

Sa’lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrahîm. *el-Keşfu ve’l beyân fi tefsîri’l-Kur’ân*. Beyrut: Dâru’l-kütübi’l-ilmîyye, 2009.

Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü’t-tefâsîr*. Beyrut: Mektebetü’l-asriyye, 2017.

Sâbûnî, Muhammed Ali. *el-Bidâye fi usûliddîn*. Beyrut: el-Mektebetü’l-Hanefiyye, 1979.

Said, Edward W. *Orientalism*. London: Penguin Books, 2003.

Sallâbî, Ali Muhammed. *Siyer-i Nebî*. Trc. Mustafa Kasadar. İstanbul: Ravza Yayınları, 2015.

Sayı, Ali. *Hız. Mûsâ -Firavun Hâmen ve Kârûn Karşısında*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1992.

Sherman A. Lee. “The Islamophobia Scale: Instrument Development and Initial Validation”, *The International Journal for the Psychology of Religion*, 19(2009):90-112.

Shryock, Andrew. *Islamophobia/Islamophilia – Beyond the Politics of Enemy and Friend*, Bloomington: Indiana University Press, 2010.

Sırma, İhsan Süreyya. *Müslümanların Tarihi*. Ankara: Beyan Yayınları, 2014.

Siel, Mustafa. “Ayetler Bağlamında Komplö Teorileri”. *Haksöz Dergisi* 254(2016): 30-76.

Sinanoğlu, Mustafa. “İman”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22: 212-214 İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Sofuoğlu, Mehmet. *Sahîh-i Buhârî Tercemesi*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1987.

Şafak, Ali. “Bağy”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4: 451-452. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Şahin, Davut. “Surelerin Dönemine İlişkin bir Ölçüt: Âdem-İblis Kıssası”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13/3(2013): 69-87.

Şahinalp, Mehmet Vehbi. *Kur’ân’ın Hedeflediği Sosyal Barış*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Şahinalp, Mehmet Vehbi. “Vasat Ümmet Örneği”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (2014): 184-222.

Taberî, Ebû Câfer Muhammed b. Cerîr. *Târîhu’l-umem ve’l-mulûk*. Kahire: Matbaâtü’l-istikâme, 1939.

Câmiu’l-Beyân an Te’vili’l-Kur’ân. Beyrut: Dâru’l-kütübi’l-ilmîyye, 1992.

Tatlı, Bekir. “Fısk Kavramı ve Hadis Usulü Açısından Fısku’r-râvi”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 13(2013): 21-54.

The Runnymede Trust. “Islamophobia: A Challenge For Us All”, (1997): 22-90.

Topaloğlu, Bekir. “Hak”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15:152 İstanbul: TDV yayınları, 1997.

Topaloğlu, Bekir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28: 581 Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Topbaş, Osman Nuri. *Nebîler silsilesi*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2008.

Tunçer, Çağla Pınar. *Popüler Kültürde Milliyetçilik: Komplo Teoriler*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Tümer, Günay. “Azer”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4:316. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1945.

Uludağ, Süleyman. “Amel”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 3:13-16. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Uzun, Nihat. *Avrupa’da islamofobi: İngiltere örneği*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2012.

Üstüner, Hüseyin. *Hz. Peygamber Devrinde İstihbarat*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

Wayne, R. Lafave. *Enemies Within: The Culture of Conspiracy in Modern America*. New Haven & London: Yale University Press, 2001.

Yazır, Elmalılı Hamdi. *Hak Dini Kur’ân Dili*. İstanbul: Yenda Yayınları, 2014.

Yıldırım, Dursun Ali. *Kur’ân’da Fesat*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Yıldırım, Muharrem. *Kitab-ı Mukaddes ve Kur’ân-ı Kerîm açısından Âd, Semûd ve Lût Kavimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988.

Yılmaz, Fatma. *Avrupa’da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı*. Ankara: Uşak Yayınları, 2008.

Zafar Iqbal. “Understanding Islamophobia: Conceptualizing and Measuring the Construct”, *European Journal of Social Sciences*, 4(2010): 574-590..

Zemahşerî, Ebi’l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf an-hakâiki’t-Tenzîl*. Beyrut: Dâru’l-kütübi’l-ilmîyye, 1995.

Zuhaylî, Vehbe. *et-Tefsîru’l-münîr*. Şam: Dâru’l-fikr,1991.